

L A •
T O •

2025. június
XXXVI. évfolyam
6. szám

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

(2008. január – 2019. május)

Tiszteletbeli szerkesztő:

LÁNG ZSOLT

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

VIDA GÁBOR

ANDRÉ FERENC

CODĂU ANNAMÁRIA

FISCHER BOTOND

SZABÓ RÓBERT CSABA

MOLNÁR ROZÁLIA

Tördelőszerkesztő:

SZŐCS KATALIN

Korrektor:

SZABÓ IMOLA JULIANNA

Borítóterv:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

Tipográfia:

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

VERMESSER LEVENTE:

Fantoméj; Bédekker; Négy mozaik (Versek) ■ 5

CSERNA-SZABÓ ANDRÁS – KÁCSOR ZSOLT:

Négykezes párnovella ■ 11

SCHEIN GÁBOR:

Lennénk mámoros (Vers) ■ 23

NYILAS ATILLA:

Május 13.; Vörös mágia; Itiner; November (Versek) ■ 24

FILOTÁS KARINA:

Rendben van; Játzma (Versek) ■ 28

KIRÁLY KINGA JÚLIA:

Méhemnek gyümölcse (Regényrészlet) ■ 30

KOVÁCS EDWARD:

A fullánk enigmája; Paián a Kímélethez; Meditáció az ürességről
(Versek) ■ 40

SZÁVA CSANÁD:

(fájdalomdij); (kulcs); (fekete–fehér); (a piaristáknál elmondta
utolsó imáját) (Versek) ■ 42

PUSKÁS PANNI:

Börtön (Regényrészlet) ■ 46

SÜVEG SZILVIA:

Legfőbbidejehogy; Fogom-e majd hallani, ha újra szólsz?
(Versek) ■ 52

MÉNES ATTILA:

Tűz, tűz (Regényrészlet) ■ 57

HOLCZER DÁVID:

Tűzgyújtási tilalom; Megőrülés ellen (Versek) ■ 62

FODOR BALÁZS:

A ritmusról; A tehetetlenségről; Horgászok; Megtekintők;
Járásra várakozó halak (Versek) ■ 64

PRAX LEVENTE:

Pálinka (Novella) ■ 68

NAGY ATTILA:

Maticska-táj; Füst lengedez (Versek) ■ 76

PATAK MÁRTA:

Két zebra, három szurikáta (Novella) ■ 77

LUKÁCS BERNADETT:

366; Bükkerdő; Vacsora; Hajnal (Versek) ■ 82

NÉZŐTÉR

SZABÓ ESZTER:

A mérgező szeretet íze (A Sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház *Jégtorta* című előadásáról) ■ 85

DIMÉNY PATRÍCIA:

A zene (ami) megment (A Csíki Játékszín *A muzsika hangja* című előadásáról) ■ 88

TÉKA

BALOG ALEXANDRA:

Interdiszciplináris árnyalatok (*Transzilvanizmus – Eszmék, korok, változatok*. Szerk. Boka László) ■ 92

LÁSZLÓ ZSUZSA:

Volt már minden? (Kovács Dominik – Kovács Viktor: *Lesz majd minden*) ■ 96

KOCSIS ANETT:

A francia prózairodalom társadalomelméleti átlényegülése (Didier Eribon: *Visszatérés Reimsbe*; Édouard Louis: *Akik megölték az apámat; Egy asszony küzdelmei és átváltozásai*) ■ 101

KLIKKREC

AMIK ANNAMÁRIA – GYÖRGY ANDREA:

Rege a révülő remetéről (Kollár-Klemencz László: *Anyám tenyere*) ■ 106

TALÁLT VERS

KAFFKA MARGIT:

Himnusz ■ 110

NÉVJEGY

VERMESSER LEVENTE ■ 111

FANTOMÉJ

Fekete autó,
sötét autó.
Ne nyugtalankodj,
nem kell félni.

Négyen ülnek,
egyenruhában.
Ne rémülj meg,
nem kell félni.

Lehúzott ablak,
neved kérdik.
Görcsbe rándul,
remeg a gyomrod.

Azt hitted, hogy
ilyen már nem lesz.
Nem vernek senkit,
nem visznek el.

Csikorgó kerék,
üres utca.
Megismétlődhet,
te is tudod.

BÉDEKKER

Nem jutottunk el Kínlódjfalvára
pedig el akartunk menni
az volt a terv hogy
Kínlódjfalvától Óhat-Pusztakócsig

autózunk majd egyszer
ez lett volna az igazi út
a mi El Caminónk
gőzölgő aszfalt
és fésűkagyló helyett
fehéren hullámozó árvalányhaj

nyilván vannak olyanok akik
vad műgúnnyal kérdezhetnék
miért nem inkább Tahitibe
onnan meg tényleg Compostelába
szerettünk volna eljutni egyszer
de fontoljátok meg kalandorok
és ti is jámbor zarándoktársak
hogy nem Tahiti vagy a gallego táj
sokszor megénekelte látnivalóit
akartuk látni
hanem Kínlódjfalvát
úgy tudtuk akkor hogy a
legutóbbi népszámlálás
42 lelket jegyez
volt ott még 21 birka és 14 ló is
könnyű kiszámolni hogy fejenként
egy fél birka és egyharmad ló jutott
mi pedig
a fél birkákat és egyharmad lovakat
már-már ott láttuk magunk előtt
minden egyes istállóban

de aztán rájöttünk sajnos
hogy egy régebbi népszámlálás
adatait néztük
és azóta Kínlódjfalva
(amelynek nevét időközben
Erdőtelepre változtatták)
nincs már teljesen megszűnt
a dolog nagyon megdöbbenett
mindannyiunkat letaglózott

kíváncsi voltam mégis
vajon mit mondhat erre
Csaba Imre István meg Zsuzsi
a különítmény többi tagja
ők is azon a véleményen voltak
hogy azért Ohat-Pusztakócs megvan
és ami megvan azt meg kell nézni
mielőtt az is meg nem szűnik
főként Ohatot ugye
mert Ohat-Pusztakócs csak egy
vasútállomás
csirkékkel és száradó fehéreneművel
de Ohaton a jó kocsmában
Őri Olivér tölti a snapszot
ezt Imre és István mesélte
hiszen már jártak ott

na de akkor honnan
vajon honnan is indulhatnánk
ha így történt hogy a gaz sors
megfosztott minket Kínlódjfalvától
ezen agyaltunk hosszan míg végül
kipattant az új változat
Érsemlyén lesz az kiáltottuk
vagy talán egy hang volt az égből
az Érsemlyén Óhat-Pusztakócs
útvonal sem lehet zérus
azon is főként mi járunk majd
és egy ragyogó nyári napon
megérkeztünk Érsemlyénre
ahol a mindig fess Kazinczy
szelleme szólt hogy csak óvatosan
vigyáztunk is hogy fentebb stílben
nyomjuk az aktuális szlenget
mialatt a helyi hóhér
egy vérpecsétes tölgyfarönkön
itt a piros hol a pirost játszott

de kinevettük a helybeli hóhért
sok halálával együtt mert mi
az élet szolgálói voltunk már akkor
egyszerűbben fogalmazva
vidám és tettekre kész emberek
gőzölgő aszfalt és árvalányhaj
kellett nekünk
és vártak az újabb utak és ott várt
a táskában egy csomagolt szendvics
apró hír de lezárásnak
talán megteszi ennyi is

NÉGY MOZAIK

1.
tik-tak tik-tak
TikTok TikTok
az ember zömmel
király vagy medve
bár ötven után
néha meglegyinti
a Szamos-menti
szelíd másnaposság
mikor az idő
szembekacsint
de jó hogy látlak
ráncos kölykőm
az idő kedvel
megváltoztatja
az anagrammám
mutatja is:
eleven mert verses

2.
tegnap kitöltöttem
egy fogyókúra tesztet
amiből kiderült
hogy a nem megfelelő
kalóriabevitel
a vércukorszint-ingadozás
valamint a szervezet
nem megfelelő
hidratálása miatt
túlsúlyos vagyok és
a metabolikus életkorom
hetvenkét év
már majdnem pánikba estem
amikor
eszembe jutott
hogy a Covid előtt is
kitöltöttem egy
hasonló jellegű tesztet
és ott is hetvenkét év volt
a metabolikus életkorom
így végül arra jutottam
hogy az elmúlt öt év alatt
én valójában
nem öregedtem semmit

3.
Régi, nagy varázslat,
gyerekekben hógolyó,
a sötét torony ledőlt,
de jó, de jó, de jó!

4.
itt van a tavasz látod ezek itt
piros szívzemcsék egy karikagyűrűn
itt vannak végre az élénk napok
egy múlt századi PC-n készített
zárójelentésből megtudhatod

miért szövetkezett három mozijegy
két kissrác meg egy sajtos burger abban
hogy a depressziós lány felviduljon
itt rajzanak megint a méhek
Szent Ambrus már várja őket
akácos repcés legelővel és
egy jól felszerelt ikerkaptárral
amiből megállás nélkül árad
a friss életkedv sajátos fénye
itt kanyarognak az árkádok alatt
az első táncunk lépései
ahány oszlop annyi tavasz tűnt
de tangózni lehet és kell is

NÉGYKEZES PÁRNOVELLA

HA ÁGYAT TERÍTENÉK AZ ALVILÁGBAN

Szedlacsek a hatos villamoson döcögve, a lógó bőrhurokba kapaszkodva káposztaszagot érzett, tekintetével kutatni kezdte, ki a bűnös a penetráns bűzért, és kisvártatva meg is találta a felelőst: egy lódenkabátot viselő kisnyugdíjas volt – tényleg nem lehetett magasabb 160 centinél –, aki nejlon-szatyorban és ipari mennyiségben vitte haza a Rákóczi téri csarnokból a karácsonyi szajrét. A káposztaszagról a káposzta, a káposztáról Szedlacseknek az apja jutott eszébe, ez azonban nem számított csodának, Szedlacseknek ugyanis majdnem mindenről az apja jutott eszébe. Ez így volt gyerekkora óta. Szedlacseknek igazából nem voltak érzelmei, nem tudott barátságot érezni vagy szerelmet, gyermeki vagy szülői szeretetet. Szóval neki nem voltak érzelmei, csak érzelme, csakis egyetlen érzelme: az apja iránt érzett gyűlölete. Nem tudta már felidézni, hogy ez a gyűlölet mióta perzseli a szívét, talán így született. Az öreg Szedlacsek éppen ilyen hevesen gyűlölte egy szem gyermekét, negyvenöt éve másról se szólt az élete, mint hogy borsot törjön fia orra alá. Nap mint nap. Bár a „bors” és az „orra alá” Szedlacsekék esetében nagyon enyhe megfogalmazás: inkább úgy mondhatnánk, hogy az öreg Szedlacsek mindent megtett, hogy minden egyes nap csilit dugjon a fia seggébe. És az öreg Szedlacseknek semmi nem volt túl drága, ha a fia bosszantásáról volt szó. Mikor rájött arra, hogy a kis Szedlacsek az anyja iránti rajongásba bújik az ő gyűlölete elől, addig keserítette a felesége életét, míg az rövid úton belehalt a zrikálásokba. Pedig az öreg Szedlacsek – addig – szerette a feleségét, házasesetük is kielégítőnek volt mondható. A kis Szedlacsek pedig 15 évesen, harminc éve, anyja korai halála után döbbsent

A novellák címét Kácsor Zsolt találta ki. Ez a két cím volt a kiindulópont. Az egyik írás első felét Cserna-Szabó András írta, és Kácsor Zsolt fejezte be, a másik szöveg viszont éppen fordított sorrendben készült. A szerzők folytatni kívánják közös vállalkozásukat, vagyis további „négykezes párnovellák” megalkotására készülnek.

rá, hogy igazából sohasem szerette az anyját, az anyja csak menekülési útvonal volt, és hogy nincs más választása, át kell adnia magát az apja iránti totális gyűlöletnek, ez a sorsa, és kész.

De térjünk vissza a káposztához. Az öreg Szedlacsek néhány hónap óta haldoklott, ki sem kelt az ágyából. A halál közelsége előhozta tót identitását (nagyapja Aba-Lehotán született), szlovákul jajgatott az ágyában, szlovákul szidta az Istent, a kis Szedlacseket és az anyját, akik mind megbetegítették őt, és szlovákul rimánkodott a fiának, hogy ne hagyja őt szenvedni, ölje meg, fojtsa meg, lője le egy puskával, adjon neki gyorsan ható mérget. Vagy legalább főzzön neki egy kapusztnyicát, ami szárított gombával ízesített káposztaleves – leggyakrabban ezt eszik a tótok karácsonykor. A kis Szedlacsek az utóbbi hetekben (amióta az apja megótult) ráébredt, hogy bár csak néhány napot töltött életében Szlovákiában, és otthon sose beszéltek tótul, sőt, nem is volt sose téma, hogy ők szlovákok volnának, semmilyen szlovák identitásuk nem volt – szóval mindezek ellenére az apja beszél, ő pedig ért tótul. A kis Szedlacsek azt gondolta most a hatos villamoson: a párizsi román filozófus, Cioran azt állította, hogy a magyar nyelv annyira ronda, hogy mindenkinek magyarul kellene haldokolnia, de lehet, hogy tévedett, lehet, hogy mindenkinek szlovákul kellene. Mert az apja annyira kellemetlenül tud hozzá szólni szlovákul, hogy az szinte fáj a fülnek, horzsolja a dobhártyát, roncsolja a hallójáratokat. Ilyenkor a kis Szedlacsek mindig azt gondolja: agyon kéne verni az apámat egy lapáttal, és akkor vége lenne ennek az egész borzalomnak, ami lassan fél évszázada uralja az életemet. Aztán mindig meggondolja magát a kis Szedlacsek. Élni kell még apámnak, élni, amíg meg nem találom a legszörnyűbb halált számára. Akkor majd meghalhat. Ha a legborzalmasabb halált tudom nyújtani neki. De addig még élnie kell. És ha addig tótul akar beszélni hozzám, hát beszéljen, elviselem. Oly sok dolgot elviseltem már tőle. Elmarta tőlem a feleségem. Mind a két gyermekemet ellenem fordította. Kirúgatott a munkahelyemről. Akkor most ezt a kis tótozást csak elviselem már! Mi ez az igazi kínokhoz képest?

Sőt, jutott eszébe a kis Szedlacseknek, ha káposztalevest akar a gaz öreg, hát kapjon káposztalevest, bár én alig tudok főzni, de hát egy káposztalevest megcsinálni nem lehet nagy tudomány: káposzta, gomba, víz, leveskocka, szevasz! Azzal a kis Szedlacsek leszállt a villamosról, megvárta az ellenjáratot, felugrott rá, és indult káposztáért a Rákóczi téri vásárcsarnokba. A káposztás üzlet előtt óriási sor állt, szinte végeláthatatlan. Sebaj, gondolta a kis Szedlacsek, és beállt a sor végére, majd nekiállt dolgozni, ha már várakoznia kell, legalább ne menjen kárba a drága ideje. Elővette hátizsákjából

Az emberiség krónikája című óriási könyvet, és egy cetlire számokat írt. Már majdnem fél éve, mióta az apja haldoklott, azon dolgozott, hogyan tudná kiszámolni Nergál következő érkezését. Ugyanis a *History Channel*en látott egy műsort a sumérokról, ahol szó volt Nergálról is, az Alvilág gonosz uráról, aki eredetileg Napisten volt, de letaszították az Alvilágba, ám Nergál kétszáz évente visszatér, bosszúból feljön a Földre, elvisz száz embert, akiket száz évig kínoztak odalent, hogy utána szörnyű halállal haljanak. Igen, gondolta akkor a kis Szedlacsek, ez éppen apámnak való sors lehetne. Azóta azt számolta, mikor érkezik újra Nergál letről. Soha nem volt mázlim az életben, soha és semmiben, de most talán igen, és ha jók a számításaim, Nergál húsvét előtt újra megérkezik. Csak még addig kell életben tartanom az öregem...

Mire a káposztásüzletben órá került a sor, a cetlije megtelt számokkal, és mind közül a legalsót meghökkenve nézte: hét. Hét! Tehát dehogyis kell neki húsvétig várnia az Alvilág sötét sumérjára! A számításai eredményeként kijött hetes szám ugyanis azt jelentette, hogy legközelebb éppen egy hét múlva érkezik Nergál az Alvilágból, egészen pontosan december 23-án, hétfőn. A kis Szedlacseket őszintén szólva megzavarta ez a dátum, mert sokkal szebbnek és a helyzethez jóval illőbbnek tartotta volna, ha az alvilági szörnyeteg december 24-én, szenteste ragadja magával az apját a tizedik emeleti panellakásából. Ennek meglenne a maga bájos konnotációja. Úgyhogy még egyszer ellenőrizte a számításait, de megint a hetes jött ki, ezen nem volt mit agyalni többé. Hiába, a suméroknak semmi érzékük nem volt a keresztény ünnepek szépségéhez, gondolta a kis Szedlacsek. Hét, mondta ki jó hangosan, és elégedetten bólintott, már csak hét napig tart az én végtelennek hitt szenvedéstörténetem. Mire a káposztáspult mögül felkurjantott az eladó: hét kiló savanyú káposzta! Ez igen, kedves uram, bizonyára nagy családnak tetszik majd főzni. A kis Szedlacsek őszintén bevallotta, hogy nem, nem, ő csak az apjának akar kedveskedni, valamint egy sumér szörnyetegnek, aki már teríti az apjának az ágyat az Alvilágban, és aki nem káposztát szokott enni, hanem embert. Tudja, Nergálnak hívják, korábban Napisten volt, magyarázta a kis Szedlacsek az eladónak, de miután ez a Nergál összehalászott a mezopotámiai bennszülöttekkel, azok lerúgták az égből a pokolba, nem csoda, hogy megsértődött, és bosszúból kétszáz évente embert eszik, legközelebb pont az apámat. E kiselőadás után az eladó jobbnak látta, ha némaságba burkolózik, volt már dolga bolondokkal, nagyon nem akarta, hogy a halálpontosan kimért hét kiló savanyú káposzta pár perc múlva az arcában landoljon. Mára úgyis megkapta már a magáét, amikor

egy lódenkabátot viselő kisnyugdijas – tényleg nem lehetett magasabb 160 centinél – azt üvöltötte a képébe, hogy ha még egyszer fel meri vizezni a savanyú káposzta levét, akkor a pofájába önti az egészset. A kis Szedlacsek mámoros arccal ragadta meg a káposztás szatyor fülét, és kezében a súlyos teherrel szaladt gombát venni a levesbe. Még szerencse, hogy a gombapult előtt nem állt senki, hát persze, gondolta, gombát csak kényszerből eszik a magyar, olyankor is rántva. Bezzeg a tótok, azoknak van ízlésük, ők önként, a szívükben szláv büszkeséggel eszik a gombát. De persze kérdés, hogy példának okáért gyilkos galócát a tótság vajon fogyaszt-e káposztával. Vagy az ezeréves magyar együttélés hatására már eltanulták a magyaroktól, hogy mindent, ami ehető és nem mozog, ki kell rántani? A kis Szedlacsek megkérdezte hát a gombásembert, hol találja a piaci gombaszakértőt, tudniillik ő abban reménykedik, magyarázta, hogy a gombaszakértő által kidobált mérges gombából hazavihet egy marékra valót. Minek az magának, kérdezte a gombásember unottan, mire a kis Szedlacsek azt válaszolta, hogy az Alvilág éhes urának, Nergálnak készít ünnepi vacsorát, magyarán levesbe kell a galóca. Értem, bólintott a gombásember változatlanul unott képpel, ez esetben inkább a mentők számát adom meg, te barom. A kis Szedlacsek nem kapott levegőt. Hogy beszél vele ez az ember? Milyen hangot merészel megütni? Egyáltalán, miféle mélységekbe süllyedt ez a világ, ahol a gombászok ilyen udvariatlanok, az apák pedig a fiúk életére törnek, és viszont? Nem sok ideje maradt a töprengésre, mert a gombásember ráförmedt, tánguljon, különben rendőrt hív. A kis Szedlacsek erre olyat tett, amit életében még soha azelőtt: vett egy doboz konzervgombát. Utálkozva, oda se nézve, szégyentől vörös arccal, de azért megvette. Holott az édesanyja annak idején a halálos ágyán eskette meg őt, hogy konzerveket nem eszik, mert mind mérreg az, mondta Szedlacsekné, a világ urai ugyanis konzervekbe csempészett, lassan ölő méreggel gyilkolják a világ lakosságát. Úgyhogy a kis Szedlacsek tizenöt éves kora óta konzervet nem evett.

De most ennek is eljött az ideje. Hiszen a teljesen megtótult apjának kapusztnyicát főzött, és szárított gomba helyett konzervgombát dobott a káposztás lébe – de közben legalább bocsánatot kért a néhai Szedlacseknétől, aki most bizonyosan rosszállón csóválja fejét az égben. Amúgy nem is lett olyan rossz az a kapusztnyica. Pedig a kis Szedlacsek tényleg leveskockával főzte. Sőt, disznózsír helyett használt olajat csurgatott bele, hagymából meg a rohadtak közül válogatott, ráadásul direkt nem tett bele sem fokhagymát, sem kolbászt. Ám amikor megkóstolta, boldogan hümmögött: nahát, nem is rossz. Úgyhogy a kész leveshez hozzáadott egy doboz megpenészedett

paradicsompürét, három evőkanál régen lejárt tejfölt, fél csomag zsizsikes lisztet és öt-hat levél felismerhetetlenné fonnyadt kelkáposztát. Felforralta a kapusztnyicát megint, megkóstolta, és elhűlt: ez még jobb lett, mint volt. Lehet, hogy a világ elaljasult, állapította meg, de vannak dolgok földön és égen, amiket szándékosan sem lehet elrontani.

A kis Szedlacsek először Nergál évezredes profizmusára akarta bízni apja eltávolítását. A sötét úr megjön, megragadja idősb Szedlacsek grabancát, és huss, egy léleknyomorító apával máris könnyebb a földfelszín. De rájött aztán, hogy édesebb lesz a bosszú, ha ő maga is Nergál kezére játszik. Előszedett hát egy nagy halom altatót (a pszichiátrián írták fel neki havonta), és kéjes örömmel beleszórta mindet a levesbe. Volt abban két-három féle pirula is, sőt, a kis Szedlacsek ízesítés gyanánt három evőkanál Yarocent is elkevert a lében, mert az meglehetősen édes gyógyszer. Maradéktalan lesz így a leszármazotti bosszú: egyszerre kegyetlen és édes. Azt fogják hinni, hogy az apja öngyilkos lett, s nagyobbbat nem is tévedhetnének!

Biztos, ami biztos, egy hétig rohasztotta a levest a meleg szobában, majd boldogtalan képpel baktatott az apjához december 23-án délelőtt, mert nyomasztotta, hogy ilyen jót főzött annak a rohadék nemzőjének utolsó eledelül. Azzal vigasztalta magát, hogy sebj, a mai nappal úgyis vége a dalnak. Jön a sötét sumér, és magával viszi az apját, háháhá, az Alvilágban az idősebb Szedlacsek majd megfizet mindenért. Megfizet a korán elhalt anyámért, a mellőlem elmart feleségemért, az ellenem fordított gyerekekért, a kirúgásomért. Nergál jön, apám megy, ez az Alvilág rendje.

Egészen megjött a kedve az élethez, amit az sem tudott elvenni, hogy a tízeleletes panelben, amelynek legfelső emeletén az apja lakott – nem is lakott, hanem uralkodott, dőlyfölt, ártott, tört és zúzott, az ő seggébe csilit dugott –, szóval abban a panelben elromlott a lift. Mehetett fel Szedlacsek a tizedikre gyalog, kezében a háromszintes ételhordóval, melynek mindhárom fakkja a gyilkos főzetet rejtette. A szörnyetegre gondolt közben, az is milyen dühös lesz. Nem elég, hogy jönnie kell fel az Alvilágból bosszúra szomjasan, de még lépcsőt is kell másznia, viszont ettől csak még jobban felhergeli magát, és rögtön ráugrik majd az öreg Szedlacsekre, és viszi – a tizedikről le a lépcsőn a földszintre, aztán onnan is tovább – az Alvilágba.

Alig lépett be a lakásba, már fel is harsant az apja, konyecsnye, te hülye idióta! Uzs szitu, csotitak delho trvalo, kérdezte, és a kis Szedlacsek meg sem lepődött rajta, hogy megértett minden tót szót, azért késtem, mert elromlott a lift, válaszolta lihegve és kimerülten. Bűdös volt a lakásban, hűgyszag, szarszag, izzadságszag terjengett, amibe hamarosan valami másnak az illata

vegyült. Kapusztnyica, rikkantotta az öreg Szedlacsek, az élet leve-se, ettől majd lábra állok. Az hiányzik még nekem, dör-mögte a fia, és körül-nézett, jön-e már az Alvilág ura. De nem jött. Neki viszont annyira vert a szíve a lépcsómászástól, hogy le kellett ülnie az ágy mellé. Teríts már, förmedt rá az öreg, éhes vagyok. Teríték, teríték, gondolta a kis Szedlacsek, rögv-est teríték én neked ágyat az Alvilágba, de olyat ám, hogy attól koldulsz, te nyomorult! Mindjárt, motyogta aztán, s a homlokát törölgette, a fene egye meg, de sok ez a tíz emelet. Még szerencse, hogy a Nergálnak meg se kottyan. Csak jönne már. Aztán elsötétült előtte a világ.

Amikor kinyitotta a szemét, megpillantotta az Alvilág urát. Hát megjött. Ott feküdt az ágyban, röhögött, és éppen az a pizsama volt rajta, mint előbb az apján. Nahát, ezek szerint az Alvilágban is hordanak pizsamát. Hol van az én szárított gombás tót káposztalevesem, hörögte a sumér szörnyeteg, és éppen olyan volt a hangja, mint az előbb az apjának. Mindjárt belefojtalak, te állat, válaszolta a kis Szedlacsek bátran, aztán megint elsötétült előtte minden, mert az egykori Napisten megragadta a nyakát, és fojtogatni kezdte. Azt hiszed, nem tudok róla, hogy meg akartál ölni, ordította Nergál, és még erősebben szorította a nyakát. Na tessék, ilyen az én formám, gondolta a kis Szedlacsek, engem még a magatehetetlen apám is képes megfojtani. Elkúrtam az egész életemet, és végül még a kapusztnyicát is sikerült elron-tanom. Az utolsó gondolata ugyanis egy jókora füstölt csülök volt. Azt azért csak bele kellett volna abba a kapusztnyicába tenni. Azt mondják, úgy az igazi.

ELHATÁROZÁSI MAGASSÁG

Doktor Moll éjjel 11 órára ért a magyar–ukrán határra, amelynek magyar oldalán már tömegesen várakoztak azok a háborús menekültek, akiket Vlagyimir Vlagyimirovics Putyin, minden oroszok legújabb kori cárja volt szíves kibombáztatni az otthonaikból. Szinte mindannyian nők voltak, rajtuk kívül sok volt a gyerek és viszonylag kevés az idős ember. S milyen meglepően nyugodtnak tűntek! Doktor Mollnak az odafelé vezető úton, az M3 autópályán volt ideje gondolkodni, s úgy képzelte, hogy pokoli káoszba érkezik majd, örvénylő áradat fogadja, hangzavar, tolongás, gyereksírás.

De szinte csönd volt. Az emberek némák voltak, mint körülöttük a megdermedt jegenyefák a február végi fagyban. Amikor doktor Moll kiszállt az autójából, nagyot reccsent alatta egy jéggé fagyott pocsolja. Nem fúj-t a szél,

mégis csípett a hideg, a menekültek télikabátba burkolóztak, és türelmesen vártak a sorukra, pedig nem tudták, hogy mi következik sorra.

A határon rendőrök, mentők és segélyszervezetek gyülekeztek, köztük az a zsidó felekezet, amelyet most éppen doktor Moll képviselt, akinek az volt a dolga, hogy az ukrán menekültek közül lehetőleg minél többekhez eljusson a hír, miszerint a magyar zsidóság az ukrán zsidóság segítségére sietett.

Könnyen megtalálta a felekezetük információs pultját, nehéz is lett volna elteveszteni, hiszen egy reflektor fényében óriási Dávid-pajzs szikrázott egy információs bázisnak kialakított asztal fölött. A műanyag fóliával hevenyészve lefedett asztal mellett molinó feszült, amelyen angol, ukrán és héber felirat tájékoztatta a menekült zsidókat arról, hogy itt hittestvérekre lelnek. Ezt látva Doktor Moll mérgesen trappolt oda a molinó alatt fagyoskodó önkéntesekhez, és nyersen rájuk rivallt:

– Magyarul miért nem írtátok ki, hogy itt vagyunk?

A két huszonéves fiatal eltátotta a száját: sok mindenre számítottak, de erre a kérdésre nem. A tátogást látva doktor Moll felcsattant:

– Elégge sok ukrán zsidóval találkoztam már Kárpátalján, de mindegyikről kiderült, hogy tősgyökeres magyar!

A fiatalok csodálkoztak.

– Honnan jöttetek? – kérdezte doktor Moll, mire azok mintegy mentegőzéseképpen azt felelték:

– A tizenkettedik kerületből.

– Ja, akkor mindent értek – dörmögte a felekezeti vezető, majd a molinótól nem messze álldogáló, úgy harminc fős csoportra mutatott:

– Ők azok? – kérdezte az önkéntesektől, akiket láthatóan boldoggá tett, hogy erre a kérdésre már kapásból tudnak válaszolni.

– Igen! Azt mondták, hogy főleg Beregszászból és Ungvárról jöttek.

– És ezt milyen nyelven mondták? – reccsent rájuk doktor Moll, mire azok leforrázva néztek egymásra:

– Hát izé... Hát igen... Magyarul...

Doktor Moll elnevette magát, és legyintett, majd odament a kárpátaljai zsidókhoz, bemutatkozott, elmondta nekik, hogy két különbusz indult értük Budapestről, nemsokára ideérnek.

– Hamarosan megjön a forró tea és az élelmiszer is, ne aggódjanak, minden kóser!

És amikor a kóser szót kimondta – pont a kóser szót, ó, Örökkévaló, legyen áldott a neve! –, megakadt a tekintete egy nőn, aki egy fejjel kimagaslott a tömegből.

Doktor Moll később azt mesélte, hogy azt a varázslatos pillanatot soha életében nem fogja elfelejteni, holott abban a pillanatban, magyarázta, lényegében mindent elfelejtett, nemcsak azt, hogy miért van itt, de azt is, hogy hol van, és kicsoda egyáltalán. Csak a nőt látta, semmi mást. Eltűnt a látómezejéből a tömeg, a hideget meleg fuvallat váltotta fel, a sötétséget pedig nappali világosság ragyogta be, ami ebből a nőből áradt.

– Uramisten! – nyögte doktor Moll.

A nőnek hatalmas kék szeme volt, és a homlokára húzott bojtos sapka alól hosszú, szőke és hullámos hajzuhatag omlott le majdnem a fenekéig. És a nő éppen őt nézte! Őt nézte riadt, tanácstalan tekintettel, őt, a megmentőt. És elveszettségében is mily gyönyörű volt! Nem e világi jelenség! Doktor Mollnak el is állt a szava. Azt akarta még elmondani a menekülteknek, hogy a családok maradjanak együtt, és töltsék ki azt az adatlapot, amit a kollégái hamarosan szétosztanak, de meg sem tudott szólalni. Mintha áramütés érte volna. Közelebb lépett az angyalhoz, és meglátta azt is, hogy ennek az elképzelhetetlenül gyönyörű szépségnek vörösre van rúszozva a szája. Vörösre, értitek, éjjel, az ukrán határon, a mínusz nem t’om hány fokban olyan vörös volt a szája, hogy azt hittem, beleharapok, mesélte később doktor Moll.

Hitetlenkedve nézett körbe, mert nem értette, hogyan keveredett ez a nő a kárpátaljai zsidók közé. Olyan nincs, hogy ez a nő zsidó. De ha mégis az... Ebbe belegondolni sem mert. Odalépett hozzá, megkérdezte a nevét, meg azt, hogy honnét jött és kivel, mire a nő angolul válaszolt:

– Ukrán vagyok, nem tudok magyarul.

Doktor Moll megismételte a kérdését angolul, és megtudta, hogy a nőt Julijának hívják – éppen Julijának, ó! –, és Ivano-Frankivszkából érkezett, de egyedül, a szülei ugyanis egyelőre nem merik otthagyni a házukat. Egyedül, egyedül, egyedül, visszhangzott doktor Moll lelkében a szó, és az eddigi élete mind a harminchat évét odaadta volna, ha ez a nő... Értitek, egyetlen pillanat alatt belezúgtam, mint egy kölyök, mesélte később, nem történt még ilyesmi velem, azt hittem, ilyen csak a filmekben van, és mégis... Úgy bámulta a nőt, hogy káprázott a szeme.

– Maga zsidó? – kérdezte tőle rekedten, mire a nő fura grimaszt vágott, és csak néhány másodperccel később bökte ki bizonytalanul, hogy igen. Doktor Moll ebből a pillanatnyi zavarból megértette, hogy dehogyis, ez a

csodanő nem zsidó, csak helyezkedik, de nem baj, gondolta doktor Moll, esze legalább van. Én azonban nem voltam észnél, mesélte később, teljesen elment az eszem, el voltam rá szánva, hogy mindenemet neki adom, legyen minden az övé. Ukrajnai Julijáé, ahogy utólag elnevezte. Ukrajnai Julija! Ki vagy te? Az isteni teremtés eleven bizonyítéka vagy te, mert ilyen tökéletességet, mint amilyen te vagy, csak az Örökkévaló képes megteremteni, hiszen minden tökéletlen, amit az ember létrehoz, egyedül Ukrajnai Julija tökéletes, mert ő a teremtető Isten alkotása. És már látta is maga előtt, hogy ezt a nőt nem hagyja a zsidó különbuszra felszállni, hanem a saját kocsijával viszi haza Pestre, és nem hagyja azt sem, hogy családoknál helyezték el, hanem felviszi magához, felmennek a lifttel a legmagasabb emeletre, az emberi létezés legfelső szintjére, abba az elképzelhetetlen magasságba, ahonnan...

Nem, ezúttal nem leszek rámenős, határozta el Doktor Moll. Mindig itt rontom el, hogy mint egy kiéhezett kóbor eb, úgy tapadok rá a nőkre, nyálom a lábukat, pacsit akarok adni, folyton a sarkukban lihegek, egyszerűen nem lehet lerázni. Ettől aztán megijednek, teljes joggal. A nők nem ezt szeretik. A nők arra izgulnak, ha a férfi közönyösen elnéz a fejük felett, blazírt képpel füstöt fúj az arcukba, és azt kérdezi tőlük: „Tulajdonképpen kicsoda is kegyed?” Ez a Bogart-technika. Igen, jelentette ki magában Doktor Moll, bármily nehezemre is esik, ezúttal Bogart leszek, úgy csinállok, mintha ez a Julija egyáltalán nem érdekelne. Doktor Moll ugyan nem tudott közönyösen elnézni Julija feje fölé, ugyanis több mint egy fejjel volt alacsonyabb a nőnél, füstöt sem tudott blazírt képpel az arcába fújni, mert nem dohányzott, de ezután úgy viselkedett, mintha Julija ott sem volna. Megjött a két különbusz, először az anyák és gyermekeik szálltak fel, aztán az idősebb nők. A hely kevésnek bizonyult, és a magas, szőke, fiatal, magányos nő két öregemberrel ott téblábolt a második busz ajtaja előtt – ők hárman már nem fértek fel.

Ekkor érkezett az én időm, mesélte később Doktor Moll. Odalépek Julijához, és azt kérdeztem: – Tulajdonképpen kicsoda is kegyed? Azt hiszem, már találkoztunk.

Mindezt bogarti blazírtsággal mondtam. Szegény nő megalázottan nézett, és azt válaszolta angolul: – Nem emlékszik rám? Az imént már bemutatkoztam önnek, Julija vagyok, zsidó, Ivano-Frankivszkából érkeztem, a szüleim...

– Persze, persze – vágott szavába Doktor Moll fölényesen, majd száraz, közömbös hangon, akár egy hadnagy a kiskatonának, kijelentette: – Maga velem jön, nem fér már fel a buszra, így alakult.

Csak hogy a két öregember is ott állt, Doktor Moll nem tehetette meg, hogy őket nem viszi el. Így aztán négyesben indultak Budapest felé, az anyósülésen Julija, hátul a két kis fekete manó, akik annyira voltak szemiták, mintha nem is Beregszászról, hanem egyenesen a Tórából érkeztek volna. Doktor Moll évek óta nem beszélt németül, de azért nagyjából értette, mit pusmognak a hátsó ülésen. Arról beszéltek, milyen szép pár is lenne ez az alacsony, szőrös, zsidó férfi meg ez a magas, szőke, orosz nő.

Orosz? Szóval Julija orosz? Hazudik, mint a vízfolyás, ez már biztos, gondolta Doktor Moll, és vezetés közben hibát hibára halmozott, kétszer is majdnem balesetet szenvedtek, mert egyszerűen képtelen volt az útra koncentrálni. Julija ugyanis levette a kabátját, és egy szűk, zöld garbó feszült felsőtestén. Mintha egy félbevágott sárgadinnyét hordana a pulóvere alatt, állapította meg Doktor Moll, és szeme sarkából a két domborulatot figyelte. Valami szépet akart mondani Julijának, valami olyasmit, hogy maga gyönyörű, maga fenségesen szép, maga csodálatos, de tartotta magát a Bogart-technikához.

Sem én nem szóltam Julijához, se ő nem szólt hozzám. Némán hajtottam Budapest felé – mesélte a kártyaparti közben Doktor Moll (minden csütörtök este verjük a blattot a budai Jaromírban). A csendet a két öreg törte meg, németül faggattak, honnan a nevem, a Moll. Ne mondjam meg, kitalálják.

– Szerintem ön szefárd, és a neve az arab „molla” szóból ered, aminek jelentése „úr” vagy „gazda”, és a vallástudományokban jártas embert nevezik így – szólt az egyik.

– A vallásfilozófia doktora vagyok, de nem innen a nevem – válaszoltam.

– Akkor – így a másik – maga Moll belga városból származik, és a felmenői posztó- vagy vajkereskedők voltak.

– Hideg!

– Csak azt ne mondja – szólt megint az első –, hogy a zenei „moll”-ról kapta a nevét a családja! A mollról, mely a latin „mollis”-ból jön, és a zenében a kemény, férfias dúrral szembehelyezett hangfaj, melynek lágy, kissé sötétebb, „nőies” a jellege.

– Ennyire szőrös férfi nem lehet „nőies” – nevetett a másik.

– Hagyják abba a találgatást, uraim – mondtam. – A családom Mollwitz faluból származik, Boroszló mellől. Lengyelül Małujowicének hívják.

A két öreg szinte egyszerre kérdezte:

– Ahol Nagy Frigyes porosz király 1741. április 10-én tönkreverte az osztrák hadakat?

– Aha – motyogtam bizonytalanul, mert őszintén szólva, fogalmam sem volt.

Már Budapest utcáin jártunk, mikor az egyik öreg hozzátette, ha egyszer alkalmam nyílik rá, látogassak el Mollwitzba, ahol Frigyes győzelmének emlékére gránitobeliszket emeltek. Kitettem őket az izraelita szeretetotthon épülete előtt.

– Maga marad – fordultam Julija felé.

Julija engedelmesen a helyén maradt, a két fekete manó két fekete bőrönddel eltűnt a kapuban. Doktor Moll belelépett a gázba, és csakhamar az újlipótvárosi ház előtt parkolt.

– Én itt lakom – mondta a nőnek.

A nő szinte semmit nem látott az utcából, sötét éjszaka volt.

– Szép környék, jó lehet itt élni – válaszolta.

Majdnem az szaladt ki a doktor száján: „Örülök, hogy tetszik. Nem hátrány, ha tetszik, mert ezentúl te is itt fogsz élni. Velem, Julija!” De aztán sikerült nem mondania semmit. Kiszálltak. Lifttel felmentek a negyedikre. Az ajtóban Moll előreengedte Juliját.

– Itt fog aludni – mondta kimért, hideg hangon.

Julija csodálkozva nézett szét a gyerekszobában, a falon Barbie-poszterek, a szőnyegen legó, a polcon Harry Potter-könyvek, de aztán letette a csomagját az ágyra. Doktor Moll először el akarta mondani Julijának, hogy egy éve hagyta el a felesége, már el vannak válva, és minden második hétvégén nála tölti a kislánya. De aztán eszébe jutott, a nők nem szeretik a lágy, moll férfiakat, akik folyton magyarázkodnak, a határozottságot szeretik, és azt, ha kész helyzet elé állítják őket.

– Ott találja a fürdőszobát, tiszta törülközőt, tusfürdőt, sampont, minden egyebet, használjon nyugodtan bármit, a szekrényben van tiszta ágynemű is, egy óra múlva vacsora a konyhában – mondta Doktor Moll szinte Frigyes császár modorában.

Míg Julija zuhanyzott, a férfit kétségek gyötörték. Hogy tudok majd együtt élni egy nem zsidó nővel? Hogyan beszélgetek majd vele Mózesről, Philip Rothról vagy Heller Ágnesről? Kétségeit elhessegette gyorsan a vágya.

Óra múlva Julija megjelent a konyhában testhez tapadó, virágmintás ruhában, feltűzött hajjal, rúzsos szájjal, parfümillet közepette. Ha azt mondom, pompázatos volt, még nem mondtam semmit. Éreztem, miközben a sóletet vettem ki a mikróból, hogy feszül a duzzadt farkam a nadrágomban. Blazírt bogartizmusom gyorsan elszivárgott, a hajnali vacsora alatt végig bókoltam, hízelegtem, udvaroltam neki. Eszembe jutott, már kamaszkoromban elha-

tározta, hogy nekem csakis valami langaléta nő lehet az életem szerelme, ám ennek ellenére mindig velem egymagas vagy még nálam is kisebb barát-nőim voltak. A volt feleségem például nálam három centivel kisebb, pedig én is csak 165 magas (vagy inkább alacsony) vagyok. Ez a Julija lehet vagy 195! Szóval én elhatároztam ezt a magasságot már nagyjából 20 éve, és most itt állt előttem az elképzelt, a megálmodott nő!

Vacsora után egymás mellett ültünk a nappaliban a kanapén, kóser bort ittunk, künn már jött fel a Nap. Nem is tudom, miről beszélünk, mert minden porcikámat átjárta a kába vágy. Lemezeket hallgattunk. Chopin *B-moll Scherzójának* pikáns ritmusai alatt benyúltam a ruhája alá, megfogtam a mellét. Ezután hosszasan csókolóztunk. Majd egyszer csak eltűnt. Pár perc múlva anyaszült meztelenül tért vissza a fürdőszobából. Mezítelensége egy jó és egy rossz hírrel szolgált. Zsidó volt, ez a jó hír. De ezt abból lehetett tudni, hogy a hímveszeje körül volt metélve, éppen, mint az enyém.

Doktor Moll úgy mesélte nekünk, a kártyapartnerének, hogy ekkor meg ő szaladt ki a mosdóba. Ijedtében. De a vécékagylón gubbasztva riadalmát hamar felváltotta a remény, mert gyorsan rájött: az igazi, tökéletes Szépségnek nincs faja, vallása vagy neme, neki Julija akkor is kell, ha farka van, ő élete szerelme, és kész. Ő ezt a szerelmet már gyerekkorában elhatározta. Mindegy, hogy orosz vagy ukrán, zsidó vagy goj, fiú vagy lány. Kirohant a nappaliba és azt ordította:

– Szeretlek, Julija, örökkön örökké! Légy az enyém!

De Julija már nem volt ott. Távozott. Felszívódott. Doktor Moll elke-seredett, a következő napokban tengermély depresszióba és súlyos alkoholi-zmusba süllyedt. Egy hét múlva megkereste a két kis zsidó öreget a hátsó ülésről, hogy mit tudnak Julijáról.

– Milyen Julija? – kérdezték csodálkozva.

– A magas, szőke, orosz nő, aki mellettem, az anyósülésen ült.

A két bácsika egybehangzó véleménye szerint nem ült ott senki. Moll a haját tépte idegességében. Az izraelita szeretetotthon lakói ijedten figyelték, ahogy a doktor hisztériás rohamot kap.

– Fiam – mondta szelíden az egyik vénység, s kezét Doktor Moll vállára helyezte –, maga nagyon fáradt. Szívjon egy kis friss levegőt, utazzon el.

Mire a másik:

– Például megnézhetné ősei földjét, Mollwitzot, és ott a Frigyes gránit-obeliskjét. Ha ugyan áll még...

LENNÉNK MÁMOROS

A dombról az egész völgyet belátni. A házak, mint
őszállatok csontjai, benövi őket a bokrok bozontja.
Új igazságokat akartunk, és egymás mellett meg is találtuk.
A régiek még mindig azt hiszik, a gyermekeik vagyunk,

csak mert övék az agyagos föld, a rög és a rögeszme.
Odalent kutyák ugatnak, és idehallatszik a fűrészek
vinnyogása. Béke van. A dróttal itt nem kezeket kötöznek,
és aki él, néha még vannak kérdései. De a mező szélén

friss őzbelekbe botlunk. Színük a csiszolatlan rubiné,
mint egy földre zuhant szeráf arca. A vadászok, mondod,
gondoltak a dögevőkre. Dögöt enni elvégre az élet
egyik lehetősége. Nem jobb és nem rosszabb a többinél.

Szeretem a józanságodat. A költészet ehhez még mindig
túl fiatal. Ideje volna fölszámolni a látást, és csukott
szemmel, csak ujjaink hegyével olvasni egymást. Lennénk
mámoros pókok. Nem kell az ifjúság. Elég a vérből!

MÁJUS 13.

Két végzős diák és olasztanárunk
elhatároztuk, hogy orgonát szedünk
talán gimnáziumunk, az Eötvös
másnapi ballagási díszítéséhez,
vagy Varga Laci bácsi tornatanárnak,
tudom is én, milyen alkalomból,
átkeltünk busszal az Erzsébet hídon,
a Gellért-hegy alján a hajdani Tabánon,
fölkanyarodtunk a Sas-hegy oldalába,
és a Breznó lépcsőnél szálltunk le,
amely a Breznó közben folytatódik,
és az egykori Zólyom vármegye
ősi bányászvárosáról kapta nevét,
dézsmáltuk az utcára nyúló bokrokat,
és egy kertben, ahova bemásztunk,
az előbukkant kutya veszettül ugatott
fiatal tanárunktól néhány méterre,
mondtuk is neki, hol, de nem látta,
enyhe volt az este, édes a levegő,
könnyű a szív és gyors a nyelv ígérni,
hogy aznaphoz egy évre találkozunk,
kettőnknek teljesen kiment a fejéből,
ám harmadikunk számontartotta,
sorkatonai szolgálatot teljesített éppen,
nem volt egyszerű elszabadulnia,
odament a megbeszélt helyre, időre,
de hiába várt, mint Humphrey Bogart –
ez is hozzájárulhatott, hogy később
annyi mindent ne vegyen komolyan.

VÖRÖS MÁGIA

A Fekete Lyuk ruhatárából
ellopták a Károli-bibliámat –
te átengeded nékem a tiédet,
veszekedéskor kiszakadt egy lapja,
és más könyveiddel is megajándékoztál,
a Bosch-albummal, amire annyira vágytam,
a kétkötetes képes világtörténettel,
szerepelt egy irodalomjegyzékemben,
s tőled való volna egykori tanárom
bölényes művészettörténete ugyancsak?
Vitted viszont az *1972. szeptembert*.
Hozzád kötök egy helyes kis erszényt,
talán akkor vetted, mikor rátaláltál
valószínűleg egy elveszített fizetésre,
és nyakára hágtál két-három nap alatt;
tetszett a lányomnak, most már az övé.
Te pedig őrizted gyerekkori bögrém,
abból ittam nagymamám kakaóját,
emléke még most is melenget.
Egyik tarisznyád szintén az enyém lett,
annyit hordtam, hogy foszladozni kezdett,
s kaptam tőled egy klassz bőr válltáskát,
egy piacon tettem hamarosan pénzzé,
nem csodálom, hogy úgy kiakadtál.
Hoztad a korcsolyádat eladni,
ám indulatkitörésem hevében
otthagytuk egy telefonfülkében;
adtam egy ötszázast nőgyógyászra,
de hiába kötöttem a lelkedre,
és dühömben darabokra téptem.
Szobám falára élénk színekkel festettél,
csak homályosan tudom fölidézni,
talán indázó levelű, leányarcú virágot,
„kifelé könnyet, befelé vért sírt”,
és lekapartad az utolsó napon.

Hajadból tűzvörös karkötőt fontál,
életem leggyönyörűbb ékszerét,
tűz emésztette végül el.
Mikor nem figyeltem, finom vonalakkal
aktképet rajzoltál rólam,
jó volt, hogy szépnek láttál,
jó volt szépnek látni magamat.
Gyurmaféleből megformáztad
kettőnk erotikus szobrát,
féltérden állva tartottál a combodon,
azt se kímélte a viharos szakítás.
Hajmosás utáni törülköző-turbánban
elém térdeltél a fürdőszobában.
És jóval később egyszer azt mondtad,
hogy akkoriban én voltam az Isten.

ITINER

Vannak szabályszerűségek.
Ősszel és tavasszal kalapban járok,
télen sapkában, nyáron hajadonfőtt.
A rumot először megkóstolom,
és csak utána öntöm a kávémba –
hajdani erdélyi professzorom nyomán
e keveréket anyatejnek hívom.
Elsőre mindig csak egy pohár sört,
és csak másodszorra rendelek korsót,
ha ugyan át nem térek a borra.
Egy irodalmár ismerősömmel
kéthetente kedden sakkozunk,
utána (vagy előtte) be szoktunk térni
a Cirko-Gejzír moziba egy filmre.
Megtartom az első gesztenye ünnepét,
megülöm a forralt borét (amikor
a törzshelyemen először kapható)

– van, hogy ez a kettő egybeesik –,
és megünneplem az első havat,
amennyiben adódik rá alkalom.
Születésnapom táján esedékes a kaszinó.
Március tizenötödikén hagyományosan
viszek egy szál szegfűt Petőfi szobrához,
így keveredtem életem első tüntetésébe.
Házassági évfordulónkon hitvesemmel
fölkeressük az egytornyú templomot,
az esküvői tortánkat készítő cukrászdát,
lakodalmunk helyszínét a Római-parton,
választunk és hazahozunk egy kavicsot.
Szokásaim kastélyában lakozom.

NOVEMBER

Sírkövekre tett mécsesekkel
jeleznek egymásnak az élők.

RENDBEN VAN

Cserepes növényt viszek haza.
Mielőtt belépek az ajtón,
megigazítom magamon
kedvenc színeitek.
Ebéd előtt készül a fotó,
szorítotok még helyet a szélén.
Nem lógok ki annyira.
Kezemben a cserepes,
mosolygunk.
„Csíz” helyett annyit mondtok
a kamerába: „rendben van”.

A kép után asztalhoz ülünk.
Amióta nem itt lakom,
mindegyikőtöknek rendben van
a felvizezett alkohol a hűtőben,
a testmeleg hiánya,
az átázott éjszaka.
Rendben van a családfára kúszó gomba,
a kulcsra zárás,
a nehézlégzés,
az ütésnyomok,
és a sarkok egyszemélyes kitöltése is.

Mosolyogtok.
Rendben van ez is.
Majd ritmusra ütődnek a kanalak,
a „Jó vajon ez a munkahely”-ek,
és a „Mikor lesz belőled valaki”-k.
Evés után töröljük szánkról
a hazugságokat.

Későre jár.
Lekésem a buszt,
ha tovább mosolygok.
A művirágot ott hagyom.
Másnap nagyanyám felhív,
hogy megdicsérje az illatát.

JÁTSZMA

Hideg vízzel locsoltatok fel.
Az ébredés szélén mozgok,
tapogatom a bordáim.
Megnyugszom – még mindig én vagyok.
Nem maradtam ki semmiből.

A padló magához ölelne,
de már az asztalnál ültök.
Itt a helyem köztetek.
Elhalkul a dobogás,
szemetek a kockán.
Elnyúlik a kör,
ha nem vigyázok,
a csend nyeri meg.
Most én jövök.
Az idő is saját kezébe harap.

A dobás előtt átnyúltok az asztalon,
körmeitekkel fejtitek bőröm,
hátha feladom.
Hideg kezeitek forgatják
bennem a remélt szerencsét.
Háborognak csontpartjaim között a tengerek.
Az egyik hullámnál megremeg a kezem,
elejtem a kockát.
Utolsó lélegzetében forog még párat,
majd hatosra fordul
a poros lámpafényben.

Király Kinga Júlia

MÉHEMNEK GYÜMÖLCSE

Mire felkapaszkodtak a vicolo Nardonén, terrakottából sötétlilába fordultak a felhők a Monte Pizzuto felett, hunyorgott a hold. Mimma végig a szűk kaptató köveit bámulta, csendben, visszafojtva szuszogott, akár egy besurranó munka közben, csakhoggy őt, aki a testének legapróbb zúgását ismerni véli, átverni nem tudta. Hallotta az egyre szaporább lélegzését, a halk, elnyújtott sóhajokat, ahogy leplezni próbálja a légszomját, s amikor átölelte volna, amikor épp csak megmoccant volna a karja, hogy átölelje, a nő kitért előle, valósággal odébb szökkent, kabátkája a házfalat súrolta. Ekkor, csakis ekkor, a kabátka és a házfal keltette neszezésben vett normálisan levegőt.

– Igazat beszélt ez a te Massa barátod – mondta Apus nagyokat fújtatva, túl voltak már a meredeken. Hosszú ideje, tán azóta, hogy a két toprongyos kölyökkel lefotografálták őket, Mimma most emelte rá először a tekintetét. Le is cövekelt egy pillanatra, értetlenül és zihálva méregette őt. – Hát, hogy idefel nem ér el a kosz.

Mimma üres tekintete visszacsúszott az utca kövére, egyetlen szót sem szólt. A habarcshoz hozatott vulkáni por csakugyan nem kúszott fel a síkátorba, ahogy egyre feljebb értek, szinte világított a mészkőburkolat.

A kulcs a murvafürt kaspója alatt volt, a pergamenszerű, lila virágkelyhek szemlátomást átteleltek, csak a színük fakult ki.

– Tudtad, hogy ez nem is virág?

– Hogy mi?

Mimma nem bírta elfordítani a kulcsot a zárban, harmadjára veselkedett neki.

– A murvafürtnek ez a sárga, jellegtelen kis izé a virága – Apus finoman ujjai közé fogta az egyik kelyhet, Massa ugyanígy tett volna, és beleszagolt.

– A szirmok valójában levelek, fellevelek, így hívják, hm, még szaga sincs.

Mimma még mindig a zárral küszködött.

– Volnál szíves botanika helyett esetleg? – lépett el az ajtótól.

– Hogyne, persze! – felelte Apus, maga is meglepődött, mennyire készségesen, és kivette a kulcsot a zárból, majd ismét behelyezte, megpróbálta elfordítani.

A súlyos tölgyfa ajtó nagyokat nyekkent, ropogtak a vaspántok, a zárban rozsdá percegett.

– Enyhébb teleken nálunk is virágozna a muskátli, tán nem is kell viszsza-
szametszeni és elvermelni – mondta, ahogy jobbra-balra forgatta a kulcsot.

– Egész pontosan hol nálunk? – kérdezte Mimma, szinte sziszegve. –
Ganz genau wo bei uns? – azzal félrelökte a férfit, és ismét nekiveselkedett.
A zár továbbra sem engedett.

– Csak azt akartam ezzel mondani – folytatja Apus –, hogy egyszer majd
kipróbálhatnánk. Az *egyszer* után alig kivehető szünetet tartott, mintha a
mesebeli jövőre utalna, ami ugyanolyan bizonytalan és távoli, akárcsak a
mesebeli múlt – egyszer volt, hol nem volt.

– Egyszer? Majd? – Mimma még dühösebben babrált a zárral, károm-
kodott.

A férfi bánta már, hogy megszólalt. Griesben, ahol átmenetileg nyuga-
lomra leltek, abban maradtak, hogy vissza egyikük sem néz. Nem bolygat-
ják, ami elmúlt, egyiknél is, másiknál is kusza szövevények vezettek a Drei-
ser-patikában lezajlott véres jelenetig, ami az egyetlen nagy közös epizód
volt egészen addig, ám az egymásba gabalyodó szövevényeket már csak úgy
tudták elvágni, ha ők ketten összekapaszkodnak. Eleinte két idegenként,
egy jutazsákba rámulva az amfetamin fiolákat, amit a rajtuk ütő barnain-
gesek nem vittek magukkal, valamivel később jegyességet álcázva, a szen-
vedélynek csak sokára engedelmeskedtek. A griesi idős házaspár délutá-
nonként magukra hagyta őket a kandalló előtt. Azóta se tudja, nem merte
megkérdezni, hogy mikortól, honnan való az ismeretség. Beszélgessenek
csak, nekünk bőven akad tennivalónk. Butábbnál butább elfoglaltságokra
hivatkoztak, hajlongva hátráltak ki a szalonból, mintha a kelleténél sokkal
többet tudnának, Apus mégis hálás volt nekik.

Azt, hogy nem lesz könnyű, sőt, olykor elviselhetetlenül nehéz lesz, kis-
milliószor elképzelték, de az nem úgy van, hogy ettől kezdve semmi nincs,
ami tegnap volt. Majd közösen megtanuljuk, suttogta Mimma, majd óva-
tosan figyelmeztetjük egymást. Apus tenyerébe fogta az arcát, érezte a le-
heletét, kávéillatú volt. Először kerültek elviselhetetlenül közel egymáshoz,
elviselhetetlen volt, hogy a közelség nem végződik csókban, még sokáig
nem végződött, egész pontosan aznap estig, de épp az az utolsó néhány óra
tűnt pokoli soknak. Csakhogy az óvatosság – ami kedvességet, szelídséget
ugyanúgy jelentett, mint körütekintést és meghunyászkodást – nem lett
rendesen végiggondolva, nem számoltak a hátulütőivel. Óvatosan, ahogy
Mimma fogalmazott, a griesi kandalló tövében könnyű hangot adni a nem-

tetszésnek, van az átmenetiségben valami bódító béke akkor is, ha odakinn épp pusztul a világ. De egy ilyen nap után, ami a vártnál tán többet tárt fel az új életükből, az ember két lépéssel hátrébb húzódik, hogy a másik kedvére kitombolja magát. Úgy érezte, tombolni éppenséggel neki is volna oka, több is, mint a nőnek, aki átvette felette az irányítást. De aztán arra gondolt, Mimma nagyobb lánggal ég, hamarabb is belobban, elég egy apró gesztus, hogy szárnyaljon vagy zuhanni kezdjen, aludni is alig alszik, mióta legalábbis kettejük sorsa összefonódott, nem nagyon látta pihenni. Ha megörül valaminek, felgyűrődik a felső ajka, huncut fények cikáznak a gomb-szemében, olyan lesz, mint egy komisz kis manó. Komisz és fáradhatatlan. Aztán kialszik a parázs, elillan a spiritusz. Ám hogy ez mikor következik be, nem lehetett megjósolni, ő legalábbis még nem tudta volna megmondani.

Képes volt a tizenhat órás Bolzano–Róma vonatutat végigcsacsogni, szemhunyásnyit nem lehetett pihenni miatta, félútig, sőt, még azután is, egész kis spektakulumot adott elő.

Mindjárt felszállás után átszervezte az ülésrendet, átrakatott néhány poggyászt, engedélyt persze nem kért a többi utastól, neki kellett szabadkoznia. *Seien Sie bitte so nett und vergeben uns.** Bocsánat, elnézést, bocsánat, még hajlongott is, mint egy szégyenlős koldus, pályakezdő ripacs. Az utasok döbbenet figyelték őket, megmukkanni egyikük sem mert. Mimma fennhangon okvetetlenkedett. Csípőre tett kézzel dirigált ugyanúgy, mint később, a pincelejárónál. Nem úgy volt, hogy a poggyászokat előreküldte, ezt az egy kérdést azért neki szegezte – bár ne tette volna! Most mit vagy úgy oda, csattant fel Mimma, végállomásig szól a jegyünk, nem kell, hogy a jöves-menésben szanaszét hányják nekünk.

Mintha nem is szökésben volnánk, mintha nászúton.

Psszt, psszt, csitígtatták többen is, egyesek riadtan, ők voltak többen, mások megróvón. Mimma színlelt értetlenkedéssel nézett rájuk, de volt a tekintetében valami kihívó, a messziről érkezők, céltalanul ténfergők pimaszsága, fel-alá sétált az ülések között. Legyenek oly jók, és árulják el, mi olyan eget rengető abban, hogy az ember egy kupacban akarja tudni a bőröndjeit. Lagymatag, elharapott érvek jöttek, lesütött tekintettel vagy egymásra sandítva motyogtak ezt-azt, hogy valóban nincs ebben semmi eget rengető, csak hát izé, lehetne körültekintőbb is a signora, például ne hangoskodjék, nem nézik jó szemmel az ilyet. Mimma hitetlenkedve bámult az illetőre, de hát kik, könyörgöm, kik.

* Legyenek olyan kedvesek, és bocsássanak meg!

Hogy kik?

Igen, kik?

Tudja, kik, ne izéljen már.

Das ist ein Witz. [Ez egy vicc.]

Mondok én magának valamit a viccről, signora, szólalt meg suttogva egy középkorú forma asszony, és levette a napszemüvegét, gondosan ondolált tincseit a füle mögé rendezte, otromba forradás csúfította el a jobb orcáját, ráment a búzavirágszínű szemére, egy aprócska rés maradt csak, fél szem-bogár, fél szemfehérje, de még onnan is sütött a harag. Jól megnézte ezt a szerelvényt? Bízom benne, hogy volt rá alkalma, a szeme is ép hálaisten, a poggyászeit sem magának kellett, s akkor biztosan azt is látta, hogy egy karcolás nem sok, annyi nincs ezen a pompás vonaton. Bizony, pompás vonat ez, kényelmes is, meg pontos, a pontosság máma ritka erény. Van, hogy kétszáz kilométerrel rohanunk az ország szívébe, ekkora sebességnél kész csoda, ha megússza az ember néhány forradással, a legtöbb hulla felismerhetetlen, ha érti a signora, mire gondolok. A végére berekedt a suttogástól, remegő ujjal visszarendezte tincseit az arcára, visszatolta a napszemüvegét.

Nem, nem értem. Tényleg nem értette. Talán tudni sem tudott semmiről. Most, hogy szóba hozták, neki – Apusnak – is lassan esik le, eltussolt rémtörténet, egy aprócska szösszenet az otthoni *Allgemein*ében vagy a *Tag*-ban, egy másik időszámításban, egy távoli világban, az emberek apránként mondtak le az emlékezés képességéről, ez lett a túlélésük legbiztosabb záloga. Így megy ez, amikor a dolgok gyors egymásutánban történnek, gondolta, és megemelte az utolsó bőröndöt, arról is lemondunk, mert így vagyunk megalkotva, hogy számba vegyük a sérelmeket. Ugyan, ki emlékszik már, hogy tegnap seggbe rúgták, ha mindjárt a következő reggelen arra ébred, hogy bontják a tetőt a feje fölül. Ki emlékszik a bolzanói tanárra, akit a diákjai szeme láttára lőttek agyon. A keserű hangra a másnapi újságban, véletlenül került a kezébe, amikor Innsbruck környékén házalt a nagy sikerű köhögéscsillapító sziruppal, még élt az apja, még ő vezette a patikát, hogy haragudott rá, a kedvenc ivadékára, így hívta, ivadékom, amikor kedveskedni akart, de ezerkilencszázhuszonegyben kicsin múlt, hogy kitagadja, amiért nem akart továbbtanulni gyógyszerésznek, elszegődött inkább csihellérnek, drogupecnek, zsidó méregkeverők csatlósának, cifrábbnál cifrábbakat vágott a fejéhez, s mire ment vele. Az ivadéka előbb csak a Heinrich von Kleistnek címzett levelet hagyta abba, aztán a gimnáziumot, a Bayernél a kezdő fizetés is jobb volt, mint amit a patika valaha is kitermelt egy hónap alatt, hát erre tanítóttalak én, ez tán az új móres, fakadt ki utoljára búba-

natában lerészegedve, és nem mondta többé, hogy ivadékom. De ez sem hatott. Ami őt, a majdnem kitagadott kedvencet illeti, jött-ment a tiroli falvakban, ahol egyre-másra nyitottak az új praxisok meg patikák, ingázott két ország között, vitte a nagy sikerű köhögéscsillapítót, hozta a pénzt a feljebbvalóknak, azok leperkálták neki a busás sápot, s amíg odakinn, a váróteremben dekkolt egy orvosra vagy boltvezetőre várva, elolvasott egy-két vezércikket. *Bosen Blutsonntag*, ez állt aznap a címlapon.

Április volt, nyitás előtt az Inn túlsópartjáról csodálta a várost, résnyire hunyt szemmel nézte, ahogy elfolyik a hajnal az Inn tükrén, megmerítkezik a rózsaszínű örvényekben, a felszínen tükröződő tarka homlokzatok között, az igazi homlokzatok szintén cseppfolyóssá válnak, friss temperafoltok az ecsetmosó tálban, ilyen lehetett a tavaszi vásárra összesereglett bolzanói tömeg is, gondolta nem sokkal ezután valamelyik patikában, *„hagyományos jelmezes körmenetnek indult, politikamentes felvonulásnak a bolzanói tavaszi napsütésben, régi nemzeti viseleteinket szerettük volna bemutatni honfitársainknak és vendégeinknek, németeknek és olaszoknak egyaránt, nem volt zászló, nem viseltünk fegyvert, még egy kis botot sem vitt senki magával, és voltak nők és gyerekek és kamaszok a menetben, és ezt az alkalmat választották a fasiszták, hogy épülő birodalmuk rettenthetetlenségét megmutassák nekünk”*, idézte a vezércikk az egyik résztvevő vallomását, aki a háborút meg spanyoljárványt követő első szabad vásárnapon maga is kivonult a családjával, hogy nem sokkal ezután valóságos vérfürdőből kelljen kimenekítse őket. Az osztrák lapok egy ideig még cikkeztek az esetről, aztán apránként ott is elvesztette hírértékét, Németországban fél flekknél többre soha nem is futotta, ekkor döbbsen rá legelőször, hogy a közös nyelv nem jelent közösséget, elbeszélhetetlen seb a felhordott szarkupacban, s ekkor érzett késztetést arra, hogy a nyelvnek szentelje az életét. De előbb még megszedi magát a Heroin nevű köhögéscsillapítóból, meg kell szednie, mert túl sokat tett bele ahhoz, hogy csóró maradjon, és lebőgjön az apja meg a fivérei előtt.

Néhány másodperc, alig valamivel több, úgy érezte, ennyi idő alatt özönlöttek el az emlékek, bugyogtak fel valahonnan mélyről, szántottak végig az egész testén. Mimma ez idő szerint másként érzékelte a hiányát, amiért jól le is teremti az első adandó alkalommal, Rómában: miért lapítottál, amikor szükségem volt rád? De most még mindig ott állt, a dühödt, valójában riadt hőzöngők közt a szűk folyosón, a búzavirág szemű nőt bámulta, kereste a napszemüvege mögött a tekintetét. A háta görbületéből látni, hogy fogalma sincs semmiről. Bár lenne valami masina, amivel megoszthatnánk a saját emléket, az ember szépen sorba rendezné, amit postázni szeretne, képze-

letben átkapcsolt valami kart, vagy rátapos egy pedálra, és az emlékek már ott is lennének egy vagy sok másik agyban, Mimmának összerendeződne a dolgok jelentése – de hát ilyen masina sosem is lesz, ne is legyen azért. Marad ez a rém kellemetlen valóság, Mimma nem és nem érti, mirefel a rázúduló ossztűz, hogy ezek a nyomorult dél-tiroli párák súlyos árat fizethettek a német nyelv használatáért, volt, aki az életével, más a fél szemével egy-egy óvatlan pillanatban, egészen addig nem értette, míg ki nem mondta valaki: olaszul beszéljen, majd németül is elsuttogta, szinte könyörgött, *Bitte, sprechen Sie auf Italienisch, signora*.^{*} Sűrű bólogatás, itt-ott megkönnyebbült sóhaj, *gottseidank*, helyzetették végre ezt a meggondolatlan perszónát, elülni látszik a veszély.

Mimma állt a kocsi közepén, kínos csend telepedett közéjük, egy pillanatra úgy érezte, a gondolatai cserbenhagyták, de legalábbis lemaradtak a tetterőhöz képest, és ezt nagyon gyorsan korrigálni kell. Ő ezalatt kíváncsi-an várja, hogy mit fog lépni, félúton feladni sose szokta, ezúttal sem fogja, és csakugyan, Mimma nem néz vissza rá, nem fürkészi már a másfél szemű asszony búzavirágszínű tekintetét, s bár még mindig nem érti, miért kériktőle azt, amit, úgy dönt, a maga részéről nem fog belenyugodni, legyőzi ezt az óvakodó sunnyogást, ha kell, mások helyett is, mert még tart benne a spiritusz, s amíg a spiritusz tart, addig a külvilág papírmásédszlet, imbolygó, akarattól nélküli bábok a benne levő emberek.

Felkerül az utolsó bőrönd is, hallani, ahogy végigkaristolja a tikfa poggyásztartót, néhányan beleborzonganak. Mimma a zsebébe mélyeszi a kezét, lassan hátrálni kezd. Csúsztatja a lábát, mintha jégen járna, suhog a kabátkája, a padló nyikorog. Csak akkor szólal meg, amikor a tarkóján érzi az ő leheletét.

Most mondják meg, mit csináljak, ha egyszer prima a beszélőké, és könyökével oldalba böki, jól mondom, ugye, Herr Professor, és ez a beszélőke azon a nyelven, amit önök elvárnak tőle, egyelőre nem boldogul. *Français?* Nem? Senki? A fejüket ingatják. *English perhaps?* Azt sem? Hát jó, akkor megbeszélem vele a dolgot, és értesítem önöket, ha sikerül elhallgattatnom.

Hihetetlen, mire nem képes, hogy nyeregben maradjon, gondolja ő ekkor, nehezen állja meg, hogy oda ne sziszegje: Hallgattasd már el a kurva beszélőkédet, az ördögbe is!

A tikfa burkolat nyekken egyet, a szerelvény meglódul, Mimma megtántorodik, elveszíti az egyensúlyát, Apus ösztönösen rántja vissza a karjánál

^{*} Kérem, olaszul beszéljen, signora.

fogva, de el is engedi azonnal, mert a nő gyűlöli, ha atyáskodik felette, a leghaloványabb gesztust is gyűlöli.

Jegyeket kérem ellenőrzésre, hallatszik a kocsiajtó túloldaláról, belép a kalauz, fényesfekete sildjét a szemébe húzza, felszegi a szögletes állát, hunyorogva pásztáz végig rajtuk, Mimma megfordul, egyenesen feléje tart.

Kérem, *signora, si accomodi, per favore.*

Dolgozott ön már nemzetközi járaton, uram, kérdezi naiv kíváncsisággal.

A kalauz visszahőköl, kérem, foglaljon helyet, ismétli meg olaszul.

Nem értem, mit mond, duzzog Mimma, már gyűrődik is a felsőajka, szemmel láthatóan ismét ura a helyzetnek és önmagának, ráadásul roppant élvezi.

Maga szerint az Orient Expressen is megkövetelik az utasoktól, hogy azon a nyelven beszéljenek, amelyik országon a vonat épp áthalad? Budapestén magyarul, Isztambulban törökül?

Nem tudom, signora, ez nem az Orient Express, feleli alig hallhatóan németül.

Az már biztos, felelte Mimma, és a zsebéből egy ropogós százlírást húz elő.

Kérem, asszonyom, a vonaton jegyet váltani nincs lehetősége, korábban kellett volna.

Herr Professornál ott a jegyem, bök feléje, közben le sem veszi a kalauzról a tekintetét.

Tegye el azt a pénzt, suttogja, és feljebb tolja a sapkáját, szeme alatt fekete árok, lehelete savanyú.

A kétszeresét is hajlandó vagyok megfizetni...

Nem kell fizetnie, vág a szavába a férfi, egyáltalán nem kell.

Mimma kaján mosolyra húzza a száját, na ugye, diadalittasan néz körül. Akkor legyen olyan kedves, *seien Sie so nett*, és árulja el, mit kell tennem, hogy ne hozzak szívbajt az útitársaimra. Mert nekem aztán senki nem írhatja elő, hogy Rómáig kussoljak, és hát tőlük sem várható, hogy siketnek tetsessék magukat, bármeddig is szívjuk ugyanazt a levegőt.

A válasz üde morajlást váltott ki, néhányan azok közül is elmosolyodtak, akik korábban lehurrogták.

Megnézem, mit tehetek önért.

Pompás ötlet, nagyszerű, felelte Mimma, Herr Professor, foghegyről veti oda, akár egy lakájnak, kérem, adja át jegyeinket a kalauz úrnak, ne hátráltassuk a munkájában, és amikor az elfordult tőle, észrevétlen a zsebébe csempészte a százlírást.

A kalauz végighaladt a folyosón, megkezelte a jegyeket, mielőtt átment volna a következő kocsiba, visszanézett Mimmára, és azt mondta, mindjárt itt lesz. Németül beszélt, és valamivel hangosabban, mint előbb. Mimma levette a petrolkék kabátkáját, komótosan lepalta, kifordította, felakasztotta az ablak melletti kampóra, és lehuppant Apus mellé.

Megint őt bámulta mindenki, megint csend telepedett rájuk, nem olyan vészterhes, mint korábban, de nehezek volt ez is. Aztán valahol átellenben, a kocsi végében neszezés támadt, papírzörgés, fémes koccanás, előkerült egy elemőzsiás doboz.

Egy kis Schnitzelt valaki? *Es ist immer noch warm.**

Szeplős, tagbaszakadt ifjú volt az illető, arca erősen cserzett, mint a hegyi pásztoroknak vagy a szőőknek, akik az év legjavát a hegyekben töltik, bőrüket a nap kétszer is megkapja, másodjára akkor, amikor a hó visszaveri a sugarakat. Azt, hogy még meleg, épp csak maga elé lihegte, bele a kotorászásba, és kattant is az alumíniumdoboz csatja, frissen sült húsillat vette be magát a vagonba, nem kell tapasztalt szakácsnak lenni ahhoz, hogy az ember orra különbséget tegyen hideg és meleg illatok közt. Elsőként a közvetlen szomszédja jelentkezett. Mutter sütötte, kérdezte az tőle alig hallhatóan, még szép, vágta rá a napcserzett ifjú ugyanúgy. Talán közelebbről ismerték egymást, talán távolabbról, talán sosem is találkoztak, de emez mindjárt kiszúrta, hogy az anyján kívül más nemigen lehetett, a hegyvidéken alig észlelhető jele van a magánynak és társtalanságnak, amit a hegy lábánál még felismernek, ám a völgyben vagy azon túl beleveszik a ködszítálásba, aztán még egy valaki jelezte, meg még egy, hogy a Mutter Schnitzelje bizony jól jönne az ijedelemre.

Némán majszoltak, kézről kézre járt a doboz. Amikor kettejükre került volna a sor, egy pillanatra eltántorodott az is, aki továbbpasszolta, Mimma is visszahőkölt. Épp csak egy pillanat volt, a doboz elindult, megállt a levegőben, a nő nyúlt volna utána, de végül elkapta a kezét. A cserzett arcú ifjú a levegőbe emelte a maga Schnitzeljét, rájuk nézett, és azt mondta: Prosit.

Prosit, felelte Mimma, átvette a dobozt, kiemelt egy szeletet, majd rövid habozás után még egyet. Ekkor lépett be a kocsiba a kalauz.

Egyenesen feléjük tartott. Mimma épp beleharapott a húsba, a kalauz láttán nem tudta eldönteni, hogy lenyelje vagy inkább kiköpje, végül szája elé kapta a kezét, zúztak-őröltek a fogai, a rágás ritmusára járt a feje előre-hátra, mintha önmaga sürgetésével elnyerhetné a kalauz türelmét, holott az

* Még meleg.

egész kocsiban nem volt nála türelmetlenebb. De a kalauz nem várta meg, hogy lenyelje a falatot.

Ezt most szépen visszaveszi, nyújtotta oda a százlírást. Na, vegye már el, majd rövid szünet után hozzátette, ritka szerencsés nap ez a mai.

Mintha egy titkos jelszó vagy varázssformula hagyta volna el a száját, hirtelen elült a zörgés, mondatok és mozdulatok maradtak befejezetlenül.

Éljen, hurrá! Óvatos kurjongatás volt ez többek részéről, Mimma ösztönösen nyúlt a százlírás után. Ám ahelyett, hogy zsebre tette volna, gyakorlott mozdulattal megtekerte, keskeny hengert sodort belőle villámgyorsan, ez Apusnak is új volt, a beidegződés hatalmát elkapni egy óvatlan pillanatban, biztos volt benne, hogy nem is olyan régen ugyanilyen karcsú papírhengerekkel osztotta a kokszot a berlini lebujsokban.

Lesz alkalma bőven, hogy hasznát vegye, tette hozzá a kalauz mosolyogva, majd szélesre tárta a karját:

– Hölgyek-urak, a madárcák azt csipogják, az OVRA emberei ma lekésték a járatot.

Politikai rendőrség, szólalt meg a rossz szemű asszony Mimma értetlenségén nekibátorodva, s kacsintott egyet a jó szemével, amitől még inkább eltorzult az arca, ők azok, akik lehajigálják a vonatról az embereket.

Mimmának ekkor kezdett derengeni valami mindabból, aminek az előző percekben maga is részese, sőt, bizonyos értelemben előmozdítója volt. Rámosolygott a rossz szemű nőre, az meg visszamosolygott rá.

Akkor most jók vagyunk, ugye, jók vagyunk, kérdezte az eddigiekhez képest szokatlanul baráti hangon, s ahogy az indulatok elsimultak benne, manóarcán kirúgtak a ráncok, sekélyebbek lettek a szája szögletében a gödrök is.

Jók, bizony, felelte valaki.

Herr Professor, ígyünk a maga bájos vadmacskájára, és persze a professzor úrra, hogy sose akarja őt megszelídíteni.

Derűtség söpört végig a társaságon. Mire a vonat kifutott a dombok közül, és a bolzanói dóm csipkés harangtornyát elnyelte az utolsó kanyar, igazi büféhangulat kerekedett a kocsiban. Almabor, almapálinka, almás strudel, szárított alma, mindenki Mimmát akarta maga mellé, magába szívni a szabadságát, féktelenségét, elraktározni ínséges időkre, ami úticéljától függően kinek elébb, kinek valamivel utóbb, de így is, úgy is lepkefingnyi távolságra volt. Mimma örömmel teljesítette az óhajukat. Letelepedett egyik-másik széksor szélére, hangját némileg megemelte, hogy átellenben is hallható legyen, mesélt nekik Berlinről, külön a férfiaknak sakkbajnoksá-

gokról, biliárdpartikról, emeletes buszokról, a Lufthansa első kínai útjáról, a nőknek cukrászdákról, a Leipziger Strasse butikjairól és divatmagazinokról, a színházak műsoráról, Polly és Bicska Maxi szerelméről, mintha az előző esztendő, az ezerkilencszázharminchármas meg ez az ideje meg sem történt volna; sugárzó arccal, tüzes tekintettel áradozott az ő imádott Berlinjéről, néma- és hangosfilmről, színésznőkről és színészekről, napokig tartó premi-ermulatságokról, látnivaló volt, hogy minden egyes részlettel az egész addigi életét akarja összerendezni és kartotékolni, egy derékba tört, pezsgő élet maradványait, amiből ezer meg ezer szilánkot visz magával az előttük tá-tongó feneketlen jövőbe, látszott rajta, a gesztusaiból, a hanghordozásából, gumyszerű manóarcának elevenségéből, hogy *ezt* viszi magával, mostantól *ez* lesz az ő hirtelen elillant ifjúsága, és az ifjúságáról őrzött emlékei között az új kancellár beiktatása, barátok meghurcolása és elüldözése, az Operaház előtti könyvégetés, akár egy másik univerzum távoli, ám rémisztő örvény-lése, nemcsak nem kaphat helyet, de beszélni sem óhajt róla, hogy mások emlékezetét se fertőzze meg. Hogy ne ő legyen, aki képekbe merevíti mások emlékezetében a borzalmakat.

A FULLÁNK ENIGMÁJA

Mert mint ahogy az a lopódarázs, mely oda-vissza
lopakszik, száll a kéztől, szemtől érintetlen Anzelmus-kötetre,
hogy fészket rakjon, hosszmetszésére hordja a sárgalacsinokat,
úgy környékez minket is az árnyék, megtelepszik, kísér

a rettentő, a fantom, a természet által visszavett könyv megnyílik,
Filozófiai és teológiai művek I., csak nyugtalanító nyomok, okfejtés
nem távoztat homályt, az éjszakát az értelem napvilága,
nem melegíti át a tagokat, dermedt betűrendek anyagiságát,

a romlandó testet nem öltözteti romolhatatlanságba,
elnyeletik az ige, beteljesületlen ígélet, nem koronázza törvény
üreges koponyáink, mi végre telítve, a tudás önnön határait
jelöli, kívül a bűn, az önmagába visszahúzódó áldatlan, ereje

mérhetetlen, marad várakozásunk, adománytalan szűkölködésben,
a beismerés vigasztalan óráin, feleym, latiatuc, legyőzettünk,
mert bennünk a fullánk, az értelemben, az örökkévalóságban,
és pedig úgy hisszük, nincs nála nagyobb, mi gondolható.

PAIÁN A KÍMÉLETHEZ

Mondják, az élet nem egyéb, hibás és hiábavaló, az agón útja,
malus in terra, legjobb lenne, ha meg sem született volna
az ember, ha nem létezne, vagy mielőbb véget érne, hát add meg
kérésünk, Paeon, sötétfényű, balzsamod a kintalan ének,

a szenvedés a bűn, testünk sziklákhöz láncolva vár oldozást,
enyhet adó pharmakont, dicsőítő szónoklatban megfáradt ajkainkhoz
ér a bürokpohár, akár hűséges nyáj, peregrinus, érkezés nélkül vonulunk
a bizonyosság akolja felé, akolitusaid, kegyelmes Thanatosz,

gyógyulást hozó, szelíd aulos és kithara kísérek folyóparton
túlra, ringat csónak, mint altatódal a hullám, szenderedik átkelésünk,
öledbe térünk, óceáni érzés, szél jelzi az egykor voltat,
Szeikilosz verse Euterpének, az örök távozóknak biztatás, rövid ideig tart

a ragyogás, a bánat szűnni fog, meghallgatást nyer az üdvtelen
odaafordulás, a nyelv alatt obolosz, a beszéd önfarkába
harapó kigyója, gaudium, tekereg a pneuma panaszdala,
mint végtelenre nyíló sztoá, nyelv el hangot, rezgést, Kronosz gyermekeit.

MEDITÁCIÓ AZ ÜRESSÉGRŐL

Vasubandhunak

Miféle árnyékvölgyi hangok, hörgések, zihálások
húznak vissza az otthontalan maradásba,
fosztanak meg a hallás általi szabadulástól, most,
hogyan megjelent az útmutatás fényes ösvénye?

Csak rántanak alá a létforgatag állandóságába,
mely mint minden, változva van, lényegtelen, aki
beszél vagy épp figyel, úgysem érheti el önmagátlanságát,
az olyanságot. Hiába a szakadatlanul megindító vágy,

a felhagyásra szánt ragaszkodás, mint kézből minduntalan
kipergő homokszemek, sodrás által elmosott partszakaszok,
illan el már mindig is másként az ego kívülsége, sohasincs
jelen, sohasem vagy. Csupán egy hézag, a születetlen

égbolt hasadásának vonzása, hogy váljon meg
magától az örök mulandó, omoljon magába minden
zörej, hamvasztóhágón a hús-vér test, ne legyen más,
csak egy barlangsír, üreg, elégő káprázat, བར་དོ་.

(FÁJDALOMDÍJ)

kaphatok fájdalomdíjat anyu
ha kiveszik a szemem?
– kérdezte egy kisfiú a 6-os járaton
én is háziorvoshoz mentem éppen
azért ültem – a gyerekeknek háttal – a buszon
de nekem a vakbelemet kellett kivenni
elgondolkodtam a látás fájdalmán
a fájdalmas vakságon
az emésztő fájdalomon
és a kibevezés fájdalmán
meg hogy milyen díjat
milyen anyától kapunk
a gyógyulási járaton mi
kibevezett-megvakított kisfiúk
uhhh
wwwrrrammm

(KULCS)

helyére akasztani a kulcsot
annyi mint újból hazaérkezni
az előszobában villanygyújtás után
egy pár cipőben találunk egy kavicsot
kidobjuk hogy ne legyen probléma
de még érezzük a talpunk fájó pontját
itt ülünk
magunkra zártuk az ajtót
ez a mai mezítlábasan végigjárt esténk is
olyan mint minden esténk
csak akkor vált zöldessé a színe az éjszakának ha elázik

amúgy meg szinte fekete
az est-probléma minden árnyékot megnövel
de a holnap ma még nem jön el
minden este mintázata más
egyre sötétebb tónusú kavics
kerül a szemünk elé
tépjük a naptár lapjait
mint a vécépapírt
akárhogy is itt vagyunk a fehér de szinte már
fekete falak között
minden asztalon kések hevernek
akár a kulcsok amelyek beletalálnak a megfelelő zárba
mind-mind
hosszabbak és rafináltabbak mint a vándor árnyéka
ez az est-probléma inden árnyékot megnövel
de a holnap ma még nem jön el

(FEKETE–FEHÉR)

a 2000-es évek végén
még fakanócos illat- és aromagyertyával
változtattuk bizarr hangulatúvá bérlakásunkat –
egy vasárnap kaptunk ilyeneket ajándékba
látszott
hogyan letépték róla az árcímkét
és a csomagolásra rá volt írva
hogyan woodwick
egy ügyetlenebb alkalmazott csomagolhatta be
templomokról beszélgettünk
végig a fekete éjszakában
mindketten ugyanazt az álmot álmodtuk:
egy amerikai stílusú
esküvőn vagyunk
most a 2020-as években a covid19
után egyre gyakrabban

vannak fehér éjszakáim
járok fel-alá mint egy film noirban
szeretnék mindent tiszta lappal kezdeni
de valahogy blank marad az egész
behunyt szemmel vetek keresztet
és nem tudom vasárnap van-e

(A PIARISTÁKNÁL ELMONDTA UTOLSÓ IMÁJÁT)

újabb nyárból lesz valami régi
és a lányok kezdik elfelejteni
hogy a tengernek nagyon hideggé válhatnak a hullámai
ilyenkor a léptek sokasága
annyira megváltoztatja a sétatér ösvényeit
hogy észre sem veszed s már a szomszédnál
iszod a forró kávét
az egymásra dobált vasárnapi ruhák
közül előkerül egy legény kalapja
mint amikor a gyóntatószékből kigurul egy pénzérme
a piaristáknál elmondta utolsó imáját is
t. atya
holnap már kecskeméten misézik
könyveket pakoltak ki a templom és
a sörrel megrakott asztalok közé
senki sem fogja már elolvasni
pedig van közöttük von kleist és babel is
itt felejtődött néhány klasszikus
még a XIX. századból
ahogy pár utcanév is a
belle époque-ból
sosem jutunk el afrikába itt maradunk a kontinentális
bölcselet miliójében
ha kimegyünk a reptérre:
a vezúv mellett
kedveseim nézzük:

szemközt barokk templom
a XIX. században részben átépítették
minden elcsendesül
ha majd a szemeteskocsik is elmennek
és a fesztiválózókat lekapcsolják
a csúcstechnológiájú hangszórókat
elmúlik ha fáj valahol
mindenhol
megszűnik mint ahogy a high-tech laptop zümmögése is leáll
miután kikapcsolod

Puskás Panni

BÖRTÖN

Csak a múlt van, az maradt. Próbálok rá emlékezni. Egy nagy zsák felesleges kacatból kiválogatni az értékes darabokat, amik meghatároztak valamit, amik változtattak bármin. Nem kedvtelésből csinálom, Juli akarja, hogy így legyen, én pedig alkalmazkodom az igényeihez, merthogy nem alkalmazkodik hozzájuk az égvilágon senki más. A kórházi ágyon időnként meg kell mozdítani, vizet kell neki adni, amikor felébred. De inkább alszik. Szívószállal iszik, néha köhint egyet, neheze esik a nyelés. Szokatlan látvány fogak nélkül, én nem is tudtam, hogy protézise van. Kinevet, hogy azt hittem, ez a tökéletes fogsor az övé. Tudom, hogy nem szabad, de csak arra tudok gondolni, milyen jó lenne, ha valaki más halna meg inkább. Mari, mondjuk. Vagy Juli lánya, az enyém vagy valamelyik unokám. Bárkit könnyebben el tudnék engedni, mint őt.

A legszebb gyerekkori emléked?

Az általános iskola előtti nyár, amikor a mama ünneplőruhát varrt nekem. Fehér, fodros ing, kék szoknya, fehér masni. Csak ültem napokon át, és néztem, hogyan változik a szögletes vászon tökéletes formákká. Amikor elkészült, és felpróbálhattam, én is tökéletesnek éreztem magam benne. Aztán soha többé újra. Hát neked?

Nehezen szólal meg, kásásan ejti a szavakat, alig értem, mit mond.

Csepel, holtági horgászat apával. Akkora halat fogtunk...

Mekkorát?

Ibike néni nem hitte el, hogy nem a piacon vettük.

Fogalmam sincs, ki az az Ibike néni, de most nem kérdezek vissza. Julinak szokása úgy beszélni csak általa ismert személyekről, mintha a világon mindenki ismerné őket. Ezt a szokását minden alkalommal szóvá tettem ismeretségünk során, hátha leszokik róla, de vannak dolgok, amik az idők végezetéig ugyanolyanok maradnak. Ugyanolyan idegesítők.

És mi a legszebb fiatalkori emléked?

A nászutunk Balázssal Jerevánban. Furcsa, de a büféreggelire emlékszem leginkább a hotelből. Soha korábban nem voltam hotelben, sosem ettem előtte büféreggelit. Utána pedig az összes büféreggeli alulmúlta ezt az élményt. Vajas kenyeret ettünk, pezsgőt ittunk hozzá, a kávé mellé pedig

három gombóc fagylaltot kértünk. Balázs a nyakamat cirógatta, és lopva, amikor senki nem figyelt, szájon csókoltuk egymást.

Van valami, amit megbántál?

Én jönnék a kérdéssel, ez a szabály. Egyet ő kérdez, egyet én, de most úgy látom, a szokásosnál jobban akarja tudni a választ.

Sok mindent megbántam, sok apróságot.

De nagyot?

Nem töltöttem elég időt Lillával. Akkor úgy tűnt, hogy ez normális, de most már tudom, hogy nem volt az. Ha visszamehetnék az időben, ezt másképp csinálnám.

Jó anya voltál, az vagy most is.

Újra behunyja a szemét.

Börtön a test, jut eszembe ez a mélyen a kultúránkba ágyazódott köz-hely, miközben a betegágyon süllyedő és emelkedő mellkast nézem. Börtön, véletlenül sem Isten vagy a lélek temploma. Nincs benne semmi fennkölt, nem tart meg semmi mást, csak az egyre kényelmetlenebb életet. És börtön volt mindig is. Akkor, amikor a szomszéd Henrik fiatalon megfogdosta a mocskos kezével; amikor havonta két napig, a hasunkat szorítva feküdtünk az ágyban vagy a kanapén; amikor nem tudtuk visszatartani a sírást; amikor kiment a térdünk testnevelési órán; amikor megestünk, de nem jól, és küretre kellett mennünk a saját érdekünkben; amikor kihordtuk; amikor hánytunk az elején; amikor mozdulni sem bírtunk a végén; amikor szültünk és megmondták, hogy mikor nyomjunk; amikor mégis máskor nyomtunk; amikor azt mondták, ne sírjunk, ne kiabáljunk; amikor mégis sírni és kiabálni kellett; amikor nem tudtunk szoptatni, és amikor tudtunk; amikor azt mondták, ez egy anyukának már nem áll jól, és lecseréltük a ruhatárunkat olyanra, ami jól áll; amikor betegen csakazértis dolgoztunk; amikor teljesítettük házastársi kötelességünket; amikor jöttek a szebbek és fiatalabbak, mi meg legszívesebben bebugyoláltuk volna magunkat egy zsákba, hogy ne is látsszunk mellettük; amikor először befestettük a hajunkat, hogy ne tűnjünk öregnek; amikor a hajfestés a mindennapi életünk részévé vált; amikor emiatt elfelejtettük, hogy van saját hajsزínünk; amikor kampányszerű gyógykúrákba kezdtünk; amikor szemránckrémet kaptunk ajándékba; amikorátkozni kezdtem magam, hogy nem a földszinten vettünk lakást; amikor daczból úgy döntöttem, hogy márpedig akkor sem fogom kicserélni egy földszintire. De most, ebben a pillanatban látszik csak igazán, miféle félelmetes börtön ez, amikor már nem is akar minket a szabadság illúziójával áztatni.

A börtönőrök fehér köpenyes orvosok, akik minden körülmények között a legjobbat akarják, vannak is ehhez megfelelő eszközeik, csövek, katéter és különböző kábítószeresek, hogy a tisztelt páciens az állapotához képest a lehető legkellemesebben érezze magát. Én pedig csak ülök ernyedten, nézem az emelkedő és süllyedő mellkast, és azon gondolkodom, hogy lehetek olyan gyáva, hogy nem próbálok valahogy ezen a helyzeten változtatni. Megfogom Juli kezét, így maradok órákig csöndben, mozdulatlanul.

A nyugalmat az orosz harci gépjármű módjára érkező Mari és Juli lánya, Anna zavarja meg. Anna teátrálisan az anyjához rohan, átöleli, zokog. Mari zörögve pakolászni kezd a sok felesleges dolog között, amit korábban ő szállított be a kórházba, és amikkel a beteg jelen állapotában természetesen semmit az égvilágon nem tud kezdeni. Napilapok, őszirózsacsokor, egy doboz csokoládé, banán, gyümölcslé – kötelező kellékei bármilyen kórházi éjjeliszekevénynek.

Juli felébred, meglátja Annát, és megélénkül, de csak nehezen tud megszólalni.

Annácskám.

Anyácska, úgy siettem, ahogy csak tudtam. Hogy vagy? Hol fáj?

Mindenhol.

Tessék?

Mindenhol.

Nem értem, amit mondasz.

Anna segítségére sietek, habár igazán megérdemelné, hogy küzdjön egy kicsit, de sírni kezd, úgyhogy megsajnálom.

Azt mondja, mindenhol.

Mindenhol fáj? Mindenhol? Hát, hogy segítek neked? Mit tehetek érted? Most itt vagyok, veled vagyok.

Meg fogok halni.

Mari az ilyesmiről hallani sem akar.

Ne csacsiskodj, drágám, erről hallani sem akarok.

Anna kérdően néz Marira, aki úgy tesz, mintha észre sem venné. Így jobb híján ismét tőlem kér segítséget. Szép nő, igen szép, és ahogy telik az idő, egyre jobban hasonlít az anyjára.

Anyád azt mondja, meg fog halni.

Anyácska, úristen, dehogyis fogsz meghalni. Most egy kicsit meg kell erősödnöd, és elviszlek magammal Amerikába egy specialistához. Ezt a be-

tegséget remekül tudják már kezelni ott kint. Csak egy jó orvos kell, és a szerető családot, ripsz-ropsz rendbe jössz.

Ripsz-ropsz. Hát, ezt el sem hiszem. Egy másik országban, sőt, egy másik kontinensen él, a világ boldogabbik felén, egy teljesen másik társadalmi osztály tagja, de a nyelvhasználata egy az egyben a Szabó Karcsié.

Kérlek, vigyél haza, Anna! Otthon akarom, hogy vége legyen, nem itt, egyedül.

Nagyon nehezen formálja a szavakat, de Anna elkerekedett szemeiből látom, hogy ezúttal megértette az anyját. Nem válaszol, csak átöleli, én pedig hirtelen jött ötlettől vezérelve úgy döntök, megismétlem a kérést.

Anyád azt szeretné, hogy vidd haza a lakásába, és legyél vele, amikor meghal.

Anna lassan felemelkedik, nagyot nyel, és tagolva, mintha egy idiótához beszélne, megismétli előző nagyszerű ötletét.

Anyuska, figyelj, nem fogsz meghalni. Most beteg vagy, úgyszólván nem vihetlek haza a kórházból, de minden nap itt leszek veled, te megerősödsz, aztán együtt elrepülünk az Államokba, és ott elviszlek egy specialistához. Ő meggyógyít, olyan leszel, mint akit kicseréltek, és ott fogsz lakni velünk, mi pedig vigyázni fogunk rád. De addig még várni kell, és most akkor vagy a legjobb kezekben, ha itt maradsz a kórházban. Rendben?

Juli feladja a harcot, visszacsukja a szemét, és újra mély álomba merül.

Mióta Juli állapota romlik, én is egyre nehezebben tartok kapcsolatot a körülöttem lévő világgal. Mivel egész nap azon gondolkodom, mit tehetnék érte, semmi másra nincs figyelmem, és mindent elfelejtek. Hiába változtattam eredeti elhatározásomon Cavinton tekintetében, és szedem rendszeresen az előírt adagot, mintha minden összeesküdött volna ellenem. A tárgyaim, különös tekintettel a hétköznapiakban legtöbbször használtakra, vándorútra keltek a lakásban, amely utat, ember legyen a talpán, aki ép ésszel követni tudja. A múltkor közel hetven percen keresztül kerestem valamit, és azért mondom, hogy valamit, mert a végére már halvány segédfogalmam sem volt, hogy mit keresek. Ha elő is kerülnek a tárgyak, sokszor meglepően inadekvát helyekről bukkannak ki, ahová én egész biztosan nem tettem őket. Ugyan, miért tenné bárki a kockacukrot a fürdőszobai szekrénybe? Márpedig négy nap keserű kávéivás után ott találtam meg a dobozt. Fel-tűnt az is, hogy amíg gond nélkül vissza tudok emlékezni akár ötven évvel korábbi eseményekre, legyen szó a saját életemről vagy történeti-politikai eseményekről, addig nehezemre esik végiggondolni, hogy mi történt velem

az elmúlt napokban. Nem tudom, hogy a kórházon kívül hol jártam, mit csináltam, kivel beszéltem. Ebből pedig arra következtetek, hogy Juli haláluk trauma számomra, és talán egy erősebb nyugtatót kéne szednem. A flegma orvosomnak persze erről más a véleménye.

A nyugtató ezen nem segít.

Akkor valami másik gyógyszer. Csak van valami, ami könnyít a helyzetemen.

Kezdjen el naplót írni.

Naplót? Miről?

Mindenről, de főleg azokat a cselekvéseket írja le minél pontosabban, amelyeket napközben végez. Lehetőleg folyamatosan. Aztán olvassa el este, és figyelje meg, mennyit tud belőlük felidézni.

Hát, ez remek. Esetleg valami más?

Olvasson, az sokat segít.

Szoktam. Ezenkívül van valami, amit orvosként tudna tenni értem? Bölcsésznek ugyanis elég vagyok én. Írásbeli házi feladatot is tudok magamnak adni, könyvet is könnyen ajánlok magamnak.

Kicsit élésre sikerültek a mondataim, de Doktor Flegmának arcizma sem rándul.

Úgy gondolom, lassan indokolt lehet, hogy emlékeztető cetlikkel tegye tele a lakást.

Mire emlékeztessem magam?

A napi feladatokra, a legfontosabb dolgokra, amiket mindenképpen meg kell tennie minden nap. Ezenkívül írhatna az ön körül élő és ön számára fontos emberekről egy-egy jegyzetsort, hogy amikor felhívják vagy meglátogatják, semmiképp ne ijedjen meg tőlük, hanem minden helyzetben tudja, hogy kik azok. Az a cél, hogy ezek a listák akkor is segítsék önt az emlékezésben, amikor éppen nem képes rá. Ha ezt elég körültekintően csinálja, még jó darabig elkerülhető lesz, hogy segítségre szoruljon.

Kezdem elveszíteni a türelmemet, feszülten és sértetten vágok vissza.

De hát nekem semmi bajom, csak egy kicsit össze vagyok zavarodva érzelmiileg. Most veszttem el ugyanis éppen a legrégebbi és legjobb barát-nőmet, ahogy azt korábban már említettem. Intellektuális készségeimnek abszolút a birtokában vagyok, és higgye el, ez még így fáradtan és öregem is sokkal, de sokkal több IQ-t jelent, mint amennyivel egy átlagos harmincas rendelkezik. Az pedig, hogy ötször annyit olvasok még ma is, mint maga

valaha életében, tökéletesen biztos. Miért nem azon a problémán igyekszik segíteni, amelyikkel küzdök?

Ezt a pasit tényleg egyáltalán nem érdekli semmi. Sértegethetem, nevezhetem félművelt tuloknak, az ő arcán pontosan ugyanaz a közöny marad.

Azon próbálok. Az olvasás jó irány, tartsa meg ezt a szokását. És kezdjen el naplózni, cetlizni, azzal a legrosszabb helyzetek kiküszöbölhetők.

Milyen legrosszabb helyzetek?

Az Alzheimernek az a veszélye is megvan, hogy az ember arról a pusztán tényről is megfeledkezik, hogy alzheimeres. És akkor borul az egész napi-rend.

LEGFŐBBIDEJEHOGY

Tandori Dezső emlékére

Mostanában nincs forgalom a Mártírok útján.
Inkább kihalt.
Még kamasz voltam,
amikor megvettem Tatabánya Fő terén,
egy utcai árustól a
Könyvek Könyvét.
Az akkori Centrum áruház előtt ült egy kartondobozon
a sovány, fehér hajú férfi.
Nem akart téríteni,
eladni se nagyon,
csak árult.
Az biztos, hogy nem volt kereskedő.
Talán nyugdíjas tanár lehetett.
Nagyon szépen beszélt,
tisztán
és érthetően,
mint aki magyaráz.
Három méretben voltak a könyvek.
Kicsik, közepesek és nagyok.
Biztosított,
hogy mindegyikben, szóról szóra
ugyanaz van.
Mindben ugyanaz.
A közepeset választottam.
A nagy túl drága volt,
a kicsi meg nagyon kicsi.
Akkor még hajlottam a köztes megoldásokra,
ma már tudom, hogy
hazugság.
Középút nincs.

Az öreg azt mondta, ha még nincsen otthon,
legfőbb ideje, hogy
vegyek egyet.
Mintha csak miattam ült volna oda.
Én fizettem,
ő szedelőzködött és soha többet nem láttam.
Lesétáltam a Győri útról az, akkor még, Ifjúmunkás útra,
hónom alatt egy
közepes Bibliával
és eltűntem a panelrengetegben.
A hazafelé úton lábam alatt,
a torkomban és a szívemben
dobogott
a legfőbbidejehogy,
aztán a liftajtó csapódásával valahogy lent maradt az érzet,
az alagsorban,
évekig.
Az utolsó magyarórán találkoztam vele újra,
ajándékba kaptuk érettségi előtt
a hazai posztmodern.
Idő már nem volt rá, hogy megértsük.
Húsz évvel később, most,
mikor ugyanúgy, mint mindig,
legfőbb ideje,
hogy kísértél megint a Fő térre.
Az öreg árus már biztosan nem él,
az Ifjúmunkás útból Mártírok útja lett,
a téren kínai áruház van
és ahol a Bibliát vettem,
pizzéria áll.
A mindennapi kenyér.
Kérek egy olívás, articsókás pármaist és leülök egy padra
az Árpád szobor mellé.
Bal felemen a Turul Étterem,
jobbomon az Árpád Hotel,
szemben velem a nagy madár
a mi Turulunk.

Kicsiket harapok, hogy tovább tartson
és takarásából nézhessem a téren levőket.
Főként a madarakat,
mert az ember kevés.
Az egyik galamb,
réveteg, lefelé néző,
Tandori képű.
Szórok neki néhány morzsát.
Tatabányán nem szokás az utcán korzózás,
a téren bámészkodás,
az étterem
vagy a szálloda.
Turista sincs.
Azok vannak itt, akik a buszra várnak, vagy
akik már nem várnak
semmire.
Ott ülnek egy nagy platán alatt heten és isznak.
Szökőkút is van, csak már nem működik.
Az Árpád Gimnáziumból kitódulnak
a kamaszok,
néhányan cigarettára gyűjtanak.
Olyan is akad, aki könyvtárba megy.
És olyan is van, aki kirúzsozza az ajkát a parkban
Ady szobrának,
hogy valami életet leheljen belé.
Teljesen megértem.
Elgondolkozom,
hogy húsz évvel ezelőtt miért nem nekem jutott eszembe ez.
És képzeletben megsimogatom a fejét annak a lánynak,
aki minden nehezítő körülmény ellenére
mégis
és mindig
az életet választja
a halott anyag helyett.
Aztán lesétálok a Mártírok útján,
hátha szembejön...
Hátha most...
Ideje lenne...

FOGOM-E MAJD HALLANI, HA ÚJRA SZÓLSZ?

Hajnalban jött a felismerés,
a fürdőszobán át.
Hetek óta csöpögött a csap.
A szomszédra gyanakodtam,
nem gondoltam még rád.
Hogy már megint éjjel matat,
amikor csendnek kellene lennie,
de nem bír magával.
Dühömben mindennek elmondtam őt,
persze csak gondolatban.
A konyhája szomszédos az én hálósobámmal.
Szitkozódttam az ostoba tervezés miatt.
Végül sírni kezdett a zuhanyrózsa is.
Mindig éjjel.
Másfél méter magasból csorogtak tányércáráról a könnyek,
feje kissé meghajtvva,
tekintete a kádba néz.
Vízgyöngyök koppantak a kád alján,
elfolyó áldozat.
Tudod, mit tettem.
A zuhanyrózsát a kádba fektettem, hogy ne halljam
a kopogást.
Egy darabig csend volt.
Aztán eldugult a lefolyó.
És amikor a zárt ablakon keresztül befolyt az esővíz a szobába
és dobtáncot járt az ablak alatt felejtett cipősdobozon,
szerelőt akartam hívni
a lefolyóhoz, a zuhanyhoz, az ablakhoz, mindenhez,
hogy javítsa meg.
Mert én mindig azt akartam,
hogy valaki más
mondja meg a frankót.
Pedig akkor már biztos voltam benne, hogy szavak nélkül
szólsz,
mert neked nincs szükséged a szóra,
kizárólag nekem.

Szégyellem magam most.
Hogy olyan hosszú volt az út
az ágytól a fürdőszobáig.
Hogy a baj nem más, mint
segítség.
És hogy ember embernek orvosa
nem lehet.
Nekem kell
betérdelnem a csap alá,
a csatornaszagba.
Most hosszú hajszálakat húzogatok ki a sárból
és ki tudja miből,
visszatartva az öklendezést.
Nekem kell
kipucolni ezt a lefolyót.
Felmosóvödröt tartani alá
és engedni
hogy átmossa
a tiszta
víz.

TŰZ, TŰZ

Itt nincsen minden elbeszélve, mert mindent elbeszélni lehetetlen.

Ha az éjszaka közepén nagy tüzet raksz, a lobogó lángokon keresztül nézve megpillanthatod a dolgok valódi természetét. Hogy mi micsoda valójában. Ezt olvastam egyszer régen egy spirituális témájú cikkben. Menj egész közel a máglyához, hajolj bele a tűzbe, és kiég a szemed. A tűzön, sok okból, nem lehet átlátni, például azért, mert a lángok minden mást kitakarnak, elrejtik előled az egész világot, hiszen a tűz nem engedi át magán a fényt, csak a saját képét mutatja neked. A tűz csak tűz, egy kémiai folyamat, tüneményes csoda, a viharosan mozgó létezés parádés megnyilvánulása. Amíg az égés tart, az égő anyag átalakul, jellemzői megváltoznak, nagyrészt energiát szabadítanak fel, ami aztán szétoszlik a mindenségben, huss.

Számomra érdekes mondat ez a „Ha az éjszaka közepén...” kezdetű. Valamiért mindig akkor jut az eszembe, mikor a hajnal előtti sétáimat teszem, és pihenésképpen leülök egy parkban. Ilyenkor vagyok képes a lábamat kitenni otthonról, mert ebben a napszakban tudom csak elviselni a fényviszonyokat. A nap még a horizont alatt készülődik, a látóhatáron azonban már megjelenik egy halványvörös árnyalat, ez olyan, mint amikor a tábortűz már összeroskadt, és a parazsa is elhalványult, alig bocsájt ki valami kis derengő fényt. Ha az ember erre a jelenségre figyel, az olyan, mint a részeg kábulat, gondolatlanul mutatványa az elmének.

Hogy lényegét tekintve mi valójában a tűz, mekkora gondot kell fordítani rá, milyen viszonyt kell kialakítani vele, azt jól példázza a vietnami buddhista szerzetesek önkéntes tűzhalála, amit a hatvanas évek vége felé a háború elleni tiltakozásul műveltek magukkal, és amit gyerekkoromban a tévéhíradó adásaiban mutattak be nem egy alkalommal. Vagy említhetném az égő házba a macskáért berohanó tűzoltók példáját is.

A gondolkodásnak azok az eredményes folyamatai, hogy végül eljuthassunk a fontos felismerésekhez, fáradtságos munka. A tűzzel kapcsolatban gondoljunk csak arra, hogy a lángok, felfoghatatlan módon, magukban foglalják a szivárvány minden ragyogó színét és ezek valamennyi árnyalatát. Gyanítom, hogy a spektrum még ennél is jóval gazdagabb. Véleményem szerint a tűzzel összevetve semmi sem elég szép, valóságosabb, előbb, szaba-

dabb. A tűz szélcsend közben is örökös mozgásban marad, vigyázzban álló, rezzenetlen lángokat még senki nem látott.

Amikortól kezdve tudatosult bennem a tűz létezése a világban, igyekeztem felfogni, hogy mi is ez tulajdonképpen. Korábban, legkisebb gyerekkorban is láttam otthon tüzet, de akkor még nem jelentett többet számomra a tapasztalható világ többi érdektelen jelenségénél. Nem vált el tőle. Ez persze jócskán azelőtt történt, hogy piromániám kifejlődhetett volna (vagy nem is tudom). Később történt, hogy gyönyörködve rácsodálkoztam és felismerem, hogy ez az *akárm*i a szürke, rothadó, szenvedésekkel teli, boldogtalan, beteg világban az egyetlen dolog, ami érdekel, amit imádkozhatok, aminek a szépsége lenyűgöz, és örömmel tölti el a lelkemet.

Nálunk, a házban a vécé meg a fürdőszoba egyben van. Ha pisilni kell vagy kakilni, akkor kijövök a szobából, akkor az előszobába jutok, ott jobbra kell fordulni, ott van a gombos ajtó, bemegyek, rátolom a kallantyút a bütyökre, hogy senki se jöjjön be utánam. Akkor lábujjhegyre állok, és felkapcsolom a villanyt, mert félek a sötétben, és látni akarom, hogy csorog a pisim, és a kakámat is meg akarom nézni. Mindig leülök a vécédeszkára, akkor is, ha pisilek, pedig mondta nagypapa, hogy a fiúknak állva kell pisilniük, de engem ez nem érdekel. Balra tőlem a sarokban van a bojler, amit nagymamám fával szokott befűteni, hogy legyen meleg víz a fürdéshez. Kezdem csinálni a dolgomat. A bojler mellett van a sok újságpapír, amit a gyújtós alá kell begyömöszölni, és gyufa is van ott mindig. Ha nagymamám befűt, engedi, hogy nézzem. Először a szilánkot rakja bele a bojlerbe, alá a papírt, és ha a tűz meggyullad, tesz még rá nagyobb hasábokat. Ezeket a kinti fűtőkamrából kell neki behozni minden szombaton, amikor fürödni szoktunk. A fűtőkamrából a nagypapám szokta fejszével felhasogatni, én meg nézem. A nagyobb hasábokat az udvaron fűrészelik ketté, akkor megengedi, hogy én fogjam a fűrész másik végét, ezt imádom csinálni, mert érzem, hogy közben erősödöm, és tudom, hogy a fából tűz lesz. A fürdést mindig nagypapa kezdi, de előtte meg kell borotválkoznia a konyhában, mert nagymamám nem engedi, hogy a kádban vágja le a fehér szőré, ami nagyon gyorsan nő. Ha megfürdött, következik az anyukám, utána én. Akkora a fürdőkád, hogy szinte úszkálhatok benne, de ezt az anyukám nem akarja, mert kilocskolom a meleg vizet, amiből kevés van, és nem játéka való. Ha mindenki már tiszta, a nagymamám kilapátolja a bojlerből a hamut, és ha akkora a hó az udvaron, hogy nekem térdig ér, akkor rászórja, hogy lehessen rendesen kijárni a házból. A nap mindig azzal kezdődik, hogy nagypapám rágyújt egy cigarettára, és amikor az ő szobájukban szabad aludnom, sze-

retem szagolni a füstjét, és nézem a parazsát, ami a sötét szobában olyan, mint egy távoli csillag. Nagymamám ilyenkor veszekedni szokott, azt szeretné, hogy nagypapám menjen ki a ház elé, ott bagózgasson, mert ebben a bűdösségben nem lehet meglétezni, de nagypapám nem megy. Ezután szoktam én a vécére kimenni. Egyszer azt találtam ki, hogy papírt tömtem a bojlerbe, a gyufával meggyújtottam, és néztem, ahogy ég. Azóta mindig ezt teszem, mert rájöttem, mennyivel finomabb és csiklandósabb érzés így vécézni. Össze sem lehet hasonlítani azzal a vécézéssel, ahogy korábban csináltam, nagyon élvezem, és sitty-sutty gyorsabban kész is vagyok.

Ötéves lettem, de már ismerem a betűket, összeolvasom őket, és mielőtt betömném a bojlerbe az újságot, beleolvasok, de semmit sem értek belőle. Nem értem, mit ír a *Hajdú-Bihar Megyei Napló*, de az jó, hogy már nem csikar a hasam, míg a tüzet nézem. Nekem a tűz segít a hascsikarás ellen, és úgy kakilok, mint egy kisangyal. Baj csak akkor van, ha az anyukám vagy a nagymamám rögtön utánam jön, és megérik a füstöt. Kérdik tőlem, hogy hova lett a sok újságpapír, de nem merek válaszolni. Szerencsére nem faggatnak sokáig, mert ha sokáig faggatnának, biztos őszintén be kellene valanom az igazat, és ezt nem szeretném. Biztosan egér jár a házhoz, az eszi az újságot, be kell tömködni a lyukakat cementtel, mondja nagypapám, aki szerintem nem túl okos. A tüzeskedés az én titkom marad.

Az viszont sajnos kiderült, amit Székely Jutkával csináltunk. Ő a szomszédban lakik a Nyugati utca harminckettőben, a nagypapájával, a nagymamájával és az anyukájával. Úgy tudunk játszani, hogy bemászok hozzá az ablakon, amit ha megkocogtatok, kinyit nekem. De van, hogy csak állok az ablaka alatt, ő észrevesz, mintha várna, és akkor elkezd integetni meg mutogatni, hogy másszak be hozzá, és kinyitja az ablakot. Pont ez alatt egy téglát ki van törve, oda be tudom dugni a lábamat, így lehet bejutni, ha az ember az utcáról érkezik, így lehet áttekeregni a párkányon, ami mindig lehorzsolja a térdemet, és máris a szobában vagyok a kislánnyal, aki hívogat. Ez volt a múlt héten, amikor Jutka megmutatta, hogy van egy elvarázsolt törpéje, amivel játszani lehet. Ismertem már ezt a törpét a trafikból, ahova nagypapám szokott küldeni szűrőtlen Munkás cigarettáért, de nem érdekelt, pedig a törpe kicsit hasonlít nagypapámhoz. Mindkettőnek szőrös a képe. A törpének piros sipkája van, és a száján van egy kis luk. Jutkától tudom, hogy a törpének is van cigarettája, abba a kis lukba kell betenni, így árulják. A cigaretta nem is cigaretta, csak valami kis pálcika, vagy ilyesmi, és akkora, mint egy gombostű. Ezt, ha az ember meggyújtja, akkor a törpe pöfékelni kezd. Elszívja a cigarettát, és közben füstkarikákat ereget, ami eléggé

büdös. Ez benne a játék. Mondta akkor a Székely Jutka, hogy szerezzünk gyufát, próbáljuk ki, hogyan cigarettázik a törpe. Szerencsére a mackónadrágom zsebében mindig van gyufa, amit otthonról csórtam, és eddig még nem derült ki. Jó volt nézni, ahogy a törpe elszívta a cigit, ami sercegett. Csak sajnos közben benyitott a nagymamája, és rivácsolni kezdett, hogy felgyűjtjük a házat, és különben is hogy kerülök én a szobába. Majd ő beszélni fog az anyukámmal, és soha többet nem mászhatok be hozzájuk. Most már mindig zárva van az ablakuk, és nem láttam többé sem Jutkát, sem a nagymamáját, biztos mind meghaltak azóta.

Én egy föld alatti üregben vagy barlangban szeretnék lakni, vagy legalább aludni, ahol mindig ég a tábortűz. Ott sokkal jobb lehet, mint itt, és nem kell délután lefeküdni, amit mindig utáltam. Erről sokat álmodok, de ezt nem mondom el, hiába kérdezik reggel, hogy mit álmodtam, mert ez titok, és megsértődnének. Vagy olyan ősember is szívesen lennék, amit a Deltában mutattak.

Most nyár elejétől a Meszena utcán kell lennem, egy Jozefa nővér nevű néninél, aki egy régi apáca, de ezt nem szabad mondani senkinek, mert a vallás be van tiltva, és Jozefa nővér nagyon hisz Istenben. Jozefa nővérnek másik neve is van, a postás Julcsa néninek hívja. Az udvaron lehet játszani, két lánnyal vagyok ott, ők is kapnak reggelit meg ebédet, és ezért az anyukáink fizetnek valamennyi pénzt. Jozefa nővér vigyáz ránk, és nem enged, hogy hangosan kiabáljunk, káromkodjunk meg verekedjünk egymással. Szaladgálni sem szabad, mert Jozefa néni attól is idegbajt kap. Ha nagyon meleg van, Jozefa nővér meggyilevest főz, meg tökfőzeléket fasírttal. Az ablakában gombát szárít, megszagoltam, borzasztó büdösek a gombák. Délután Jozefa nővér alszik egy szemhunyást, közben halljuk, ahogy horkol, mert már nagyon öreg. Ilyenkor még jobban csendben kell maradni. Az egyik lány, Évike ilyenkor direkt elkiáltja magát, hogy Julcsa, hun a budi kulcsa, de Jozefa nővér erre sem ébred fel, vagy csak nem mutatja. Ma a másik lányt, Katikát nem hozta az anyukája. Amíg Jozefa nővér ebéd után ledőlt, Évike behív a belső szobába, hogy akarom-e megnézni a punciját, amit ő pinának nevez. Mutasd meg, kérem. De akkor te is mutasd meg a tiédet, alkudozik. Először nem akarom megmutatni, mert kicsit szégyellem, de akkor ő sem mutatja meg az övét, fenyeget. Egy kicsit hallgatózunk, de Jozefa nővér hangos horkolása megnyugtat minket. Egymással szemben ülünk fel a nagy díványra, Évike örül, hogy ma nincs a Katika. Rajtam rövidnadrág van, Évikén meg kis szoknya, a bugyiját már láttam, mikor szaladgáltunk, amit nem szabad. Ha szaladgálunk és én kergetem, hogy

megverhessem, mindig fellibben a kis szoknyája, és akkor tudom megnézni a bugyiját, hátulról. Nem értem, Évike hogy nem szégyelli se a bugyiját, se a punciját, de úgy látszik, semennyire sem szégyelli egyiket sem. Őt ez nem érdekli, gondolom. Ülünk egymással szemben a nagy díványon, és akkor Évike felhúzza a derekáig a kis szoknyáját, most látom már a bugyiját, amit máskor is láttam. Aztán fogja, alul odanyúl magához, és az ujjával félrehúzza, és ott van a puncija. Nézi az arcomat, hogy mit szólok, de nem szólok semmit, csak bámulok. Korábban, az oviban nem képzeltem el, milyen lehet a lányok puncija, eszembe se jutott, hogy erről gondolkodjak, és most csak bámulom. Hát ez semmi. Két kicsi rózsaszínű duzzanat, köztük egy vágás. Biztos, hogy ez egy igazi punci? Nem nagyon tetszik nekem. Nézem az Évike punciját, aztán visszatakarja a bugyijával. Most rajtam a sor, igaz, semmi kedvem megmutatni a fütyülőmet, de azért egy gombot kigombolok a rövidnadrágomon, benyúlok a sliccemen, kicsit szétfeszítem, és lejjebb tolom az alsónadrágomat, hogy megnézhesse. Nem akarom jobban megmutatni, így is láthatja, ha már annyira érdekli. Nézi csodálkozva. A zacsimat már tényleg nem akarom megmutatni, igaz, azt nem is kérte. Közben valahogy másra figyeltünk, mert már nem hallatszik a horkolás, ami azért baj, mert nyílik az ajtó, és bejön Jozefa nővér. Még szerencse, hogy függöny van az ajtón, amibe Jozefa nővér belegabalyodik, közben Évike magunkra rántja a szűrös pokrócot. Jó lenne alvást tettetni, de erre már nem jut idő. Hát ti mit csináltok itt, csapja össze a kezeit Jozefa néni. Nem csinálunk semmit, hazudja Évike. Azonnal mondjátok meg, mit csináltatok, erősködik a néni, és úgy néz rám, hogy ne tudjak hazudni. Megmutattuk egymásnak a pisilőnket, vallom be. Évike szemrehányóan néz, amiért árulkodtam, Jozefa néninek meg majd kiesik a szeme, ijesztően felvisít, és megint összecsapja a kezeit. Aztán keresztet vet, csak úgy hányja magára a keresztet. Ti mocskosok, kiabálja, a pokol tüzén fogtok elégni.

Másnap már anyukám nem visz a Meszena utcába, hanem otthon kell maradnom, és többet nem láthatom sem Évikét, sem a punciját.

TŰZGYÚJTÁSI TILALOM

Bourdieu tábláján fájdalmas a mezőváltás,
nyitom a verset, és nyílik a kassza
csúrszagú gomoám Kossuth utcájában.
Elfutottam innen egyszer,
száraz nádat szórtunk a tűzre tilalom idején,
és összevagdosta a markomat.
Visszajöttem, most fizetnem kell,
folytatom a verset, hamu megy a cipőmbé,
bekúszik a sorba az égett abroncs szaga,
a fekete füst: hogy van a pápa? Nevettünk,
mert nem vettük észre, hogy szikrázik
néhány máglyára vetett tévé meg mikro.
Megérinti a vállam egy néni,
és hozzám szól, váratom a kasszást.
Valaki véletlenül felrúgott egy kanna benzint,
fájt a tenyerünk, és végül is jó heccnek tűnt,
a sebek melegben összehúzódnak,
de leizzadtam futás közben. Kedvesem,
szól a néni, és legyezem a füstöt,
nagyon jó volt az a versed múltkor,
csak nem nagyon értettem,
lángoltak deszkából tákolt focikapuk,
köszönöm, próbálok mosolyogni,
leégett minden, ami feldühíthetett,
néha még én sem értem őket,
a gyújtogató szemét is csípi a füst.

MEGŐRÜLÉS ELLEN

Nézni csak azzal a büntudattal érdemes,
ami beléd maródik,
ha elkapod az őszi nap első sugarát.
A körüzenetek billentyűkopogásával,
te innál, ők dolgoznak, tanulnak,
ők innának, te dolgozol és tanulsz,
néha ver csak össze a két metronóm.
A szentimentális hangvétellel, amikor
a vers takony a nyelv zsebkendőjén,
előbb farzsebben, aztán kukában,
mégis holdkőnek tetteti magát.

*Mindenkinek szar egy kicsit, közhely,
közös dolgunk van, a többit otthon.
Ha hiszel a közösben, és reméled,
hogy tényleg feladatod a feladatod,
hiába tudsz egy jobb receptet,
ugyanazt kapod enni, mint akárki.
Es akkor? Higgyél másban,
bidd a nyugalmat,
egyél benzodiazepint,
bidd az összes istent,
edd meg a szüleid,
de magadban ne higgy,
megemészted a gyomrodat.*

Minden teológia, összegányolt hitek
keresztmetszetében vágják
el a köldöksinórt. Az orvos jól tenné,
ha nem csattogna az ollóval,
hanem figyelmeztetne,
hogy ez csak fikció, és mint olyan,
nem érdemes véresen komolyan venni.

De miért szólna, ha sejti,
te sem tudod elmondani, milyen,
mikor ősszel felkel a nap,
az orvosok olyankor alszanak tovább.

———— Fodor Balázs

A RITMUSRÓL

Egy halálból
eszkábált tetőtér
kanapéján ücsörögve

arccal a jövőnek

szinte hallani
ahogy dél felé
folyik a Duna

Örvénylik a szőnyeg
növény mintázata

Az egymást domesztikáló
emberszabásúak
hagyatékaként

minden negyedórában
megkondulnak
a harangok

a cirkadián ritmust
maguk alá temetve

A TEHETETLENSÉGRŐL

Amikor a faliórában
lemerül az elem

és az utolsó másodpercre emlékezve
napokig elüti még a mutató

az ember csak áll
az ellentmondásban
mint aki a zoknijából nőtt ki

mert az idő
előrehaladtában
megállít mindent

de a versbe életnek
kell keverednie

ezért
a kézzelfogható
hiábavalóság

természeti törvényének
engedelmeskedve

napról napra
egyre erősebben
csavarod

a foglalatba
a még hetekig
villogó körtét
mielőtt kiég

HORGÁSZOK

A tóparton
az újrahasznosított
tiltó táblák

akaratuk ellenére
még mindig

robbanásveszélyre
figyelmeztetnek.

Valamikor műtrágyát tároltak itt.

Ebben a fűzfák alatti
tétlen veszélyzónában,
a mozdulatlan sárhullámokon
leparkolt autók volánjai mögött

ülnek a horgászok.

És csak akkor szállnak ki,
ha nagy ritkán kapás van.
Olyankor bevágnak,
orsóznak, szákolnak, mérnek.

Azután kelletlenül visszadobják,
amit fogtak, mint akik
valami egész mást reméltek.

Maguk is mind visszaülnek
autóikba, és várnak,
hátha kifeszül egy híd
a vízre ereszkedett ködből,

és elhajthatnak
az újabb újjászületés előtt.

MEGTEKINTŐK

Minden televízióban ül valaki,
aki végignézi az adásra tűzött
műsorokat újra és újra,
figyeli a kép- és hanghibákat,

melyek időről időre,
ki tudja, miért,
megjelennek a szalagon
vagy a digitális hordozón.

A sérült kockákat szakemberek vágják ki,
forró lézerrel,
hogy megcsonkítva ugyan,
de különösebb nehézségek nélkül

jusson el a biológiai archívumba
az egyre rövidülő adatfolyam.
Az eltávolított hibákból pedig
egy folyamatosan bővülő,

a nyelviséget megelőző vers születik,
amit adásszünetekben
hangosan szavalnak
a megtekintők.

JÁRÁSRA VÁRAKOZÓ HALAK

A téli Duna felett a pára
mint egy pokróc amit
a hideg miatt húzott magára

mielőtt a felhőtlen égen
átzuhanó csillagok fénye
befagyasztaná vizét

mert ha egy folyó megáll
az idő sem mozdul többé
mi pedig itt rekedünk

ebben a várószobában
akár a jégkorszaki halak
amiknek sosem nőtt lábuk

PÁLINKA

Ahogy a hajnal első sötétszürke fényei lassan világosabb árnyalatokba oldódtak, Klaus Jankov valami lidércnyomással viaskodva többször is fájdalmasan felhorkant az ágyában, ide-oda dobta magát, majd félig öntudatlanul megfordult, és kis híján a padlóra zuhant. Ettől egyszerre felébredt. A fejét mintha tüzes korona pántolta volna össze, jó szorosan. A padlóra sercintett, felült, és a demizson után nyúlt, amit előző este elől hagyott. Kihúzta a dugót, a szájához emelte az üveget – de csak egyetlen csepp pálinkát sikerült kisajtolnia belőle. Keményen megrázta, de a helyzet nem változott. Oda-vágta az asztalra.

Francba! – állapította meg, de ez vajmi keveset segített. Pár percig még üldögélt az ágy szélén, erőt gyűjtött, végül megkapaszkodott egy súlyos, régi faszékben, és felállt. Az ablakhoz csoszogott, kilökte a zsalugátért. Odakint a kopár utca és a fehér rétegfelhőkbe burkolódzó égbolt semmit sem változott az előző este óta. Ettől kis híján újra köpött egyet, de az utolsó pillanatban elszégyellte magát, épp elég mocskok gyűlt már fel a szobában.

Leült az asztalhoz, előkotort egy darab kenyeret, és beleharapott. Szinte öntudatlan egyhangúsággal rágta a fűrészpör- és a marharépa-őrlet keverékét. Mikor végzett, kihúzta a fiókot, fogott egy noteszt, egy ceruzát meg egy méretes radírt. Aztán csak bámult ki az ablakon anélkül, hogy bármit is látott volna. Egy fia értelmes gondolat sem jutott eszébe, viszont a tudatát valamiért elöntötték a betűk. Falatka fakardja kaparja vakarja akarja. Takarja. Barakknak alapja. Talapzat. Darabja. Szorgosan lekörmölt néhány szót, ismét az utcára bambult, majd átolvasta, amit leírt, elhúzta a száját, és kiradírozta az egészet. Holott a papírral igazán nem kellett volna spórolnia, de Jankovnak szokásává vált, hogy amit lehet, újrahasznosít.

Végül eltette a noteszt, felkelt, és leballagott a pincébe, hogy felnyisson egy újabb demizsont. A polcokon jó pár edény sorakozott, ám ahogy sorra vizsgálta őket, mind jobban hatalmába kerítette a szorongás. Végül kénytelen volt megállapítania, hogy nem maradt több pálinkája. A homlokát kiverve a hideg veríték. Ez nagyon komoly problémának ígérkezett, méghozzá rövid időn belül.

biztonsági, de főleg politikai viszonyok miatt a főváros már nem biztonságos számára. Eljutott arra a pontra, hogy a puszta életét féltette, így hát fogott egy régi, lepedőnyi térképet, találmra rábökött rajta egy pontra, és útnak indult. Végül itt lyukadt ki, a hegyek között, és eleinte egyáltalán nem bánta meg. Csak egy régi elemes rádiót tartott meg, a tévét kidobta, a netkábel pedig elvágta egy csípőfogóval. Ez sokat javított a közérzetén. Kibérelt egy házat, fillérékért, erre nem volt jelentős az idegenforgalom, és nekilátott részletesebben felmérni a terepet.

A helyi kocsmá kiválóan bizonyult, a tömény italok bőséges választékával: no nem mintha Jankov ne lett volna meg e választék nélkül, de időnként nem ártott társasági életet élni. Ilyenkor felhajtott egy-két féldecit, sosem többet. Kiderült, hogy a szomszédja, Kolosi egészen kiváló pálinkát főz, olyannyira, hogy ő volt a hely egyik beszállítója: ráadásul folyton új metódusokon kísérletezett. Az alapanyagot is maga termesztette: a kertjében, a háza előtt, de még az udvarában is szilvafák álltak. Jankov ezt nagyszerűnek találta: mindig csodálta az őstermelőket mint olyan vállalkozó kedvű embereket, akiknek soha nem érhetett a nyomába, mert nem volt meg hozzá az önbizalma. Úgy gondolta, talán jobban is megismerhetné ezt az embert, így párszor átment hozzá látogatóba, de ezek az alkalmak nem úgy alakultak, ahogy várta. Végig feszengenie kellett: Kolosiból valami megfoghatatlan fennsőbbiségesség áradt, amit, bár talán öntudatlanul, de rendre éreztetett is vendégével. A hangulatot nem oldotta a házigazda feleségének, egy sápadt, szinte áttetsző, egérszerű asszonynak az időnkénti felbukkanása sem, aki a felszolgáló szerepét játszotta; teljesen világos volt, hogy az egyetlen vágya minél jobban beolvadni a bútorok közé. Jankov egy idő után felhagyott a közvetlen ismeretség erőltetésével, és Kolosit besorolta az érthetetlen, ám tehetséges különcök fakkjába, akiket azért jobb kerülni, biztos, ami biztos.

Miután nagyjából általában is tisztába jött a helyi viszonyokkal, ami sokkal egyszerűbben ment, mint a fővárosban, hozzálátott ahhoz, amihez valamelyest érteni vél: belekezdett a soron következő könyvébe, amit a társadalom iránt való kötelességének érzett megírni. „Most aztán megkapod, társadalom!”, gondolta, miközben lepötyögte az első oldalakat. Lepötyögte? Szinte füstölt a keze alatt a tasztatúra. Csak úgy ömlöttek belőle a szellemesebbnél szellemesebb gondolatok. Régóta érezte ennyire elemében magát, úgy gondolta, a profi cselekményvezetésnek, a kiváló megfigyeléseknek és a való életben is létező, első pillantásra felismerhető figurák szerepeltetésének egészen újszerű egyvelegét sikerült létrehoznia, ami nagy port fog felverni, ha megjelenik.

Azonban nem érezte volna igazán teljesnek az ittlétet, ha nem érinti meg a szerelem is, hiszen szerelem nélkül nincs írás. Szerelmi szál, romantika és erotika (beleértve a naturalista módon részletezett durva baszást, ide-oda fröcskölő, ilyen-amolyan állagú ondóval, ha rizikó nélkül akar bevállalósnak tűnni) vagy legalább a rá való utalás nélkül egy szöveg olyan, mint a kiszáradt marhatrágya: valami gyakorlati haszna talán lehet, de esztétikai semmiképpen, és senkit sem fog érdekelni. A telepen szerencsére hamar rábukkant új mûzsjára: Viola tizenkilenc éves volt, és a postán dolgozott: ott árulta a sorsjegyeket, az újságokat, vette át és adta ki a küldeményeket, és rengeteg különleges alkalmakra nyomott bélyege volt. Illetve nem is voltak más bélyegek, csak különleges alkalmakra nyomottak, ami nagyban csökkentette az egyediségüket, de valamiből ezek tervezőinek is meg kellett élniük. „Postáskisasszony!”, húzta rá a címkét elmélázva Jankov, „milyen régimódi, varázsos kifejezés, az elfojtott érzelmek micsoda tárháza bújjik meg mögötte!” És ez a postáskisasszony egyszerűen el volt ragadtatva, mikor Jankov elárulta neki, hogy kicsoda. Ismerte a nevét, a könyvespolcon az író négy regénye is várt arra, hogy diszkont áron lecsapjon rá valaki. Mint kiderült, Viola semmit sem kedvelt jobban a mûvészeknél, akik már alkottak valami kézzelfoghatót.

Meglátogatta a lány szüleit. Addigra már tudta, hogy Viola apja pontosan fordítva gondolkodott, mint ő, és egy szép napon elutazott a fővárosba, ahonnan esze ágában sem volt visszatérni. A felesége, Elvira, aki, ahogy az író megállapította, még a negyvenes évei vége felé is megdöbbenően jól tartotta magát, a hivatalban dolgozott, de a korlátozások miatt csak rész munkaidőben – ez volt az oka, hogy Violának el kellett helyezkednie a postán ahelyett, hogy egyetemre ment volna. Nem volt rá pénzük. Jankov együttérzését kifejezve szaporán bólogatott, miközben egyre inkább úgy érezte, lehetne még bonyolítani azt a szerelmi szálát. Másnap visszatért, és pár órán belül mély és szenvedélyes kapcsolatot épített ki Elvirával, ami elégedettséggel töltötte el. Csak arra kellett figyelnie, hogy Viola nehogyan fogjon, mert annak nem lett volna jó vége, de ezt könnyű volt megoldani: így pedig már minden készen állt arra, hogy igazán szép és főleg inspiráló legyen az élet.

És jó ideig az is volt, hanem a külvilágban tovább zajlottak az események, amelyek következményei lassan a hegyek között is éreztetni kezdték a hatásukat. Először a mobilszolgáltatás szűnt meg, a térerő rendszertelen időközönként ugrásszerűen csökkent, míg végleg el nem enyészett. A rádióból mind bizarrabb hírek áramlottak, amelyeknek hovatovább semmi értelmük nem volt, és nem lehetett eligazodni rajtuk, mi több, komoly fejfájást

okoztak, ha az ember túl sokáig hagyta bekapcsolva a készüléket. Aztán egy szép napon a közigazgatást átvette a hadsereg. A magánboltokat bezárták, mindenhová egyenruhások ültek, Jankov főbérőjét pedig elvitték, bár ez nem volt feltétlenül baj, legalább nem kellett fizetni többet a lakhatásért. Jankovnak ekkoriban már néha eszébe jutott, hogy a mind baljósabb jeleket látva talán ideje volna távoznia, hiszen a telepet sem tekinthette többé biztonságosnak, de elég volt belehallgatnia a zűrzavaros rádióműsorba, hogy belássa, máshol mennyivel rosszabb a helyzet, és maradt. Viszont a körülmények romlásával az ihlete, sőt, az önbizalma is odalett; mire eljött az áramszünetek kora, már alig egy-két oldalt bírt kipróbálni magából naponta. A mértéktartásra is képtelenné vált: mind többet tartózkodott a kocsmában, a naponta ledöntött kupicák egyre szaporodtak, és egy este, mikor olyannyira reszketett a keze, hogy nem tudta a billentyűket leütni, be kellett látnia, hogy alkoholistává vált. Ekkorra már sajátos ciklus szerint élt: amikor részeg volt, akkor nem írt semmit. Az ugyanis csak mítosz, hogy beállítva lehet írni, nincs ebben még részizgazság sem. Meg lehet ugyan próbálni, de úgysem lesz jó. A következő napon viszont másnapos az ember. Másnaposan sem lehet írni, mert az a testi-lelki szenvedés ideje. A harmadik napon meg, ha eléggé elszánta magát, és nem vett magához újra italt, az elvonási tünetek kínozták, amelyek ismét lehetetlenné tették az alkotást. Így legkésőbb a negyedik napon kénytelen volt újra berúgni, mert a delírium tremens olyan állapot, amit a legrosszabb ellenségének sem kíván az ember. Egy különösen csüggedt pillanatában, mikor úgy érezte, végképp megakadt, kinyomtatott mindent, amit addig alkotott, átolvasta, és csak úgy hasogatta közben az öngyűlölet. Méghogy szellemesség, méghogy frappáns gondolatok! Ennek mind vége. Sosem érezte magát ennyire tehetségtelennek és feleslegesnek.

Ez a mozzanat viszont később mégis hasznosnak bizonyult, legalább a szöveg fennmaradásának szempontjából (kérdés persze, megérdemelte-e a fennmaradást), mert három nap múlva végképp elment az áram. Jankov ekkor a postáról vételezett néhány jó vastag noteszt, és sok-sok ceruzát, összeszeszorított foggal, a „csakazértis” jegyében, de képtelen volt megtörni a ciklust. Ráadásul Kolosi az egyik utolsó, delíriumos söntésbeli estén holmi konzervatív, normális családi értékeket és életvitelt emlegetett, amit például ő is folytat a feleségével, egyesekkel ellentétben, akik rögtön kihasználnak bizonyos kínálkozó alkalmakat. Néhány jelenlévő jelentősegteljesen bólogatott. „Célozgat sz, célozgat sz? Különbnek érzed magad?”, gondolta Jankov, és dühbe gurult. A szomszédja iránti elismerése semmivé foszlott, mi több, határozott ellenszenvbe fordult.

Hamarosan mindennemű bolti árusítás megszűnt, a kocsmá is bezárt, helyettük bevezették az „ellátmányozást”, ami hetente egyszer érkezett vonaton. Jankov szerencsére számított erre a fordulatra, és rendesen feltankolt még előtte itallal, ekkor telt meg a pincéje demizsonokkal. De amilyen ütemben fogyasztott, ettől kezdve örök bizonytalanság gyötörte, és ismét a távozás gondolatával kezdett kacérkodni. Ám továbbra sem bírta elszánni magát, amíg egyszerre csak nagyon meg nem fogatkoztak a lehetőségek.

Eljött ugyanis a nap, amikor utoljára jött ellátmány, és a világ végképp megváltozott. A fák akkor már lehullatták a leveleiket, bár ebben semmi furcsa nem volt; késő ősze járt az idő. Teljesen szokványos volt az is, ahogy begördült egy délután az állomásra a vonat a rozsdásodó sínen: a mozdonyvezető egykedvű és fásult arccal meredt maga elé a szélvédőn át. Egykedvű és fásult arca volt a milicistáknak is, akik felnyitották az egyik vagon, és a pálya mellé kizúdult a krumpli. Ledobáltak még pár raklap konzervet, néhány zsák gabonát és egyéb tartós fogyasztási cikkeket.

– Becsüljék meg, emberek! – mondta az egyik az odagyűlő bábáskodóknak, mikor végeztek –, mert most jó ideig nem lesz semmi.

Ezzel visszaszálltak a szerelvényre, és behúzták maguk után az ajtót. A vonat eldöcögött, a lakók pedig nekiláttak, hogy összegyűjtsék, amit az állam kegyéből kaptak.

– A krumpli jó ötlet volt – mondta akkor Kolosi. – Az még Grönlandon is megterem.

– Talán grönlandi időjárás várható? – horkant fel Jankov.

Kolosi megnyalta az ujját, és maga elé tartotta a levegőbe.

– Nem – állapította meg. – Inkább aleuti. A szélcsendes oldalról.

Jankov ekkor haragudott meg másodszor nagyon a szomszédjára – már megint ez a pofátlan magabiztosság, hát mégis honnan veszi hozzá a bátorságot? – füstölgött magában.

– Miből gondolod? – vetette oda.

– Aki kíváncsi, hamar megöregszik, Klaus – mondta Kolosi.

Az a nap az igazság napjának bizonyult. Tényleg nem jött több ellátmány, a sínek tovább rozsdásodtak, a talpfák pedig lassan kezdtek belerohadni a sárba. Az éghajlat pedig valóban aleutira fordult – a szélcsendes oldalról. Leszállt a fehér rétegfelhőzet, és nem jött el a tavasz. A nyárról nem is beszélve. Egyformán hidegek és lucskosak lettek a napok, nem esősek, csak nedvesek. A fák nem rügyeztek ki többé, a föld pedig nem hozott termést, leszámítva a krumplit és a marharépat. Akadtak, akik nem is viselték jól ezt az életmódot, és úgy gondolták, elköltöznek. Gyalog indultak délnek

a sínek mentén, amelyek néhány kilométerre kettéágaztak. Csakhogy bármelyik irányt választották, hamarosan azon kapták magukat, hogy újra az elágazásnál vannak. Északnak Jankov tudomása szerint senki sem indult, az zsákutca volt, csak egy fordítókorong állt a végállomáson, ami az ellenkező irányba állította a befutó mozdonyokat.

A környék tehát mintha egy Moebius-szalag alakját vette volna fel, ami, ha megpróbált belegondolni, valósággal őrületbe kergette Jankovot. Hiszen eleve miféle dolog az, hogy veszünk egy papírcsíkot, aminek két oldala van, megtekerjük, összeragasztjuk – és egyetlen folyamatos felületet kapunk? Már ezt is képtelenség volt ésszel felérni. És hogy a tájjal történt ugyanez, az már igazán csak a ráadás volt. Bár semmit sem lehetett biztosan tudni. Voltak ugyanis, akik elmentek, és nem tértek vissza, eltűntek a térképről. Akkor ők mégiscsak távoztak valamerre! Jankov néha érezte a késztetést, hogy ennek utána kellene járni, de néhány feles után sikerült mindig elfojtania. Az alkoholkészletei viszont végletes apadásnak indultak, ami az ő állapotában baljós sorsot vetített előre. Szerzett egy pálinkafőzőt, hiszen a krumpli és a marharépa is szerves anyag, az is erjeszthető, de be kellett várnia, amíg a szűkös termés beérik, ráadásul az első, pár liternyi főzete förtelmesre sikerült. Valahogy muszájból leküldte a torkán, de öklendezve és köpködve tette. Az ital alkoholtartalma ugyanakkor több mint kielégítőnek, ezáltal pedig életmentőnek bizonyult.

Ahogy pedig a függőség nyomában járó depresszió végleg elhatalmasodott rajta, az írói munkássága is végképp megfeneklett. Az utolsó évben mindössze egyetlen négysoros verset írt, amit a deszkafalra kapirgált fel egy százas szöggel. Így szólt:

„A világ, az élet, e csodás buborék
Nagy pukkanással szerterobbant.
A szanaszét szálló maradék
Nem olthatja rendesen szomjam.”

És még erre sem lehetett büszke.

Violának persze tetszett, és ezt hajlandó volt menten odaadón ki is nyilvánítani, de a fizikailag mélységesen kielégítő eredménynek ezúttal vajmi kevés köze volt a szellemi kiteljesedéshez. Jankov pedig tudta ezt, és csak még inkább letört.

Nem sokkal ezután tudta meg, hogy Kolosi felesége is eltűnt a telepről. A szomszédnak a bánat pedig mintha új szintre emelte volna a pálinkája minőségét. Valami végtelenül csodálatos, átszellemült, egyedi zamattal állt elő – pedig neki sem állt ekkor már más rendelkezésre krumplin és marha-

répán kívül. Mégis, aki megkóstolta, mintha a nyarat érezte volna, az eltűnt gyermekkor ízét, a végtelenbe nyúló, ragacsos, virágillatú délutánokat, és valami megfoghatatlan veszteséget – valami mélyen zsongót, mint a hegedű G húrja. Vagy hasonlót, kinek-kinek az egyéni intuícója szerint. Másfelől ettől a pálinkától is éppen úgy be lehetett seggelni, de szinte bűnnek hatott erre használni, miután olyan művészi érzeteket keltett az emberben. Kolosi szívesen ivott bárkivel a telepről, de kizárólag a saját házában, legfeljebb két stampedlit szolgált fel („a szűkös készletek miatt”), az ital receptjét pedig nem osztotta meg senkivel, mert akkor elvesztené az egyediségét. Legalábbis ezt mondogatta. Az udvarán némelyik szilvafa egyébként még mindig rügyezett, bár termést nem hoztak, levelet sem hajtottak. Ez is furcsa volt, de az ilyesmiket Jankov már észre sem vette.

Most viszont, hogy kifogyott a szeszből, és eljött a szükség órája, Jankovnak azonnal eszébe jutott Kolosi, mert más a környéken nem főzött nagyobb tételben pálinkát – és újra iszonyatos méregbe gurult. Dühöngött. Mi az, hogy nem? Mi az, hogy csak nála? Most tényleg kényére-kedvére ki van szolgáltatva egy ilyen ájtatos, fukar méregkeverőnek? Elvégre ki tudja, mit ad hozzá a lötytyéhez, amitől egyszeriben ilyen szívhez szólóvá válik? Jó, persze, rövid távon, egyszeri alkalommal megoldás, ha meglátogatja, bármenynyire is rühelli a pofáját, hiszen a szükség nagy úr, de egyébként... Nem, nem. Ha másképp nem megy, lenyúl tőle egy hordónyival, amíg szerez elegendő lepárlandó marharépat a következő adaghoz, határozta el magát, és persze a titkát is megfjejt. Noha ez utóbbi kockázatos volt, mert hátha valami gusztustalan vagy mérgező lötytyöt kever az italba, ami, ha napvilágra kerül, elveheti az ember szomját. De végső soron az is jó, világosodott meg egyszerre Jankov, hiszen végre leszokhat az italról! Feltéve, hogy túléli a hirtelen elvonást, ami után ráadásul szembesülnie kell a valósággal a maga förtelmességében.

Efféle kételyek gyötörték az író, miközben elszánta magát: a terv végrehajtását aznap éjjelre tűzte ki. Tovább semmiképp nem várhatott, mert az alkoholhiány teljesen megbénította volna. Lényegesnek tartotta viszont, hogy valamikor éjjel és hajnali négy között menjen, mert akkor a legvalószínűbb, hogy Kolosi alszik. Nem gondolta túl a dolgokat, volt egy kis zseblámpája, ennek segítségével mászott át a koromsötétben a kerítésen kevéssel egy óra után. Elsődleges célja a pince volt. Előrelátóan szerzett egy pajszer, de kiderült, hogy semmi szükség rá: a szomszédja nem zárta be az ajtót.

Ekkora marhát! – morogta maga elé Klaus, miközben belépett. A pince kicsi volt, nyirkos, és legalább tíz hordót tartalmazott. Klaus kinyitotta az

egyiket. Rögvest megcsapta az orrát a pálinka illata. Na végre! Csak úgy, a dugó helyéről ivott, nagy szüksége volt már rá. Aztán visszatolta a helyére a dugaszt, a hóna alá vágta a zsákmányt, betette maga után az ajtót, és kiment az udvarra.

A küldetés második pontja Kolosi pálinkafőzési technikájának leleplezése volt. Az udvar túlsó végén alacsony melléképület húzódott. Klaus feltételezte, hogy szomszédja ott készíti a nedűt. Arrafelé vette hát az útját. Óvatosan lépkedett, igyekezett takarni a lámpát, mert talán Kolosi alszik, de az ördög nem. Néhány pillanattal később már ott is állt az ajtóban. Lenyomta a kilincset – itt sem ütközött ellenállásba. Belépett a helyiségbe, és körbevilágított.

Odabent, középütt a legközönségesebb, rézből készült kisüsti pálinkafőző állt. Körülötte néhány demizson, a falak mentén, hosszú asztalokon hordók. És a túlsó oldalon újabb ajtó. Cefre- és alkoholszag terjengett. Klaus kissé csalódottnak érezte magát, nodehát volt még hová mennie. Elindult a következő ajtó felé. Már meg sem lepődött, hogy ez sem volt bezárva. Belépett, világított – és elhűlt.

Jobboldalt, a fal mellett Kolosi rég eltűnt feleségét látta, egy széken ülve, vagy inkább félig lecsúszva róla. Mindkét szemére légmentesen záródó, át-látszó csövet kötöttek, amelyek egy ugyancsak tökéletesen zárt rézedénybe vezettek. A csövekben most is szivárgott lefelé a folyadék. Az asszony könnyei. Hát ez volna a titkos adalék? Jankov hátrahőkölt, valami lehetetlen hangot adott ki – és látta, ahogy az asszony feje felé rándul, a szája sikolyra nyílik, amely dobhártyaszaggató regiszterben foszlatta szét a csendet. Jankov megpördült, az udvar felé rohant. Odakint azonban alig tett meg néhány lépést, mikor a bal lába mintha mély sárba cuppant volna. Mepróbálta kirántani, de hiába volt az erőfeszítés. Tanácstalanul előre lépett – és a jobb lábát is elnyelte a föld. Valami olyan bizsergést érzett fölfelé áradni a testében, amelynek a leírására nem voltak szavai. Az agyát intenzív, fehér fény öntötte el, nem a szemével látta, hanem *belülről* áradt – és ebben a fényben oldódott fel végül az az entitás, amelyet a sajátjának nevezhetett.

Másnap reggel már egy fával több volt Kolosi udvarán, és mint a többi, ez is rejtélyes módon rügyeket hajtott.

———— Nagy Attila

MATICSKA-TÁJ

Hommage à Maticska Jenő

Megtépázott ágaival
Óvón borul a völgy fölé
Maticska fája –
Száraz köhögés rázza a tájat,
A számártövis már húsba vágthat:

Sem elébe, de sem mögé,
A gondok rozoga talicskája
Nem kerül már, mert lelkesen
Alapoz, ha van miből – hogy
Ne peregjen le sem az emlék,

Sem a jelen, mely óvón borul
Föléje és a borongó tájra –
Épen maradjon majd a festmény,
Maticska őszi, téli – megviselt,
De termő fája...

FÜST LENGEDEZ

Füst lengedez, egy régi kémény
Gyermekkori a füst, az élmény
Gyermekkori már lassan minden
És úgy érzem, hogy minden szinten

Nem vonz az újabb, árad a régi
Minden oly földi, bár mintha égi –
Emlék suhan át testen, lelken
Át – és kihűl egy gyomos telken...

KÉT ZEBRA, HÁROM SZURIKÁTA

Nekünk pedig két zebránk is lesz, egy hím és egy nőstény. Zsombor megfogta Robin vállát, egész közel hajolt a másik füléhez, úgy súgta oda neki, majd gyorsan hozzátette, de már csak magában, hogy párban szeretnek lenni. A hirtelen közeledéstől Robin visszahőkölt, mintha attól félne, hogy a másik leharapja a fülét vagy az orrát. Zsombor utána fél szemmel körülnézett, meg akart győzni róla, hogy a többiek biztos nem hallották-e, mert a világért sem szeretne volna megaláztatni Robint.

A dolog ott kezdődött, hogy hétfőn reggel Robin azzal állított be az osztályba, hogy az apja vett neki egy szurikátát. Rögtön köréje sereglett a fél osztály. Zsombor az ablakpárkánynak dőlve nézte, ahogy egymás szavába vágva lelkesen kérdezik, milyen, mit eszik, kutyára vagy macskára hasonlít-e inkább a viselkedése, és lesz-e még több is, mert a szurikáták mindig nagy csapatban élnek. A héten minden nap azzal kezdődött, hogy az osztály körbefogta Robint, faggatták, mi újság náluk, hogy vannak a szurikáták, mert időközben háromra gyarapodott a létszám. Zsombor egy ideje már amúgy is kezdte sokallani Robin dicsekvését, hogy jóformán az osztályba belépve mindennap első dolga azzal kérkedni, hogy mit vettek neki, a bátyjának vagy általában a családnak, de a szurikátákkal betelt a mérték. Zsombor rettenetesen unta a miniszter anyukát, a bankár apukát, a három sportautójukat, a fedett úszómedencéjüket pálmaházastul, a nagyapja lovardáját, a nagyanyja festőműhelyét, melynek darabjaira otthon apjától azt hallotta, egytől egyig csupa giccses tájkép, ha nem annak az anyja volna, akié, akkor jó ízlésű ember még a szombati nagypiacon se venné meg a mázelmányait. Most meg a szurikáták.

A zebra is az apja ötlete volt. Pénteken Zsombor kibökte otthon, sehogy sem tudja leszerelni Robint, és rettenetesen elege van már a nyomulásából. Nem az apjától várt segítséget, általában ő maga elintézte a vitás ügyeit, márpedig jó sok ilyen helyzet akadt, hiszen a legritkább esetben értettek egyet Robinnal. Most is csak azért mondta el, mert az apja látta rajta, hogy mondana még valamit, de a hiúsága nem engedi. Hiába, az ő nevelése, neki sem kellett az anyja szoknyája mögé bújni kamaszkorában, ha valakivel vitá-

ja támadt. Keményen, fiam, de egyenesen és igazságosan! Ez volt a jelszava már kiskorától, és Zsombor tartotta is magát az atyai intelemhez. Nagyon büszke volt az apjára, de sose dicsekedett vele, beérte annyival, hogy ha kérdezték, el is mondta, hogy az ő apja akadémikus, kísérleti fizikus, a részecskéket vizsgálja, és már Svájcban is dolgozott a CERN-ben. Robinnal meg pláne nem akart versenyezni, nem is tudott volna, hiszen náluk otthon nem a sportautóknak meg a fedett úszómedencének, hanem egész másnak volt értéke. Legalábbis Zsombor mindig azt hallotta az apjától, hogy fiam, minél tájékozottabb vagy a világ dolgaiban, annál kevésbé tudnak átverni az életben. Ehhez is tartotta magát.

Legközelebb majd mondd neki, hogy én meg hozok neked egy zebrát. Az állatvédők elkobozták valami őrült majomtól a csordát, mert engedéllyel ugyan, de gyalázatos körülmények között tartotta őket. Haza nem hozhatod, de a lényeg, hogy a tiéd lesz, gondoskodnod kell róla. Veszprémbe viszszük, ott jó helye lesz, vagy ha ott nem tudják fogadni, akkor megy a többi után Nyíregyházára. Ahányszor csak szeretnéd, meg is látogatjuk. Az otthoni szurikáta egy marhaság. Ha ilyet akarsz látni, szintén ott a legközelebbi állatkert. De ezt te is tudod. Nehogy már szurikátát kelljen tartani otthon, mikor annyi az elhagyott házi kedvenc a menhelyeken! Utóbbi Zsombor anyja jegyezte meg, az apja viszont leintette, Nem erről van szó! Észérvekkkel úgysem tudsz hatni az ilyenre, ezek jómódjukban már nem tudják, mit csináljanak. A zebra a legmenőbb, arra úgysem tud mit mondani a fiú, legfeljebb a magán lombkoronasétányuk mentén tartott zsiráfjukkal fogja überegni, de majd arra is kitalálunk valamit. Mondd csak neki szépen, fiam, hogy te meg kapsz apádtól egy zebrát. Jó, de ha zebra, akkor társa is legyen, ne búslakodjon szegény pára egyedül. Ezt az anyja még hozzátette, és Zsombor helyeselte, úgyhogy ezzel is szerelte le Robint hétfőn reggel az iskolában, amikor mintegy válaszként a többiek kérdésére, hogy mi újság a szurikátáknál, odahajolt hozzá, és a fülébe súgta, hogy nekünk két zebránk lesz, egy hím meg egy nőtény, és én fogom etetni őket.

Fölösleges az ilyenfajta emberrel leállni vitatkozni, észérvekkkel csak azt tudod meggyőzni, aki érti, mit beszélsz. Ezt is szívesen hozzátette volna még Zsombor apja, bár tisztában volt vele, hogy a fiának minden fontos élményt a saját bőrén kell elszenvednie, nem tudja megspórolni neki, és ez így is van rendjén. Ettől függetlenül sajnálta, hogy nem tudja átadni neki mindazt, amit ő már élete során megtapasztalt. Zsombor anyja sokkal jobban aggódott a fiáért. Nem szeretne volna, ha a város egyik elit iskolájában nap mint nap csak a pénzről hall az osztálytársai között, bár a férje megnyug-

tatta, Zsombor tisztában van vele, hogyan élnek az emberek a szegényebb vidékeken. Sokat jártak a környék falvaiba, addig-addig, hogy egy nógrádi kisfaluban házat is vettek, és a felújítást követően rendszeresen ott is töltik a hétvégét. Zsombor anyja aktív közösségi ember, rögtön az elején működésbe lépett, a polgármesteri hivatalba ment tájékozódni, hogy mire lenne leginkább szükség ebben a faluban, ahol már a kocsmá is régen bezárt, csak a kisbolt üzemel, mellette a kötelező dohánybolt, és ezzel nagyjából ki is merült a falu kulturális élete. Saját papjuk már régen nincsen, az iskolában csak alsó tagozat működik, a felsősök reggelente átbuszoznak Salgótarjánba. Sok a szegény, legtöbbször közmunkások, több házban villany nélkül élnek, mert kikapcsolták az áramot. Házi orvosuk sincsen. Majd most a kocsmaprogrammal kihúzzák őket a nyomorból! Ezt Zsombor apja jegyezte meg nem kis malíciával, mire a felesége csak a fejét csóválta. Kesernyész mosolya szólhatott a férje humorának is, de a tehetetlenségének is.

Amikor fia a Robin szurikátáját mesélte a férjének, Zsombor anyja épp azon törte a fejét, mit tehetnének még azon felül, amit eddig is segítettek a faluban. Mérhetetlen düh fogta el, tehetetlenségében legszívesebben földhöz vágta volna az első tárgyat, ami a keze ügyébe akad, aztán még időben kapcsolt. Hirtelen természet lévén, többnyire igyekezett megálljt parancsolni az ilyen dühkitöréseinek, de ami sok, az sok, gondolta. Este azt találta mondani a férjének, hogy holnap Robint is visszük magunkkal a faluba. Örök idealista!, tárta szét a kezét a férje, pedig az asszony addigra már a részleteket is kidolgozta magában. Hidd el nekem, ez a fiú azért ilyen, mert más példát nem lát otthon, náluk csak a fényűzés, a kivagyiság, a gazdagság létezik. Fogalma sincs róla, hogy az emberek nagy része mélyszegénységben él ebben az országban. Nem az osztályukban, de az iskolának még a környékén sincsenek igazán szegények. Ő meg aztán még a többiekénél is jobban el van eresztve. Nem tudják hová tenni a pénzüket, mindennel elhalmozzák, burokból tartják a gyerekeiket, mintha a szegénység pusztája látványától is beszennyeződne a kezük. Vagy inkább buborékban, merthogy abban élnek, a pénzüikkel kitapétázott falaik között. Utóbbit a férje szúrta közbe, ám a feleségét ezzel sem tudta eltántorítani a szándékától.

Szombati nap lévén, másnap nem kellett sietniük, ráérősen készülődtek, Zsombor még föl se kelt, amikor anyja fogta magát, és fölhívta Robin anyját, mit szólna hozzá, ha elvinnék a fiát Nógrádba. A férje már előre megmondta, hogy nem járhat sikerrel, úgyhogy amint letette a telefont, nem is szólt semmit, csak ment egyenesen a fürdőszobába, mint akinek sürgős dolga akadt, aztán amikor visszajött, és a férje kérdően pillantott föl az újság-

ból, csak annyit jegyzett meg: Igazad van, fölösleges, mire ő, hogy én tudtam, megspórolhattad volna magadnak ezt a kudarcot. Beszélni csak azzal érdemes, aki érti, mit mondasz, arról a nőről meg messziről lerí, hogy nem lát tovább a saját orránál. Akkor is meg kell adni az esélyt, hátha egyszer valaki kivétel lesz. De te még esélyt sem adsz, eleve ítélsz. A tapasztalat, a tapasztalat mondatja velem. Az emberismeret. Hidd el, nem a levegőbe beszélek. Ebben a családban Robin is menthetetlen. Ugyanolyan pökhendi, felfújott hólyag, mint az apja. A kicsinyített mása. Ne is foglalkozz vele!

Robin nélkül mentek, vasárnap hazafelé az autóban Zsombor a szokásosnál is többet kérdezett, anyja nem győzött válaszolni neki, de legnagyobb igyekezete ellenére is úgy érezte, egyetlen kérdésére sem sikerült kielégítő magyarázattal szolgálnia. Hogyan értethette volna meg a fiával, hogy ilyen az élet, ami kisebb korában természetes volt neki, azon most már kezd komolyan elgondolkodni, és egyre bonyolultabb lesz a világ? Hogyan adjon magyarázatot arra, hogy sok helyen miért is nincs bent a házban vezetékes ivóvíz, és miért kell kályhán fázékban melegíteni a kútvizet, ha mosdani szeretnének. Hogyan mondta volna el neki, hogy régebben nem volt ekkora különbség, de az sem volt jó, akkor szinte egyformán szegény volt mindenki, bár erről neki már nem is voltak közvetlen emlékei, ő is csak a nagyszülei és szülei elbeszéléséből tudja.

Zsombor némán hallgatta anyja válaszait, és közben magában azon töprengett, vajon elmondja-e neki, hogy az egyik fiú mit vágott oda neki, amikor délután a meccs végén a szőke fiú kezéből kikapta a labdát az a másik. Még otthon a házukban is sokáig fülében csengett a szőke fiú hangja: Vidd csak haza, úgyis ellopják!, és most, hogy hazafelé tartottak a faluból, anyja válaszai hallatán megint eszébe jutott. Erősen gondolkodott, hogy hogyan mondja, ha mondja egyáltalán, ő ott akarta hagyni nekik, hogy hét közben is tudjanak játszani, amikor ő nincs ott. Láta maga előtt a vele nagyjából egyidős szőke fiú sóvárgó tekintetét, ahogy a játék végén nyújtja felé a labdát, és megjegyzi, hogy nekik nincs ilyen jó labdájuk, mire ő rávágta, hogy szívesen itthagya nekik, neki van otthon másik. Erre valamelyik már ugrott volna, hogy gyorsan kikapja a kezéből, mire a szőke Zsombor felé fordulva hozzátette: Vidd inkább haza, nehogy ellopják. És Zsombor látta maga előtt a barna bőrű, kisebb fiú arcát is, amint vigyorogva megjegyzi: Dehogyan lopjuk el, csak hazavisszük, hogy otthon is legyen mivel játszani. Persze, és utána soha többé nem látjuk, mert tönkreteszitek vagy eladjátok!, vágta rá a szőke.

Ez a jelenet többször egymás után lepergett Zsombor fejében, meg ahogy utána kis híján öltre mentek a labdáért, de végül nem említette az anyjá-

nak. A szőke fiúra gondolt, aki azt kérdezte tőle, lesz-e a barátja, és ő némi gondolkodás után felelt csak neki. Maga sem tudta, helyesen tette-e, de azt mondta neki, szívesen, bár a barátságához szerinté több idő kell, ők ahhoz túl keveset vannak itt. Esetleg ünnepekkor töltenek a faluban hosszabb időt, de még az is kevés.

A szülei közben már arról beszélgettek, hogy ismerőseik közül ki hogyan tudna segíteni a faluban tervezett legközelebbi jótékonyági akciójuk megszervezésében. Technikai problémák sorát emlegették, hogy ki mindenkit lehetne belevonni. Zsombor ez nem nagyon érdekelte, szövögethette tovább a saját gondolatait, amikor egyszer csak megütötte a fülét Robin neve. Nem is róla, a szüleiéről beszéltek, anyja jegyezte meg, hogy Robin apja igazán beszálhatna, a cége nyereségéből bőven futná, mire a férje legyintett: Ne légy naiv már megint! Te sem gondolod komolyan! Ahogy a feleségénél felsültél, a férjénél sem jutnál többre. Előbb fog adakozni a legkevésbé tehető szomszédunk, mint az a felfújott hólyag. Nem ezekkel a szavakkal mondta, de ez volt az értelme.

Zsombor anyja bólogatott, belátta, hogy reménytelen az ügy, hiába próbálkozott Robinéknál, még a fiukat sem sikerült magukkal vinni, pedig milyen jól kitervelte, hogy ott az ő sajátos módszereivel majd rávezeti, hogy magától is érezze, mennyire kínos lesz, ha nemet mond neki. Robin anyjánál nem jött be a jól bevált trükk, nem sikerült, nem is sikerülhetett, így kénytelen volt belátni, hogy a férjének van igaza, észérvekkkel csak azt lehet meggyőzni, aki érti is, amit érvként mondanak neki. Maga miatt eszébe se jutott volna, hogy felhívja azt a nőt, csak a fiának akart segíteni, de hiába, belátta ő is, hogy Zsombornak ezt a harcot egyedül kell megvívnia.

És másnap az iskolában Robin egy pillanatra hátra is hőkölt, amikor Zsombor a fülébe súgta, hogy nekünk pedig két zebránk is lesz, egy hím meg egy nőstény! Megtorpanása azonban csupán annyi ideig tartott, amíg ösztönösen elkapta a fejét, mint aki attól fél, hogy a másik leharapja a fülét vagy az orrát. Aztán Zsomborhoz hasonlóan fél szemmel ő is gyorsan körülnézett, hogy vajon hallották-e a többiek, vagy folytathatja ő a szurikátaival.

366

Uram
én vak voltam a mennyországra
mégis
szétfutó levélerekből
mint Braille-írásból
tétován
kibetűztelek

ujjaim alatt éreztem
a mindenség érverését
csontvelőmíg itatott át kegyelmed

téged csak szótagolva lehet megismerni

Uram
nyállal és sárral tapasztottad be szemeimet
Siloám távához küldtél
látom már
közöttünk van a te országod
egy-egy enklávét őrzünk belőle
mind magunkban

Uram
félek még néha tőled

nem lettem teljessé a szeretetben

le akartalak rántani a fagyos exoszférából
perzselő valóság lettél

Uram
bocsásd meg
vétkeim

Uram
nem bocsátottam meg
ellenségeimnek

Uram
sosem voltak ellenségeim
az epidermiszem túloldalán

U-ram,
mondd
háromszázhatvanhatodszor
hogy
ne féljek!

BÜKKERDŐ

Visszafogad és ragyog
a szennyezetlen létezés,
újra tündöklő egész
a fragmentált világ.

VACSORA

azt mondtad
még túl forró
hogy fel lehessen vágni

elveszi a kés élet

szemben ültél
erőtlen tested alatt
húgyszagú hitvesi ágy
hallgattunk

néztük a fény felé kúszó gőzt révülten
mintha sorsunkról szerettünk volna
valamit kiolvasni belőle

arra gondoltam
milyen régóta egyedül vagy

és arra
hogyan nem tudnék

semmi bántót mondani neked
elveszi a szavaim élet
hogyan ilyen melegen szeretlek

HAJNAL

Virrad.
Nincs már halál.
Kegyelem és élet minden.
Egy fényben szálló porszem hátán
felragyog az örök Isten.

Szabó Eszter

A MÉRGEZŐ SZERETET ÍZE

Kovács Dominik és Kovács Viktor *Jégtorta* című darabja, amelyet a sepi-szentgyörgyi Tamási Áron Színházban Szilvay Máté vitt színpadra, egy kisvárosi cukrászdában játszódik, és egy mérgező családi kapcsolat tragédiába torkolló történetét meséli el. A korabeli, retrodísztel hitelesen idézi meg a múlt század végének hangulatát, miközben a néző az előadás kezdetéig egy rádió híradóját hallgathatja folyamatosan, amely éppen gyilkossági ügyekről számol be. A kezdőképen két, egyelőre ismeretlen szereplő játszik egy játékot egy szemeteskukában, ennek lényege pedig az, hogy egymás között pontozzák a gyilkosságokat, ezzel pedig már az első pillanattól feszültséget és különös, sötét hangulatot teremtvé az előadásnak. Így tehát már első perctől világos a néző számára, hogy a rózsaszínű, habos-babos díszlet mögött szörnyű dolgok fognak történni.

A történet szerint Gyuri bácsi (Pálffy Tibor), a város megbecsült polgára egy méltán híres cukrászdát vezet a lányával, Sacival. Bár a cukrászda láthatóan már nem vonz akkora tömeget, mint régen, Gyuri bácsi láthatóan mégis nagy tiszteletnek örvend. Egyrészt a nyájas, mindig vidám személyisége formált belőle ikonikus alakot, másrészt pedig a hivatása. Hiszen köztudott, hogy az étel, különösen a torta mindig is fontos szerepet játszott a születésnapok, évfordulók, családi események főfogásaként, az ízélmény pedig bizonyítottan sokkal erősebben előhoz egy-egy emléket, mint bármi más. Így tehát a készítő, Gyuri bácsi is valahogy része lett mindennek. A színpadon ábrázolt karaktere is hiteles, méltán tükrözi a szereplő egyéniségének szebb és sötétebb oldalát is. Minderről onnan szerzünk tudomást, hogy vásárló érkezik a boltba, egy tehetősnek tűnő nagymama és unokája (Varsányi Szabolcs és Göllner Boróka), aki mindenképpen szeretne találkozni Gyuri bácsival.

Az előadás elején azonban nem Gyuri bácsit ismerhetjük meg először személyesen, hanem lánya, Saci (D. Albu Annamária) lép színre, akiről már

a megjelenése előtt kiderül az éppen várakozó megrendelőktől, hogy a köz-tudatban úgy tartják, nem a legkellemesebb társasági személy.

A színpadon a karakter megjelenése viszont zűrzavart keltett bennem. Saci inkább szomorúnak tűnt, mintsem kellemetlennek vagy otrombának, de a ráadott jelmez, amely térdig lógó mellekkel és hatalmas tomporral ábrázolta, illetve a folyamatos kiabálása inkább erőltetetten komikusnak hatott, mintsem hihetőnek. Ezt a fajta komikumot nem éreztem hitelesnek, és nem is tudtam nevetni rajta, ami zűrzavart okozott számomra a darab hangvételével kapcsolatban is. Főként azért, mert az előadás hol groteszk volt, hol pedig lélektani-realistának mutatkozott, és nem éreztem semerre billenni a mérleget.

Szóval hamar kiderül, hogy Saci nem csupán egy kellemetlen nő, hanem egyfajta örökös áldozata az apja által teremtett cukormáz világának. Gyerekkorában elveszítette édesanyját, férje, Feri (Szakács László) alkoholista, és mostanra már nem élnek együtt, Csabi (Pignitzky Gellért), a fia pedig egyre ritkábban látogatja, és a telefonbeszélgetésük alatt is inkább az apjáról érdeklődik.

Gyuri bácsi ugyanakkor a szöges ellentéte. Kifogástalan megjelenése, finom modora egyből megkapónak hat, viszont nem sok kell, hogy kiderüljön, mindeközben a narcisztikus személyiség tökéletes példája. Folyamatosan próbálja manipulálni a már ötvenes éveit taposó lányát – egyszerre alázza és dicséri, mindaddig, amíg teljesen összeroskad, és apja alá temetkezik az asszony. Saciban talán a legerősebb érzelem a düh és az önutálat, az édesapja pedig folyamatosan cukorral próbálja ezt ellensúlyozni. Mindez pedig többször is kényszerevésbe torkollik. Az első ilyen jelenet talán még komikusnak tűnhet, viszont a második már inkább szomorúnak hat, a néző pedig, mivel-tábol fakadóan, kénytelen ezt végignézni és befogadni.

Saci élete egyfajta perverz és önpusztító ördögi körben forog egyébként, amihez hozzájárulnak a Banga testvérek is (Kónya-Ütő Bence és Nagy-Kopeczky Kristóf). Ők Saci életébe úgy lépnek be, hogy a nő ezzel is aláhúzza saját sorsát, mintha már nem lenne képes a magasabb szintű emberi kapcsolatokra, és csak a legalja, a mocsok juthatna neki táplálékul.

Az előadás alatt és után is az foglalkoztatott leginkább, hogy miféle helye és szerepe lehet a mai színházban a groteszknek. Hogy kell-e humort csempészni egyáltalán az ilyen helyzetekbe, és ha igen, akkor azt hogyan kell megtenni. Érdekes példája volt ennek egyébként a Saci férjének karaktere, Feri. Az előadás nagy részében egy lófejjel jelenik meg a színpadon, ott randalírozik egy motoron, viszont az a jelenet, amikor egy drámai ponton

leveszi ezt a maszkot, tökéletesen értelmet nyer ez a művészi választás, érteni vélem a karakter drámáját, és ehhez a jelmez és megjelenés is nagymértékben hozzásegít. Nem kellett sokat beszélnie, vagy nagyon realiztikusan megnyilvánuljon ahhoz, hogy megértsem egy élet tragédiáját, így tehát ezen a ponton bizonyosodott be számomra, hogy meg lehet találni azt az egyensúlyt, ahol az elemelt művészi eszköztár is tökéletes egyensúly tud teremteni egy nagyon is élő karakter megformálásában.

Összességében úgy vélem, egy ilyen történet esetében rendkívül fontos, hogy az alkotók komolyan vegyék a témát, és soha ne engedjék, hogy a művészeti elképzelések a történet rovására menjenek. A huszonegyedik századi néző már érzékenyebb lehet az apró emberi drámákra, és talán már nem is tud nevetni bármilyen helyzeten, még akkor sem, ha rá van aggatva a tragikomikus címke. Nem tudok nevetni egy anyán, akit a gyermeke elhagyott, és akinek egyetlen vágya, hogy újra lássa, és főzzön neki egy finom ételt. Ugyanígy, nem igazán lehet viccesnek találni azt sem, ha valaki a fájdmát étellel próbálja elnyomni. Ugyanakkor ezek az előadások fontosak, mert rávilágítanak arra, hogy egy emberi élet során hány rossz döntést hozunk a kétségbeesés vagy tehetetlenség miatt, és mi történik, ha egy narcisztikus személy hatása alatt éljük le az életünket. Az önismeret korában mindenképp olyan kérdések ezek, amelyekről beszélni kell, színházon belül is.

Kovács Dominik–Kovács Viktor: *Jégtorta*. Szereposztás: Sarolta, anya: D. Albu Annamária; Gyuri bácsi: Pálffy Tibor; Csabi: Pignitzky Gellért; Kakas / Lapocka / Ló / Feri: Szakács László; Bangamarc: Kónya-Ütő Bence; Bangaöcsi: Nagy-Kopeczky Kristóf; Nagymama: Varsányi Szabolcs; Unoka: Göllner Boróka; A Rádió hangja: Mátray László. Rendező: Szilvay Máté. Díslettervező: Theodor Cristian Niculae. Jelmeztervező: Huszár Kató. Dramaturg: Kovács Dominik–Kovács Viktor. Zene: Kónya-Ütő Bence. Ügyelő: Veres Bartha Edit. Sógó: Dobra Mária Magdolna. Megtekintés időpontja: 2025. február 24.

Dimény Patrícia

A ZENE (AMI) MEGMENT

Maga Maria Augusta von Trapp sem gondolta volna, hogy a több mint hetvenhat évvel ezelőtt megjelent *The Story of the Trapp Family Singers* című memoárja világsikert arat majd a Broadway-en.

A memoárból előbb 1956-ban film készült *The Trapp Family* címen, majd 1959-ben a híres Rodgers és Hammerstein színházi alkotópáros (Richard Rodger zenei kompozitőr és Oscar Hammerstein dalszövegíró, dramaturg) színre vitte a *The Sound of Music* (A muzsika hangja) című musicalt, amelyet a Broadway-en mutattak be. A nagy sikerű musical filmadaptációját 1965-ben láthatta először a nagydíjazott. Az évek múltával pedig számos tévés (*Trapp Ikka Monogatari*, 1991-es japán animációs sorozat, vagy a 2013 – 2015-ös *The Sound of Music Live* televíziós produkció) és színházi (*The Sound of Music*, 2017, Innovative Arts stage musical) adaptáció látott és lát napvilágot.

A Csíki Játékszín musical-repertoárja igen széles skálán mozog, nem véletlen, hogy a *Muzsika hangja* sem maradhatott ki a gyűjteményből. A *hegedűs a háztetőn*, az *Amadeus* és a *Valahol Európában* után, ettől az évadtól kezdődően a közönségnek lehetősége van megtekinteni Szenteczki Zita (m. v.) rendezésében a Trapp család bájos, izgalmas és magával ragadó történetét. Az ősbemutató óta telt házzal játszott előadás örökzöld slágereivel (mint például a *My Favorite Things*, *Do-Re-Mi*, *Edelweiss* vagy a címadó dal, *A muzsika hangja*) és gyerekszereplőivel varázsolja el a nézőket estéről estére. A zenés színházi műfaj legfontosabb két komponense méltán a zenekar és a színészek. A kettejük közötti koncentráció, összhang. A zenének és a színésznek kölcsönösen alkalmazkodnia kell egymáshoz, a játék és az ének összefonódik, ettől kezdve csak a bravúros megoldások, a látvány és az atmoszféra csigázzák tovább a figyelmünket.

Az előadás díszlete (Gólicza Előd) hatalmas lépcsősorokból áll, tetején jobb és bal oldalon helyezkedik el a zenekar. A fokozatosan balról és jobbról süllyedő lépcsősorok egy háromszög alakú pódiumot zárnak középre. Ez a tér szolgál egy ízben a kolostor, a közeli mezők és erdők, a von Trapp kastély, majd a salzburgi népzenei fesztivál színpadaként. Emellett a háttérrel válik meghatározóvá az összkép érdekében. A háttérben egy mozgó falat látunk, amely szemiotikai jelekkel mutatja, hol is vagyunk éppen: ablakke-

retek, oszlopsorok, kerítésre hajazó lécek. A kolostort például egy imádkozó apáca sziluettje ábrázolja. A szimbólumok rendszere egyszerű, konkrét. A különböző színek, amelyek tónusukban megegyeznek, jelenettől függően változnak (kék, lila, piros, narancs, bézs). A színek szimboliztikája a hangulat vagy a jelenet töltetét kontúrozzik ki egészen banális módon. Von Trapp báró megjelenéséhez (bézs kosztümével), a villában uralkodó katonás rend és a „természetesség” jegyében letisztult fények és bézs háttér társul. Rolf és Liesl románcát a lila háttér, a báli jelenetet egy andalító narancsszín ékesíti. A jelmezek és a frizurák visszarepítenek az 1930-as évek Ausztriájába: galléros vászonruha, kötény, rövid, hosszú, ráncolt ruhaujj, fehér harisnya, lederhorse-ra (osztrák férfi népviselet darabja) emlékeztető háromnegyedes nadrág, kocka, virágminta, díszes gomb és csupa hajfonat. A cselekmény szempontjából Maria lesz az, aki a családhoz kerülés után felpeszsdíti nemcsak csengő hangjával, kitartó lelkesedésével a villa életét, de a gyerekek ruhatárába is színt és pezsgést varázsol.

A cselekmény röviden: Maria újonc a nonnbergi kolostorban. Az apácák tudják, hogy hatalmas szíve van, állhatatos és egy angyal, viszont vadóc, zenéért és énekért kiáltozó szívének sem tud parancsolni. Így elküldik őt az özvegy von Trapp báróhoz pesztonkának, hogy gondoskodjon annak hét gyermekéről. Katonás fegyelem uralkodik a házban. Maria érkezésétől nemcsak a zene költözik vissza a házba, hanem a bizalom, a szeretet és az élet is. A családi kórus fellép Salzburgban egy népzenei versenyen. Von Trappnak be kellene lépnie a német haditengerészethez. Ezt megtagadja, és éjjel, ködben elmenekül az egész családjával Svájcba. Onnan pedig kivándorolnak Amerikába.

Az előadás legfőbb ismérve számomra a magán hordozott letisztultsága, és a „mindenféle cicoma nélkülsége”. Valahogy jobban át-, illetve meghatott az a fajta tisztasága és az odaadó munka, amit nemcsak a színészi játék (úgy a gyerekek, mint a profi színészek részéről), hanem a zenekar akkurátus munkája és a játékos megoldások kínáltak. A gyerekek jelenléte (bármely műfajról legyen szó) a maguk őszinte valójukban, pontosabban, ahogy a színházi berkekben mondják, a jelenlétükben váltanak ki más érzékelést. A felnőtteket követő munkával dolgoznak és teljesítik gyönyörűen a rájuk mért feladatokat, mégis minden mozdulat, hang, lépés valahogy olyan gyöngéddé, esetlenné válik (még ha pontosított utasítás is.) A színészek szintén képesek felvenni ezt a gyermeki könnyedséget.

Maria (Tóth Jess) karakterének bája a merészségében, céltudatosságában és az olykor előtörő bizonytalanságában rejlik. Valamint rendkívül találé-

kony, éles furfangjában, ami segítségére válik megpuhítani és fellazítani a szíveket. Trapp báró (Veress Berci) a rá telepedő magányával inkább melankolikus karakter, a szigor voltaképp csak eszköz vagy valamiféle álca, ami segít teljesíteni az apai teendőket. A karakter önmaga számára is meglepetést okoz elérzékenyülésénél, ami megható és elgondolkoztató percek okoz nekünk, nézőknek is. Max Detweiler (Kosztándi Zsolt) karaktere (a Trapp együttes menedzsere) ikonikusan komikus figura, aki bár folyamatosan „titokzatos telefonhívásokat fogad Berlinből”, az ördögi álszent helyett a megmentő szerepét tölti be. Elsa Schraeder (Zsigmond Éva-Beáta) – mindig kéken látjuk – az előkelőség, a felszín és a pompa fő mozgatórugója. Hízogő, eszes nő, előbbiek pedig a mérce, amit nem enged aláásni. A kolostor nővérei (Dálnoky Csilla, Márdirosz Ágnes, Fekete Bernadett) és az apátnő (Szabó Enikő) valóban szentlelkek. Mindegyikük karaktere másképp szerethető és bohó.

A bohóság és a szívszorongató ellentéte kisebb-nagyobb tételekben változik az előadáson belül. Előbb Mariának kell „megküzdnie” a sűrű komorsággal és a zárkózott gyerekekkel. Aztán Trapp báró szíve lágyul meg, Maria visszamegy a kolostorba, úgy tűnik, oda minden remény. Házasságkötésük után pedig a sürgős behívó, a diktátor hatalomra jutása és a szétszakadás veszélye fenyegeti a családot. A katarzis pillanatában (feszültségtől dagadó eredményhirdetés pillanatában) a család egy hang nélkül eltűnik. És mi boldogok vagyunk, mert tudjuk, hogy sikerült nekik.

A muzsika hangja kifizetődő, kemény munkafolyamatnak számít szerintem. Ez az előadás útkeresés önmagunkhoz. Mi az, ami boldoggá tesz? És mit teszünk meg azért, hogy mi magunk is boldoggá tegyünk másokat tehetségünkkel, adottságainkkal, lehetőségeinkkel. Hogyan tudunk, és hogyan lehet közösen építeni. Hallgatnunk kell a belső hangra, a szív dallamára. Szeretni, dolgozni és remélni kell sokat, sokat, sokat. Mert ez az a zene, ami megment.

Richard Rodgers, Oscar Hammerstein II, Howard Lindsay & Russel Crouse: *A muzsika hangja*. Szereplők: Tóth Jess, Veress Albert, Adorján Julianna/Corbui Nóra, Ferencz Ádám, András Anna/Tódor-Iszlai Panka, Birta Dávid/Tőke Bálint, Dávid Janka/Dávid Anna, Erőss Ágnes/Lajos Boglárka, Balló Paula/Jaszenovics Boglárka, Szabó Enikő, Kosztándi Zsolt, Zsigmond Éva-Beáta, Bartalis Gabriella, Nagy Gellért, Dálnoky Csilla, Márdirosz Ágnes, Fekete Bernadetta, Lőrincz András Ernő, Bilibók

Attila, Borsos Tamás, Fazakas Nóra, Veress Vanda, Tatár Zsuzsa, László Réka, Puskás László. Billentyűs hangszerek: Bene Zoltán, Rádúj Gábor, Bálint Botond. Berze Albert, Boldizsár Szabolcs. Perkúciós hangszerek: Hompoth Arthur Norbert, Kiss Lehel, Szőgyör Árpád, Veress Csaba. Rendező: Szenteczki Zita. Fordító: Bátki Mihály. A verseket fordította: Fábri Péter. Zenei vezető: Bene Zoltán. Dramaturg: Kész Orsolya. Koreográfus: Korom Sára. Díslettervező: Golicza Előd. Jelmeztervező: György Eszter. Korrepetitor: Rádúj Gábor. Világítástervező: Costi Baciú. Világosító: Hátszegi Ákos, Duka Árpád. Hangosító: Szép Szabolcs, Tordai István. Rendezőasszisztens: Borsos Tamás, Ráduly Beáta. Plakátterv: Hatházi Rebeka. Ügyelő: Kraft Noémi. Kellékes: Bakó Kata.

Balog Alexandra

INTERDISZCIPLINÁRIS
ÁRNYALATOKTRANSZILVANIZMUS – ESZMÉK, KOROK, VÁLTOZATOK. SZERK. BOKA
LÁSZLÓ, MAGYAR MŰVÉSZETI AKADEMIA KIADÓ, BUDAPEST, 2023.

A transzilvanizmus diskurzusához szükséges első lépés a vitaindító/beszélő saját pozicionálása, ezt már a Boka László által szerkesztett *Transzilvanizmus. Eszmék, korok, változatok* című, a Magyar Művészeti Akadémia Kiadó gondozásában 2023-ban megjelent tanulmánykötet alcíme is előre bocsátja. Bár az elsődleges asszociáció a kontextust (nem is véletlenül) a 20. századi Romániához csatolt magyar nyelvterületek irodalmával azonosítja, a kötet hamar megvilágítja a fogalom enyhén meghatározhatatlan voltát, ugyanakkor teret enged a definiálására tett kísérleteknek is. A tanulmányok igyekeznek kézzelfoghatóbbá tenni az *erdélyi gondolatot*, közös olvasatuk viszont szintén a sokrétűségre erősít rá; és mivel a szövegek között kialakuló sűrűlódásoktól sem zárkózik el, a mű ezáltal beteljesíti kirajzolódó célját: árnyalni a fogalmi, műfaji, történelmi, irodalmi, társadalmi háttérrel, újratekinteni egy végeláthatatlan diskurzust, mely eddig nem tudott, és több mint valószínű, nem is akar(t) lezárulni.

A kötet kompozíciója látszólag a linearitást szolgálja (a kora újkortól napjainkig), viszont a tanulmányok specifikus kérdései, az irodalom-, sajtó- és művészettörténetet összekötő jellegük és a Trianont követő időszak sokrétűsége felkínálja az értekezések sorrendbeli átírásának lehetőségét, ezáltal pedig újabb megközelítéseket és kutatási szempontokat ajánl. Boka László *Transzilvanizmusformák, transzilvanizmusváltozatok – Egy regionális eszmekörrel, alakulástörténetéről és alakzatairól* című, előszóként szolgáló munkája azon túl, hogy előrevetíti a tanulmányok kontextusát, értelmezi ezt a különösen heterogén fogalmat, és az olvasót a pluralitás és az összetett viszonyháló fontosságára emlékezteti egy eszmekör genezishelyeinek feltérképezése kapcsán az utótörténet érthetőbb és aktualizáltabb feltárása

érdekében. (57.) A rendhagyó bevezetőként is funkcionáló szöveg a mozgó és folyamatosan alakuló fogalom érthetőbbé tételén túl, Balázs Mihály *A transzilvanizmus korai újkori előzményeiről* című munkájával sikeresen lebontja a kizárólag 20. századi címkét, amely, bár a soron következő tanulmányokban visszatér, nem az eddig hozzá társított exkluzivitással. Balázs Mihály a történetírás, a történeti publicisztika és a valláspolitikai területeinek az önálló entitásként működő transzilvanizmusra tett hatásainak értelmezésével az erdélyi fejedelmesség sokrétű társadalomtörténeti ismertetését alkotja meg, hangsúlyozva a korabeli etnikai kapcsolatokat és ellentéteket. A kötet következő kilenc tanulmánya a 20. század irodalomalakító szereplőinek, folyóiratainak, egyesületeinek és intézményeinek ismertetésére, elemzésére és az ok-okozati összefüggések láttatására vállalkozik, majd Markó Béla *Ki beszél még transzilvánul? – Erdélyiség a rendszerváltás után* című, esszyszerű munkája vezet át Pomogáts Béla *A transzilvanista ideológia* és Cs. Gyimesi Éva *Gyöngy és homok* című értekező írásaira. Jelen kötetet szerzői a két értekezőnek ajánlják, akiknek a témában írt kardinális hatású munkái a *Transzilvanizmus. Eszmék, korok, változatok*ban is sokat hivatkoztak, a függelékben is olvasható szövegek.

K. Lengyel Zsolt *Szabálytalan párhuzamok – Kós Károly és Reményik Sándor erdélyisége (1911–1941)* című tanulmánya a Trianon körüli évek eszmeiségét az író és a költő magyar hazatudatának, ezzel belső feszültségben lévő transzilvanizmusának és kettejük személyes viszonyának összefüggéseiben vázolja. Reményik ellentmondásos művészi énjai (ő a politikai ellenálló, és vallásos, természetelmények költője) és Kós Nagy-Románia létrejöttével való szembehelyezkedésén keresztül mutatja meg kettejük *szabálytalan párhuzamát*. K. Lengyel kitér az összehasonlított szerzők személyes vonatkozásán túl az általuk is befolyásolt környezet eszmeiségére, társadalomtörténeti hatásukra. Kós és Reményik transzilvanizmusának értelmezésében a kisebbségi lét (újra)definiálásának lehetőségei is felmerülnek, mely a későbbiekben a gyöngy és homok diskurzusához is kapcsolódik. Boka László *Erdélyiség-konceptiók mint hídrendszerek és szellemi autonómiaformák – Kuncz Aladár „élete esszenciája”* írásában a két világégés közötti erdélyi irodalmi élet legjelesebb napszámosát elsősorban az erdélyiség, magyarság és európaiság hirdetőjeként említi (200.). Kuncz hídembersége az *erdélyi gondolathoz* való viszonyulásában is érzékelhető, hisz esetében ez nem állandó, stabil kötőanyag, hanem újrafelfedezésre váró aktív irány. Szerepvállalása is ehhez köthető: a közösség összekovácsolása az, ami szépírói tevékenységével szemben is előnyt élvez. Kuncz Aladár *esszenciájának* részletes ismertetését Szász

László *Változatok transzilvanizmusra: Bánffy Miklós mecénási, nemzetgazdai szerepe* című tanulmánya követi, amelyben a szerző rámutat Bánffy irodomszervező mozgalmakat, intézményeket, egyesületeket, személyes kapcsolatokat támogató tevékenységére, de nem feledkezik meg a gróf szépírói szerepéről és munkáinak recepciójáról sem.

A következőkben *Dsida Jenő és az erdélyiség-eszme* című tanulmányában Láng Gusztáv a fiatal költő verseinek értelmezésében a generációk közötti eltéréseket is vázolja, azonosságtudatának alakulásában Láng felhívja a figyelmet Dsida partiumi származására, amelynek egyik következménye, hogy az csak Kolozsvárra költözése után ír költői identitásának erdélyi mivoltáról. Dsida esetében a kisebbség ismét nemesítő értéként jelentkezik, mely a költészetét is erőteljesen átjárja, viszont akárcsak Kuncz, ő is apolitikus nézeteket vall.

Filep Tamás Gusztáv munkája váratlan fordulatot hoz a kötet logikájában, ugyanis Kós, Reményik, Bánffy, Dsida után nyolc másik, a Helikon szabad írói közösségéhez tartozó, de a transzilvanizmus diskurzusában figyelmet alig kapó tag e közösséghez kötődő munkásságát ismerteti. Tanulmánya *Urbánus transzilvanisták* cím alatt kapcsolja össze ezeket az értelmiségieket, és életművük rövid bemutatásán túl az *ubránus* meghatározására is kísérletet tesz a népi–urbánus ellentétből következő urbánus–transzilvanizmus kontraszt enyhítésének szándékával. Tabéry Géza, Kádár Imre, Hunyady Sándor, Lakatos Imre, Karácsony Benő, Ligeti Ernő, Molter Károly és Szenczei László pályájának bemutatása kétségtávol növeli a kötet hiánypótló mivoltát, hisz kitér a kutatási területre, és a transzilvanizmus fogalmát elérhetőbb irányzatként mutatja be: a transzilvanizmus korábban említett exkluzivitása itt nem a kor szempontjából, inkább az azt alakító szereplők felől nézve bomlik meg. A kiválasztott szerzők kérdéses volta mellett mégsem szabad elmennünk, mivel némelyik esetben a transzilvanistaként való tárgyalásuk egyáltalán nem tűnik indokoltnak, és a kutatásnak sem sikerül ezt teljes mértékben alátámasztania: Filep a Hunyady Sándort fókuszba helyező részt az annak transzilvanizmusával kapcsolatos ellenérvek felsorolásával kezdi, viszont ezeket aztán nem sikerül teljesen érvényteleníteni, hisz Hunyady életművében inkább érződik az elszórt kapcsolódás az erdélyi múltjához, mintsem az *erdélyi gondolathoz* való tudatos közelítés. Vallasek Júlia *Irodalom hírek közé tördeelve – A két világháború közti erdélyi magyar sajtó és transzilvanizmus* című sajtótörténeti szempontú munkája átfogó ismertetőn keresztül kontextualizálja a korabeli napi- és hetilapok működését és jelentőségét, kiemelkedő figyelmet szentelve a cenzúra és a szépirodalom

szerepének is. Vallasek is hangsúlyozza a transzilvanizmus heterogén voltát, hiszen „megjelenésének pillanatától kezdődően megannyi változáson és újraértelmezésen esett át, de éppen képlékenységének köszönhetően képes volt arra is, hogy bizonyos elemei újra, akár évtizedekkel később is aktiválódjanak”. (372.) Murádin Jenő a művészeti élet transzilvanista elgondolásait tárja fel, pontosabban a helikoni védnökségű Barabás Miklós Céh alakulását és munkáját. *Az erdélyi magyar képzőművészet transzilvanista–helikoni korszaka* címet viselő tanulmány a szervezett összefogás jegyében és a helikoni ernyő vonzáskörében alkotó festőket és szobrászokat mutatja be. A képzőművészek is etnikai nehézségekkel küzdenek, mégis számos kettős nemzetiségű művészről és interetnikus együttműködési kísérletről olvashatunk: vázlatos képet kapunk a magyar, román és szász eszmetörténeti–ideológiai igazodásról. (389.)

Patócs Molnár János hipotézisét, miszerint „a transzilvanizmus két világháború közti prominens képviselői olyan társadalomban gondolkodtak, amelynek kötőanyaga a keresztény/keresztyén vallás és a nemzeti összetartozás tudata volt” (391.), a többségében felekezeti lapok és egyházi prédikációk ismertetésével próbálja alátámasztani *A transzilvanizmus esélye és vallási vonatkozásai* című tanulmányában. *Transzilvanizmusalakzatok 1945 után* című értekezésében Balázs Imre József főként Szemlér Ferenc 1937-es és 1973-as definícióin keresztül mutat rá a változásokra, figyelembe véve a politikai helyzet befolyását, valamint az ezek hatására létrejövő újabb kódolt-ságot az irodalomban (is). Balázs Imre József kiemeli az 1920-as és 1970-es évek analógiáját, azzal a különbséggel, hogy a hetvenes évek neotranszilvanizmusa kényszerített megszakítás után az identitás *újraalapítására* tesz kísérletet, a húszas években pedig ennek *megalapítása* zajlott. (427.)

Markó Béla *Ki beszél még transzilvánul? – Erdélyiség a rendszerváltás után* című munkájában a rendszerváltást követő reakciókat és az identitásváltás, avagy identitás-visszaszerzés folyamatát írja le, és egyben a jelen politikai és társadalmi helyzetének kritikáját is megfogalmazza. Markó szövegére a kötet szerkezetében elfoglalt helye ellentmondásosan hathat, ugyanis a tematikai kronológiának megfelelően lezárja az értekező szövegeket, viszont a benne leírtak épp a folytonosságra és a jelenidejűsége hívják fel a figyelmet, vagyis az újraértelmezés szándékával tartja nyitva számunkra a transzilvanizmus diskurzusát. Összegzésében a transzilvanizmust látja közösségként való megmaradásunk egyetlen garanciájának, ennek kapcsán pedig Erdély Székelyfölddel való azonosításának problematikájára mutat rá,

mely értelmezésében a jelen tendenciájaként épp a transzilvanista multikulturalizmus sajátos dinamikájának elfelejtésére utal.

A transzilvanizmus számtalan megközelítési lehetőségével találkozunk a kötet röviden szemléltetett tanulmányaiban, melyek kétségtelenül hiánypótlók, és a kiadvány jelentőségét fokozzák. Többben is kísérletet tettek a meghatározások értelmezésére, újszerű megfogalmazására, vagy épp ennek a törekvésnek az akadályait láttatták, ezáltal a *Transzilvanizmus. Észmék, korok, változatok* a maga 544 oldalával egy diskurzus erőteljes felélesztését és termékenyséjét jelzi.

László Zsuzsa

VOLT MÁR MINDEN?

KOVÁCS DOMINIK – KOVÁCS VIKTOR: *LESZ MAJD MINDEN.*
EURÓPA KIADÓ, BUDAPEST, 2024.

Elnézve a kortárs magyar és világirodalmi távlatokat, szembeszökő, hogy egyre erősebb diskurzus van kialakulóban az autofikciós művek körül, gondoljunk csak az *Alföld* erre irányuló ankétjára vagy a legutóbbi, 2024-es Margó-díj tízes listájára, melynek majdnem felét önéletrajzi írások tették ki (végül pedig a nyertes pályamű is az alanyi prózaszövegek közül került elő). E felől a tendencia felől közelítve is frissítő újságélménnyel, más hangszívekkel jelentek meg az irodalmi köztudatban az eddig többnyire a színházi berkekben ismert Kovács ikrek, akik már regényük címével is nagy merítést ígérnek: *Lesz majd minden*. Hogy mennyiben jövő idejű a kijelentés, ironikus-e vagy álnaiv, és mit is foglal magában ez a szarka farka-szerű minden, olvasói beállítódás kérdése.

A drámákat jegyző szerzőpáros első nagyregénye abban az értelemben (is) klasszikus, hogy nem mond le az epika tankönyvi attribútumairól: a cselekmény, helyszín, időrend és szereplőábrázolás mintegy csuklógyakorlatként realizálódnak, a régi nagy elődöktől összeharácsolt elemek az összeillesztések révén kiadják azt a mestermunkát, amellyel bizonyítani lehet, a „tanonc” eltanulta a „szakmát”, a törpe felállt az óriás vállára. Ilyenkor kérdés-

ként tevődik fel, hogy vajon sikerül-e a törpéknek elég magasra nyújtózni, hogy később maguk is óriásokká váljanak, vagy pedig annyira elsajátították Jókai, Mikszáth és Móricz alkotói habitusát, hogy a reprodukció impozáns, de üres jellegénél tovább nem jutnak. Balogh Simon és felesége, Zsófi *self-made man* típusú emelkedő narratívája a mű poétikai szervezőelve, mely az egykori és újabb generációk történetyszálainak becsatornázódásával fokozatosan dagad előbb családtörténeté, majd egy, társadalmi rétegződések panorámáját keretbe helyező foglalatává. A mű a faluregény irodalmi kódjait is aktiválja: a műfaj az elmúlt időszakban reneszánszát éli, így Nádas, Borbély, Grecsó, Oravecz, Szilasi vagy Zsidó Ferenc ábrázolásainak fénytörésében az válik igazán izgalmas kihívássá, hogy hogyan lehet megragadni azt, ami még nem volt elmesélve, nem volt felfedve a rurális milióból. Könnyen elrajzolódhat az arány az etnográfiai dokumentum súlya vagy az egzotizáló *voyeur* tekintet leegyszerűsítő és konzerváló leskelődésének irányába, Kovács Dominik és Viktor azonban megtalálják azt a perspektívát, ahonnan képesek távol maradni az ideológiák megtelepedésétől és a pátosztól egyaránt. Bár helyenként találkozunk séma szerint faragott figurákkal és mozzanatokkal (ez bizonyos reflexiók szint előtt adott mértékig önmagában is bocsánatos volna, hiszen a sztereotipizálás egy csoport szociográfiai velejárója), a szöveg nagyrészüket több szituációban is szcenírozza. Az új helyzetek mentén feltároló tulajdonságok pedig abban segítenek, hogy az egysíkúságból kiszabadulva legalább reliefként mutakozzon meg a környék boszorkányként számontartott vénkisasszonya vagy a település keménylegénye. Az írott és íratlan normák mellett éppen ezek a reminiscens karakterek járulnak hozzá ahhoz, hogy létrejöjjön Égetthalom összetartozó, belakható és megismerhető kultúrtájának képzete. A falu a történetek összefüggő tereként adódik, így az ikrek azt teszik Fejér megyével, amit egykor Mikszáth, később pedig Esterházy vagy Bodor művelt egy-egy vidékkel: történetté írják a konkrét, referencializálható világot, ezzel Fejér megye paprikát és dinnyét termelő régiója mintegy textualizálódik. A mezőföldi táj olvashatóvá válik, a bibliai passzusok, egyházi énekek, népdalrészletek, operettslágerek, népszínművek vagy a ponyván terjedő Jókai- és egyéb kiadványok nemcsak a falubeliek közös mentális térképének és a 19–20. századi parasztság szimultán műveltségének dokumentálható komponensei, de a közösség és egyes szereplők önidentifikációs törekvéseinek katalizátorai (Simon édesanyja, Juli saját sorát Genovéval rokonítja, ezzel mintegy megkomponálja személyiségét).

A szövegfolyamban felbukkanó újságcikkek, sírfeliratok vagy egyéb elhintett deiktikus gesztusok révén kibontakozó időkeret a múlt század eleje;

a modernizálódó Magyarországon elterjedő meritokrácia révén a mű egyik aprólékosan kidolgozott külső konfliktustengelye a polgárosodási törekvések és letűnőfélben levő feudális rendszer egymásnak feszülése, mely természetesen vonja maga után Simon jellemének állandó idomulását, Janusarcúságát is (parasztpolgári házába így kerül hol gramofon, hol konyak, hol zongora). A világháború (melyről a szellemként megjelenő Ferenc Ferinánd és felesége révén értesülünk), a spanyolnátha, a gazdasági világválság mind belejátszanak az égetthalmiak életébe, a történelem mégis csak távolról jelent egzisztenciális vagy politikai fenyegetést, a metanarratíva helyett a kisember mikrotörténete és a *petit histoire* eszköztára hasznosul, ezzel pedig létrejön a pillanatnyi, nagyon hétköznapi és a nagy, történelmi léptékű idő(k) sajátos konstellációja. A múlt aktiválásának különböző módzatai a regény egyik legígéretesebb eljárása: a halottak évenkénti visszajárása a kikísérés ünnepén inkább intarzia, összesen talán három hely van, amikor a túlvilág beavatkozása valódi téttel bír, ilyen például Bene Gábor megjelenése Nusinak vagy Nemes Aradi Erzsébet Gizella hold-ajándéka (ezért is tűnik erőltetettnek a *Lesz majd minden* recepciójában használt *kelet-európai mági-kus realizmus* jelzős szerkezet, amit ha már nagyon szeretnénk használni, hát Olga Tokarczuk kapcsán érdemesebb említeni).

A letűnt generációk sokkal inkább életükkel hatnak a következő nemzedékekre: az apa első pillantása a hagyomány szerint mintegy predesztinálja az újszülött gyermek életét. Az olvasó Gyuri helyett apjának, Simonnak az életébe lát bele, de a fiú a kisjánosokhoz hasonlóan a baloghok egyike, s mivel „Égetthalom életében nem történt még, hogy bárki lemoshatta volna magáról a múltnak mocskát” (299.), így a generációnként visszatérő élethelyzetek, jellemhibák és mintázatok egymásra rímeltethetők, túlmutatnak önmagukon, egy teljes család sorsára kiterjesztve határolják be a szereplőket. A rekurziók, előreutalások, kitérők és megszakítások által szabdaltnarrációban a bűvópatakként felbukkanó, periodikusan ismétlődő elemek motivikus hálónak szerveződnek, benne az eredendő bűn és kiűzetés kígyójával vagy a forgandó szerencse malomkövével. A Simont nevelő groteszk aggligény ikerpár (szívesen találkoztam volna többet velük, ha már a szerzők is egypetéjű ikrek; néha úgy képzeltem, ők maguk is egy szájat és egy kezet használnak az alkotói folyamat során), az egy szemén és egy fogon osztozó Pusztujkák (görög megfelelőjük a graiak) és a főhős lányát gondjaikba vevő két legény egymás alakváltozatai, nem véletlen hát, hogy a doppelgänger-toposz zárlatbeli megidézése az evokált világ ciklikus mechanizmusait tárja fel. A cselekményvezetés körforgás-jellege mellett ugyanilyen hangsúlyos a

linearitás elve, zsigeri szinten ivódik be a közösség mentalitásába a spórutörekszik előremutató tendenciája. Ez koordinálja a mindennapokat, a kurgatás és vagyonszerzés a falu közösségének eredetmítoszából fakad, az ősa törvénye, hogy „nemcsak megél az ember, fejlődik is” (312.), kollektív imperatívusként hat. Ha azonban az öncélú gyarapodás a dramaturgiai mozgatórugó, az a személyiség árucikké silányodásához vezet (a gyermeket sokszor bankbetétekként, a jövőbe való befektetésként kezelik), a kapitalizálódó társadalom átstrukturálódó viszonyrendszere továbbra sem engedi meg a mobilitást, ezért a kötet egy tágasabb nézőpontból képes felmutatni az egyénben rejlő lehetőség és a közeg betonná merevedő szabályrendszerének ellehetetlenítő tragédiáját. (Ezzel különben vissza is kanyarodunk a *Sárarany* Turi Danijához, vagy erdélyi olvasóként a Liviu Rebreanu-féle *Ionhoz*.)

A szöveg tobzódik a humorban és annak szinte valamennyi alfajában: a korábban már említett tipologizáló eljárások rámutatnak a falusi automatizmusokra, a holtak visszatérte által felfüggesztett világrend állandó karneváli vonást kölcsönöz az elbeszélésnek, ami az (al)testi humor miatt a travesztia sajátosságait is magán viseli. A felsorolás a próza megcsináltságára vonatkozik, mert ami az olvasót illeti: hát ő nevet, hol hangosan, hol fejcsóválva, hol hitetlenül. A párbeszédek nagy része is a komikumra van kiélezve, ezért a dialógusok néhol döccenősen, mesterkéltén indulnak, legtöbb esetben azonban megtalálják az ívet. A legelemibb szinten is a humor dominál: a *Lesz majd minden* fő erőssége, hogy le tudja venni a legnagyobb terheket is az olykor rémesen konvencionalizálódott nyelvről. Alkotóelemeire bontja a kifejezéseket, játszik velük, majd nem ugyanúgy helyezi vissza, ahogyan a szótárból kivette őket: mert nemcsak a csalán bök, de a gyermek, a mama nyelve meg a bajusz is, a szem és a has is ki tud kerekedni, törni meg lehet a nádat és önmagát is az embernek. A nyelvi plaszticitás (mely abból a közegből merít, melyet egyszersmind meg is teremt) révén a formák is képesek idomulni, pontosabban idommá változni: a csirkecombok érzékien, a népi folklór motívumrendszerén keresztül lényegülnek át Zsófi hajlataivá, a paprika- és a rózsafüzér alakban is egymásba játszanak át. A helyzetkomikumokból leginkább az adomázó–anekdotizáló–pletykáló, az olvasót olykor dezinformáló elbeszélő(k) – a narrátor kapcsán többször számbeli következetlenségek figyelhetők meg) profitál, akiről annyit tudunk, hogy „nem voltunk ott, csak ott voltunk, ahol mesélték” (20.), és aki folyton a mertre keresi a miértet. Mintha maga a mesélés aktusa lenne az elsődleges cél, nem pedig a történet ismertetése, ezért elkerülhetetlenek olykor az üres

körök, a közhelyek, s érzésem szerint a kezdeti lendület sem tart ki végig, a történet kétharmadától kezdve alig találkozunk nyelvi leleménnyel, ami alárendelődve a eseményeknek nem is tudja elhordani a családtörténet tragédiába torkollását, melyhez így kellő mélység sem tud társulni. (Ennek egy magyarázata lehet a romantika letűnése és a modernitás térnyerése a mű világában, a világháború után már nem is lehet koporsót ajándékba küldő – vagy ezúttal adó – családtagokról beszélni, sokkal inkább a nyomorról és annak variációiról.)

A könyv széles irodalmi hagyományt mozgat meg, számomra azonban mindvégig kérdés marad, hogy kezd-e ezzel valamit, vagy csupán újramesél olyan történeteket, amelyeknek egy részét a líceumban megtanultuk. Nemcsak lesz majd minden, de volt is (szinte) minden (legalábbis ami a művészeteket érinti). Fontos tehát, hogy van-e olyan elem a könyvben, ami miatt releváns az, hogy a 21. században íródott, nem pedig a 19-ben? Egyáltalán kifogásolható-e egy műben az, ha mellőzve minden magasröptű törekvést, csupán szórakoztatni szeretne? Ha néha túlságosan is kézenfekvő kulcsokat ad a befogadó kezébe a kötet, azt mindenképpen el kell elismerni, hogy általa olyan, az irodalom működésmódjára vonatkozó problémakörök bomlanak ki, amelyek miatt érdemes párbeszédet folytatni róla.

Kocsis Anett

A FRANCIA PRÓZAIRODALOM TÁRSADALOMELMÉLETI ÁTLÉNYEGÜLÉSE

DIDIER ERIBON: *VISSZATÉRÉS REIMSBE*. FORD. FÁBER ÁGOSTON,
NAPVILÁG KIADÓ, BUDAPEST, 2024.

ÉDOUARD LOUIS: *AKIK MEGÖLTÉK AZ APÁMAT*. FORD. PATAKI PÁL,
NAPVILÁG KIADÓ, BUDAPEST, 2024;

EGY ASSZONY KÜZDELMEI ÉS ÁTVÁLTOZÁSAI. FORD. PATAKI PÁL,
NAPVILÁG KIADÓ, BUDAPEST, 2024.

Az '50-es és '60-as évek Nouveau Roman – vagyis az Új Regény – nemzedékét követően a francia irodalom egyfajta újrealizmus formájában kanyarodik vissza az irodalom valóságábrázoló funkciójához. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy a '80-as évek írónemzedéke visszatért volna Gustave Flaubert, Honoré de Balzac vagy Émile Zola prózanyelvéhez – éppen ellenkezőleg. Az újrealizmus immár felhasználja a XX. század szülte francia prózaafordulatot, kiegészítve azt a valóságábrázolás szociológiai (ön)reflexiójával.

Annie Ernaux terminológiai meghatározása óta pedig egy új műfajjal bővült ez az irányzat, ami nem más, mint a magának egyre nagyobb teret nyelő *autoszociobiográfia*. Kis túlzással Ernaux egész életműve belesűríthető ebbe a műfajba, de élete végén mestere, Pierre Bourdieu francia szociológus is megkísérli utolsó, *Egy önanalízis vázlat*a (*Esquisse pour une auto-analyse*) című művében a társadalomelméleti okfejtéseket önreflexív életírásra cserélni.

Ernaux és Bourdieu autoszociobiográfiai művei nemcsak az írás által történő önelemzésekben osztoznak, hanem az elbeszélői pozíció is közös: a narrátor mindkét esetben egy osztályátlépésen túl lévő társadalmi létező, aki immár ebből a privilegiált értelmiségi pozícióból tekint vissza a múltra. E művek hangsúlyos részei továbbá a családelemzések, az eltérő társadalmi rétegek és azok elfejlődésének analízisei és sok esetben a politika egyaránt.

E két szerző köpönyege mögül bújt ki Didier Eribon és Édouard Louis, a szocioanalitikus francia irodalom két kortárs képviselője, akik Fáber Ágoston és Pataki Pál kiváló fordításának köszönhetően immár magyar nyelven is olvashatók. Franciaországban 2009-ben jelent meg Eribon *Retour à Reims* című munkája, amely tizenöt év múlva itthon is napvilágot látott *Visszatérés Reimsbe* cím alatt. Bár műfaji meghatározása hajaz az ernaux-i terminusra, az írás – amellet, hogy kétségkívül analitikus – nemegyszer tanulmányjellegű, esszéisztikus; modorában és módszertanában abszolút Bourdieu irányvonalát követi. Nem úgy, mint Édouard Louis, akinek legújabbban megjelent művei, az *Akik megölték az apámat* (*Qui a tué mon père*) és az *Egy asszony küzdelmei és átváltozásai* (*Combats et métamorphoses d'une femme*) már egy másik irányvonalat követnek. E két mű nemcsak tematikájában idézi Ernaux apa- és anyaregényét, *A helyet* (*La Place*) és az *Egy asszonyt* (*Une Femme*), hanem stílusában is megjelenik a francia írónőre olyannyira jellemző *écriture blanche*, az úgynevezett üres írás, amit a minimalizmus, a lecsupaszított rövid, tömör mondatok és az elidegenített nézőpont jellemez.

Jóllehet Eribon és Louis nagyhatású irodalomtörténeti előzménysorozata jól felfejthető, ez mégsem feledteti saját érdemeiket, újításaikat. Bár a két szerző prózanyelve, stílusa és szövegvilága jócskán különbözik, mégis hasonló írói szándék vezérli őket, mégpedig a *transfuge de classe*, vagyis az osztályátlépés traumájának és tapasztalatának retrospektív megörökítése a szülő-gyerek kapcsolatrendszer tekintve, melybe beletartozik a származási osztályból való kivetettség és a szerzett osztályban érzett otthontalanság, szegyenérzet.

A generációról generációra öröklődő társadalmi osztállyal való szakítás traumájának feldolgozását mind Eribon, mind pedig Louis a szülői házba való visszatérés tapasztalatának megírásával próbálja meg utólagosan feloldani. A *Visszatérés Reimsbe* már címében is szimbolikus, ahol Reims városa nemcsak a szülői házzal azonosítható, hanem azzal a társadalmi réteggel is, amely szintén a visszatérés, az elemzés szimbolikus helyszínévé, terepévé válik. Louis diptichonjának címadásai sem kevésbé szimbolikusak, bár a fókusz sokkal inkább az apa-fia és anya-fia kapcsolat feltárására kerül, így nála a visszatérés színhelye sok esetben a gyerek-, a kamasz- és a fiatalkor.

Az önnön traumák és az osztálykülönbségek analízisein túl mindhárom mű céljai közé tartozik, hogy regényeikben azokról, azok helyett, de mégis leginkább azokkal beszéljenek, akiknek az irodalom és nem mellesleg a társadalom sem ad teret a nyilvános beszédre. Ez a nyílt szándék ars poeticusan meg is jelenik Louis egyik regénye elején:

„Folyton azt hallgattam, hogy az irodalomnak soha nem feladata, hogy érzelmek kirakodására legyen, én pedig csak azért írok, hogy olyan érzelmeket hozzak a felszínre, amelyeket a test nem képes kifejezésre juttatni.

Folyton azt hallgattam, hogy az irodalomnak soha nem szabad politikai kiáltványra hasonlítania, én pedig minden egyes mondatomat máris úgy élesem, mintha egy kés pengéjét köszörölném.

Mert most már tudom, hogy amit ők irodalomnak hívnak, azt az anyáméhoz hasonló életek és testek ellen hozták létre. Most már tudom, hogy az anyámról írni, az ő életéről írni annyit tesz, mint *az irodalom ellen írni*.” (*Egy asszony küzdelmei és átváltozásai*, 19., kiemelés tőlem – K. A.)

Olvasót és kritikust egyaránt zavarba hozhatja Louis prózai hitvallása, amelyben nyíltan szakít a szépirodalmi hagyománnyal, egyszerűen figyelmen kívül hagyva az olvasó, a társadalom, a hagyomány és a kritika által támasztott esztétikai elvárásokat egy-egy mű felé. Ez a kiáltványszerű megszólalásmód, a rendkívül patetikus és érzelmileg túlfűtött hanghordozás néhány kiszólás formájában végigkíséri Louis mindkét regényét, politikai felelősségre vonás formájában folyamatosan vissza-visszatér. Bár Eribon missziója meglehetősen hasonló, szövegvilága mégis sokkal higgadtabb, egyfajta tudományos objektivitással szemléli a múltat, így próbálva elégteltelt venni, ám az ő szövege is kívül áll klasszikus irodalmi konvenciókon. A párbeszéd mint narratív technika azonban – más-más módon bár, de – szervezőelve e műveknek.

Louis két regényének homodiegetikus elbeszélője gyakran szakítja meg a történetmesélést, és a szülőkről szóló anekdoták után az anya és az apa egyszerű szereplőből a mű első számú megszólítottjává lép elő. Mindez több pusztán narrációs technikánál: ez a párbeszédes szerkezet, a szülőknél címzett monológok egyszerre testesítik meg azokat az egyoldalú, létre nem jövő párbeszédeteket, amelyeket az osztályszakadás tesz lehetetlenné.

Eribonnál ezzel szemben az írást az apa halála indukálja – átvitt értelemben az a párbeszéd, amelyet már soha nem folytathat le kettejük között. Ám itt a családtörténeti visszaemlékezéseknél sokkal nagyobb hangsúlyt kapnak a globális társadalmi élmények, hatások: Eribon azért kezdeményez – a könyvben dialógusok és beidézések formájában megjelenő – párbeszédet a még élő anyjával, hogy leírja származási osztályát. Az anya képében párbeszédet kezdeményez a munkásosztállyal, hogy mintegy szakadékot áthidalva leírja a társadalmi réteg viszonyait annak az olvasóközönségnek a számára, amely többnyire a narrátorhoz hasonlóan már egy privilegiált élethelyzetből találkozik ezzel a reflektált művel.

A munkásosztály kiszolgáltatottsága – mind a politikával, mind a többi társadalmi osztállyal szemben – erős mozgatórugója ezeknek a műveknek. Az anya- és aparegény Louis-nál egyaránt felfejti, hogyan tehető felelőssé a közélet a szülők személyes sorstragédiájáért és a család széthullásáért. A munkahelyi kizsigelések itt nem merül ki az embertelen munkakörülményekben és az éhbérben. Az *Akik megölték az apámat* már címében is erre utal: bár az apa még életben van, egy munkahelyi baleset miatt mozgáskorlátozottá vált, ami végzettség híján ellehetetlenítette bármiféle további jövedelemszerzési lehetőségtől. Ezen a ponton újabb kiáltványszerű bejegyzésekkel találkozhatunk, ahol az elbeszélő egyszerre írja le apja folyamatosan romló egészségi állapotát és a politika szerepét ebben a súlyos helyzetben:

„2006 márciusában Jacques Chirac, Franciaország tizenkét éve hatalmon lévő elnöke, kormányának egészségügyi miniszterével, Xavier Bertrand-nal együtt bejelentette, hogy az állam megszünteti több tucat gyógyszer támogatását, köztük az emésztési zavarokra felírt gyógyszereket is. Mivel te az üzemi baleset óta egész nap feküdtél, és szegényesen táplálkoztál, folyton emésztési problémáid voltak. A kezelésükhöz szükséges gyógyszerek megvásárlása egyre nagyobb gondot jelentett. Jacques Chirac és Xavier Bertrand tönkretették a beleidet.

Ezek a nevek miért nincsenek benne egy ember életrajzában?” (*Akik megölték az apámat*, 79.)

Ennek a balesetnek az anya karaktere ugyanúgy kitettjévé válik, akárcsak a férje – végső soron ez vezet majd a váláshoz, a család széthullásához, melyben nagy szerepet játszik az a társadalom által diktált klasszikus női szerep, amely fojtogatásában az anya évtizedeken át kénytelen volt élni.

Eribon Louis szubjektívizmusaival szemben egy sokkal tágabb, sokkal objektívebb perspektívát nyújt a politika és a munkásosztály kapcsolatáról, aki egy ponton anyját idézve így szól: „Baloldal, jobboldal, egykutya, mind egyformák, és mindig ugyanazok fizetik meg az árát az egésznek.” (*Visszatérés Reimsbe*, 120., kiemelés tőlem – K. A.) Ez az idézés nem kevesebbnek a kifejeződése és összetömörülése, mint annak a ténynek, amit tulajdonképpen az egész könyv sugall: a politika úgy használja önös célra a védtelen – és sok esetben tájékozatlan – társadalmi osztályokat, hogy közben teljesen felhasználja, felemészti őket, vagyis egy jobb élet reményével hitegeti, végül mégis kisemmizi őket.

A politikán és a szülő-gyerek kapcsolaton túl azonban még ott van – az eddig oly keveset emlegetett – én is, saját lényének minden szégyenérzetével, ami közös pontként egyfajta kettős szégyenérzetként jelenik meg mindhá-

rom műben: egy külső és egy belső szégyenérzet képében. Az önvalomásból kiderül, hogy ezek olyan fájó pontok, amelyekkel önmaguk értelmiségi énjének megvalósítása közben elfelejtettek foglalkozni.

A külső szégyenérzet tárgya maga a származási közeg, amelyet értelmiségi körökben takargatni kell. Ez Eribonnál hatványozottan jelenik meg olyan apró hazugságok képében, amelyek lakóhelyére irányulnak vagy az édesanyja és nagymamája életkorára – takargatva a generációk közötti szégyenteljesen csekély időszakadékokat. Egyfajta hontalanság jön létre ezáltal, hiszen adott egy származási közeg, amely már elhagyatott, ugyanakkor ott egy másik osztály, amely a származás révén folyamatosan a megcsúszás veszélyével, az önmagából történő kivetéssel fenyeget.

Ezzel szemben belső szégyenérzet sokkal inkább a saját nemi identitásra, a homoszexualitásra irányul, amely a származási osztály zsigeri homofóbiájában, rasszizmusában és a klasszikus társadalmi szerepekhez való makacs ragaszkodásában egyszerűen elfogadhatatlan. Részben ez a szégyenérzet, a saját identitás egy kardinális részének az elfedése indukálja az osztályváltást, abból a közegeből történő kitörést, amely ellehetetleníti az identitás kiteljesedését, szégyenteljes titokként kezeli azt. A homoszexualitás XXI. századi megélhetősége mindkét életműben egy kardinális poétikai kérdés, amely megjelenik Louis *Leszámolás Eddyvel* (En finir avec Eddy Bellegueule) és az *Histoire de la violence* című műveiben is, akárcsak Eribon *Réflexions sur la question gay* című identitásregényében. Ezen művek önvalomásos jellegükön túlnőve beszélnek mindazon fizikai és verbális erőszakok és gyűlöletkeltések összességéről, amelyek a társadalom egy jelentős része számára ellehetetlenítik az élhető életkörülmények kialakítását. S mintegy visszatérve a kiindulópontokhoz: ez a belső szégyen arra sarkallja az elbeszélőket, hogy valamilyen módon elhagyják azt a társadalmi közeget, amelybe beleszülettek. Ez az út pedig itt nem más lesz, mint a tudás útja, amely végső soron a megértés útjává is válik önmaguk és származási osztályuk felé.

Eribon és Louis önéletírásaikon keresztül nemcsak a társadalmi elemzés aspektusát adták az irodalomnak. E két szerző prózaművészete tiszta tanúságtétel, egy-egy kiáltvány amellet, hogy a test, a szexualitás és az identitás soha nem lehet(ne) politika vagy osztály függvénye, vagy hogy az uralkodó férfitársadalom ugyanúgy kedvezőtlen a férfiak számára, mint a nőkre nézve. Végezetül pedig azt tanítják, hogy a XXI. században az irodalom feladata jócskán túlnő a pusztán esztétikai gyönyörködtetésen, ám ebben az esetben sem szükséges nélkülöznie az átgondolt narratív szerkesztettséget, a kimért reflektáltságot.

Amik Annamária – György Andrea

REGE A RÉVÜLŐ REMETÉRŐL

KOLLÁR-KLEMENCZ LÁSZLÓ: *ANYÁM TENYERE.*
MAGVETŐ, BUDAPEST, 2024.

GyA: Csak a második olvasás során szerettem meg ezt a regényt. Először túl sok zavaró tényezőt fedeztem fel benne ahhoz, hogy maradéktalanul élvezzem. Sikerült ugyan megállapítanom a Pilisben játszódó történet idejét, amely a 13. századba, a tatárjárás (ahogy a szövegben olvassuk: az aranyarcúak dúlása) utánra tehető, ám azt, hogy a történelmi személyek azonosítása (mint például a királyé, aki az egyik kulcsszereplő) fogódzók híján lehetetlen vállalkozás, kudarcként éltem meg. Aztán zavart még a jellemek vázlatossága és a sokszor nehezen követhető nézőpontváltások, amelyek miatt elsőre sem a leírásokba, sem pedig a reflexiókba nem tudtam belefeledkezni. Csak a történelmi regény műfajához tapadó elvárásaim elengedése után tudtam találkozni ezzel az igen lírai prózával vagy szabadverssel, ahogyan az *Anyám tenyerét* nevezték. Neked milyen volt vele az első találkozásod?

AA: Elvárások nélkül ütöttem fel ezt a könyvet, de értelmezési keretem elég gyorsan felépült a nyitóleírásban fölvezetett farkas-ember egyezségéből. Nem világos, hogy mi az alany a farkasok szokásairól értekező bekezdés következő mondatában: „volt olyan anyaállat, kinek elvitték csecse mellől a borját szekérrel, hogy egy másik faluban levágják”. A *homo homini lupus* paradigma megfordításával induló narráció inkább derűs élményt nyújtott.

GyA: A zenész, dalszerző Kollár-Klemencz éneknek nevezte regényét. Azt nyilatkozta, hogy a szöveg szavait dallammá kívánta formálni, hiszen – ahogyan az őt inspiráló Jon Fosse fogalmazott – a nyelvnek énekelnie kell. Ezért azt javasolja az olvasónak, hogy figyeljen a szöveg dallamára, mert így könnyebben felismeri a különböző szereplők szólamait.

AA: A több nézőpontból összefonódó elbeszélői hang a zeneiséget annyira közvetlenül valósítja meg, hogy szinte zavarók az azt megszakító,

mélyrehatónak szánt spirituális beütésük mellett is gyermeki egyszerűségű párbeszédek. Fosse szövegének mélyen liturgikus ritmusa van, amelyhez képest Kollár-Klemencz írása inkább a kereszténységgel csak felszínesen találkozó pogányság kultikus énekeként hat.

GyA: A regény érdekesen váltogatja a nézőpontokat, akár egyazon bekezdésen belül is váltokozhat az elbeszélő személye, aki lehet ember vagy állat: a csikónak, a szarvastehénnek a gondolatait is megismerhetjük. Érdekes, hogy a remete másik társállata, a farkas szólamát nem írja meg a szerző.

AA: Az ő narrátori hangjának az elmaradása nem véletlen: leginkább a farkas reprezentálja az embert, ezt a kiismerhetetlen teremtményt, aki embertársának farkasa.

GyA: Az állatok és az emberek a regényvilág egyenrangú szereplői, nézőpontjaik szinte észrevétlenül minősülnek egymásba. Ágnes kétszer menekül el a kastélyból, hogy otthonra leljen a természetben, bele vesszen az erdőbe, és ezek a hajnali mozgalmas, érzékletes tél végi vágta a csikó hátán talán a legszebb részek a regényben. Emlékeztetessé teszi őket az is, hogy a narrációban felváltva érvényesül a mindentudó elbeszélő, a lány és a csikó nézőpontja.

AA: Nemcsak az állatokat személyesíti meg a regény, hanem magukat a gondolatokat is: Ágnes gondolatai a vágta lánnyal próbálják tartani a lépést, de a levágásra készülő bárány gondolata is figyelő karakter, aki „jámboran szemlélte a keresztények vehemenciáját”. A tinisen rebellis, odamondó Ágnes a legérdekesebben ábrázolt szereplő. Az édesanyját sirató lánynak a remete iránti érzéki vonzalmából, a környezetében élőkkel szembeni bátorságából színes egyéniség rajzolódik meg. Inkább az ő életszagú portréjában éreztem azt a mélyben dolgozó kimondhatatlant, amely révén az ember örök rejtély, mintsem a könnyen közhellyé váló kultikus remetefigurában, akinek valaha volt neve, de elveszítette, mondja (ám utána mégis bemutatkozik).

GyA: Nagyon élveztem, időszerűnek gondolom a regényen végigvonuló, feszültséget hordozó ellentétet: a természet és a civilizáció, a remete és a pap, az erdő (erdei remetebarlang) és a kastély között. A regény egyik alapkérdése ugyanis az, hogy miként szólítja meg Isten az embert: a természet, a teremtett világ által vagy az intézményesült egyház tanításán keresztül? Pomuk, a remete, a panteista szemlélet szócsöve, aki a regény egyik főszereplőjeként felléptetett természettel tökéletes egységben, az anyatermészet tenyerén él, hogy a címre utaljak. Egyik kontemplatív, fájdalmasan szép belső monológja így indul: „Kezdtém volna... magamra öltetni minden ízében az erdő palástját, lábamra húzni patakjainak csobogását, apró tavak

hullámain, a mocsarak, dagonyák sarát, testemre tapasztani a fák féregrágta kérgét, fejemre húzni koronája, arcomra az erdő tekintetét...”

AA: A regényben körüljárt dialektikus felvetés helyett a bennem megfogalmazódó válasz az, hogy egyszerre érvényes a természetes kinyilatkoztatás és az azt kiteljesítő, felülmúló, nem kiiktató krisztusi reveláció, de nem az *Anyám tenyerére* jellemző pogány-keresztény ötvözet – hogy ne mondjam, deista szinkretizmus – módján, hanem egy igen termékeny, feloldhatatlan paradoxonként. Ugyanakkor Kollár-Klemencz regényének erősségét éppen abban látom, hogy a közös olvasmányélményeinkből a vele rokonítható Irene Solà és Narine Abgarjan modern meséihez képest ő az, akinek legkevésbé célja egy áttekinthető mintázatba zágni az ember és természet együttélését. Míg a katalán író nő hegyi világában ember és természet folyton viaskodnak, az örmény eredetű szerzőnél pedig egymást támogató rendet alkotnak, Kollár-Klemencznél úgy tűnnek fel, mint két, egymás számára kiismerhetetlen, együtt élő társ. Szép példája ennek az, amikor a magasban lejtő ölyvpár légi tánca kíséri a fiatal lány és a meghatározhatatlan korú remete alatt bekövetkező találkozását, amelyet párbeszédnek alig nevezhető érintkezés követ.

GyA: A remete imáin kívül szűkszavú, mivel Isten szava hozzá a csenddel, „a hallgatással érkezik”, ezzel ellentétben az egyház hivatalos szolgája, a Szentírást, a hittételeket tanulmányozó Lőrinc atya sokat beszél, folyton kényszerűt érez arra, hogy tanítson, tevékenykedjen. „Mindenki nem lehet megváltó, mert akkor ki ad enni a koldusoknak?” – mondja önironikusan. Amúgy nagyon rokonszenves szereplő, akinek sehogy sem sikerül a falu népét keresztény hitre téríteni, ám a szakmai kudarc ellenére is kitart hivatása mellett.

AA: Nemcsak Lőrinc atya, hanem a falubéliek is zavartalanul fejezik ki mondandójukat, tőlük rengeteg helyi legendát és babonás tanácsot hallhatunk. A harmadik személyű narrátor is roppant expanszív, mindenre van megjegyzése, az elmondás egy percig sem okoz neki gondot. A megszólalás eme könnyedsége és a tételesen hangoztatott csendbeszéd ereje között folyamatos és zavaró feszültséget éreztem, így a természetközelségnek némi metafizikával színezett, több vallástörténeti gyökérből táplálkozó ódája az én szívemben nem talált erős visszhangra.

GyA: Több középkori szent legendájának a részleteit is felismerhetjük a szövegben. Pomuk karakteréből a szarvastehénnel ábrázolt Szent Egyed és a gubbiói farkast megszelídítő Assisi Szent Ferenc is visszaköszön. A falu éhezőit segítő Ágnes pedig, aki a kötényébe, rózsaszirmok alá rejti a kenyér-

darabkákat, egyértelműen Árpádházi Szent Erzsébetre emlékeztet. Meny-nyire fontos a történet ebben a regényben? Mert elsősorban nem a történet áll a fókuszban, hanem dinamikus, vadromantikus vágtaik között kibontakozó filozofikus, meditatív leírások, reflexiók, kisebb jelenetek.

AA: Nem történetet, nem jellemeket, hanem világot ragad meg, amelynek szervezőelve az ittlét. A „félvilágnyi területen” élő, egymásba kapaszkodó, múltat dicsérő népnek „csak az kell, ami van, mert az az övék”. Így nemcsak a természetleírások gazdagok, hanem az ételekről és a szokásokról is aprólékos beszámolót kapunk, bár ezek számomra csak részletnek hatottak, nem kötődtek szervesen a – mihez is? történethez? képsorhoz? dalfüzérhez? A kérdés sem tölt be megismerő funkciót, mint ahogyan jelzi az a jelenet, amelyben a közeli hegy nevére rákérdező lány a választ hallva megjegyzi, hogy „buta kérdés, mit lehetett erre mást mondani, mint egy nevet”. Ugyanígy éreztem én is, egyértelmű, hogy nem a hagyományos koordináták mentén épül fel itt a tér. Milyen ember élhet ilyen térben?

GyA: A hegy tetején álló remetebarang egyfajta világcentrum, ahol megélhető a jelen idejű biztonság, önazonosság, harmónia, amint ezt Ágnes is megtapasztalja. Az emberi és állati szereplők nézőpontjainak gyors váltogatása új perspektívából világítja meg az emberi természetet. Azt a nyugtalanító felismerést fogalmazza meg, hogy a teremtés koronája képtelen uralni a helyzetet, nem óvja, védi környezetét, ellenkezőleg: teljesen felelőtlenül viszonyul hozzá. A vadászat központi szerepet kap a regényben. Azzal, hogy a király beleegyezik a hajtóvadászatba, és lehetővé teszi, hogy meglőjék a szarvastehenet, amellyel végül a lánya végez, visszavonhatatlanul megpecsételi családjá sorsát. A történet végét balladisztikus homály fedi. A befejezése nyitott, a regény ökológiai morális pánikot keltő költői kérdéssel zárul: „Igen, de akkor ki fog vigyázni az állatokra?”

AA: Ez a zárókérdés az egyetlen jövőbe mutató mozzanata a történetnek, amely egyébként a tér- és időbeliség másodlagosságára épít. Az idő zeneileg reprezentálható: „a múlt tompa és hangos, a jövőnek halk üveg a hangja”. Egyedül a családját gyászoló remetében érezhető elvágyódás, de amúgy nincs túl, a túlvilág csak másik tér, de nem másik idő, semmi sem mutat a jövő felé, a balladisztikus homály nemcsak a történet időbeli alakulását, hanem egész terét áthatja. A természetleírások líraisága számomra nem érzékletessé, hanem még titokzatosabbá tette a helyet, helyeket. Ezt mélyítette el a fejezetcímek sora, amely nem szervezi a szöveget, nem magyarázó vagy összefoglaló jellegű, hanem magából a szövegből kiemelt kifejezésekből áll, arra utalva, hogy minden strukturálás opcionális és mellékes.

TALÁLT VERS

Kaffka Margit

(1880 – 1918)

HIMNUSZ

Ím harsonaszóval riad a reggel,
– Szűzi, gyönyörű dalia ő,
Harchercege, jó sugárseregekkel,
Hullámkék palástján fény a redő,
Ránknevet tág arany szemekkel...
Ó, áldott, áldott!
Újnak mutatja a világot.

Jöjj távoli balzsamokkal,
Jöjj, dús, rakott kosarakkal,
Szép hajóid túlkölve öntsék
A szigetek aranygyümölcsét!
Te vagy a gazdag bárkás!
Te vagy az üde kiáltás!
– Itt egy megsarcolt, inséges város,
Minden utcája romos, halálos.

Hős istenkakas, sugártarajas!
Kiáltsd fel szívem sok zegzugos házát,
Verd dobra, mi bennem multas, avas,
Csináljunk egyszer még tabula rasát!
– Mosd ki a hullákat friss tengerárral,
Temessek tegnapot únt kegyelettel,
Tanuljak repdesni növendék-szárnnyal,
Utólszor, egyetlenegyszer!...
Ó, gyermeki reggel! ó isteni reggel!

NÉVJEGY

Elmaradt fantomaj

A szavazólap láttam ezembe jött
a fekete autó, verőlegényeivel együtt.
De aztán úgy szavaztunk, hogy ne tudjon
ettünk jönni.

Vermester levante

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Communitas Alapítvány,
Bethlen Gábor Alap, Iskola Alapítvány

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)365-801946; E-mail: lato.szerk@gmail.com; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 120, fél évre 60, negyedévre 40 lej. Előfizetéseket a szerkesztőségben veszünk föl, valamint a <https://www.lato.ro/elofizetesek> oldalon.

ISSN 1220-5982